

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Semester – en social konstruktion?

**En studie om synen på semester
i två generationer**

Emma Högberg
D-uppsats i sociologi
Vårterminen 2008
Handledare: Hans Lindfors
Examinator: Kristina Bartley

Abstract

- Titel:** Semester – en social konstruktion?
En kvalitativ studie om synen på semester i två generationer
- Författare:** Emma Högberg
- Handledare:** Hans Lindfors
- Typ av arbete:** D-uppsats i sociologi
- Huvudämne /tema:** En kvalitativ studie om synen på semester i två generationer
- Bakgrund:** Trots att Sverige sedan 1938 har haft en semesterlagstiftning som berättigat alla svenska arbetare semester, har intresset för forskning kring semester varit relativt svalt. Först under de senaste 15-20 åren har intresset ökat något. Idag har vi i Sverige fem veckors semester. Semesterdrömmar och planering av semestern upptar mycket av många människors tid. Fenomenet semester har således stort inflytande på vår vardag och formar oss människor till viss del som individer och är därför även sociologiskt mycket intressant.
- Syfte:** Att genom intervjuer undersöka ett antal svenska arbetstagares (och därmed också semestrars) uppfattningar och syn på semester i två olika generationer.
- Frågeställningar:** Vad finns det för mönster när det gäller synen på semester och skiljer sig dessa åt i de båda åldersgrupperna?
Vilka semesterideal förekommer och hur påverkar de semesterfiraren?
Dagens samhälle är starkt knutet till konsumtion. Har detta ökande konsumtionsbegär någon påverkan på semestrars semestersyn?
- Metod:** En kvalitativ metod i form av intervjuer med tio personer i två olika generationer, varav hälften var kvinnor och hälften män. Samt en uttömmande redogörelse för den svenska semesterns historia och en presentation av den tidigare forskning som bedrivits i ämnet.
- Resultat:** I stora drag framkommer det att de viktigaste semesterfaktorerna för informanterna är att koppla av och resa bort. Yngre och äldre informanter skiljer sig åt genom att de äldres resor främst är inriktade på enbart geografiskt resmål, medan de yngres semester även delvis kan innehålla studier, personliga kontakter och/eller tillfälliga arbeten. Alla informanter uppger därtill att en viss dos av besök hos den närmaste familjen bör ingå någon gång under semestern, för att de ska känna att de haft en lyckad semester. En avgörande skillnad framkom genom att det bland de yngre informanterna fanns en tydlig tendens till stress inför semestern och vad som borde uträttas under denna tid och vilka ställen som borde besökas. Denna stressfaktor framkom inte bland de äldre informanterna. De yngre informanterna hade istället mycket lättare än de äldre informanterna att identifiera sig själva med ”den typiske turisten”. Semestern som konsumtionsfenomen ökade starkt bland de yngre informanterna, medan vikten av vad som verkligen företogs under semestern avtog i den äldre gruppen informanter.

Innehållsförteckning

Kapitel 1 Inledning

1.1 Inledning	1
1.2 Syfte	1
1.3 Frågeställningar	1
1.4 Begreppsdefinition	2
1.5 Avgränsningar	2
1.6 Uppsatsens disposition	2

Kapitel 2 Bakgrund

2.1 Inledning	3
2.2 Historik kring ordet turist	3
2.3 Arbete – Fritid – Semester	3
2.4 Arbetstidsförkortning	4
2.5 Semesterlagstiftning	4
2.6 Semesterns vidare utveckling	5
2.7 Modernitet, disciplin, hygien och kroppsdyrkan	6
2.8 ”Nedbusningen av kulturen”	7
2.9 Medelsvennsonidealet & svenskens demokratisering	7
2.10 Borgerliga ideal tar överhanden	8
2.11 Friluftsliv – ett folkhälsoprojekt	9
2.12 Semesterliv i välfärdssverige	9
2.13 Den svenska modellen & rekordårens turism	10
2.14 Charterens intåg i, och fasta grepp om välfärdssverige	10

Kapitel 3 Tidigare forskning

3.1 Inledning	11
3.2 Fritid & semester	11
3.3 Kontroll & autonomi	12
3.4 Semesterns disciplinerade nyttomål	12
3.5 Semester ur ett könsperspektiv	13
3.6 Konsumtion & identitet	14
3.7 Turismens konsekvenser	16

Kapitel 4 Teori

4.1 Inledning	16
4.2 Turisten – en modern skapelse	17
4.3 Turisten – ett komplext begrepp	17
4.4 Cohens turistbubbla	18
4.5 Turisten som individ	18
4.6 Cohens fyra turisttypologier (1972)	18
4.7 Cohens turisttypologier i förhållande till centrum & periferi (1984)	19
4.8 Wolf och charterturisten	22
4.9 Wolfs fem typologier av charterturisten	22
4.10 Modell för turisttypologier	24
4.11 Könsperspektiv i dagens charterturism	24

4.12	Institutionaliserat och autentiskt – en turistisk paradox	24
4.13	Alienation och turistens flykt till ” verkligheten”	25
4.14	Icke-institutionaliserad turist – vägvisare för massturism	25
4.15	Bauman – identitet & konsumtion	26
4.16	Den senmoderna nomaden	27
4.17	Turister & vagabonder	27
4.18	Från pilgrim till turist	28

Kapitel 5 Metod

5.1	Inledning	29
5.2	Val av metod	29
5.3	Urval	30
5.4	Författarens förhållningssätt	31
5.5	Genomförande	32
5.6	Verifiering	32
5.7	Etiska ställningstaganden	33
5.8	Begränsningar med metoden	33

Kapitel 6 Resultat

6.1	Inledning	34
6.2	<i>Koppla av och göra något annat</i>	34
6.3	<i>Man vill hinna med så mycket som möjligt</i>	36
6.4	<i>Förr var det mycket partyresor</i>	38
6.5	<i>Ett par blommiga, fula shorts, ett litet linne och tubsockor</i>	39
6.6	<i>Man känner sig inte unik</i>	40
6.7	<i>Ordet charter är ju töntigt</i>	41
6.8	<i>Man vill gärna säga att man gjort något</i>	41
6.9	<i>Jag tycker om friluftsliv, lite i all fall...</i>	43

Kapitel 7 Analys & resultatdiskussion

7.1	Inledning	44
7.2	Informanttypologiseringar	44
7.3	Avkoppling, luftombyte och familjen	45
7.4	Turisttypologier – beständiga eller rörliga?	46
7.5	Barndomens semestrar	47
7.6	Vagabonden – finns den egentligen bland mina informanter?	48
7.7	Synen på charter	48
7.8	Actionturisten – ett uppror mot det svenska skötsamhetsidealet?	49
7.9	Långresenären – vagabond eller actionturist?	49
7.10	Semesterkonsumtion	50
7.11	Slutdiskussion	51
7.12	Metoddiskussion	52
7.13	Fortsatt forskning	52

	Litteraturlista	53
--	-----------------	----

Bilaga: Intervjuguide

Kapitel 1 Inledning

1.1 Inledning

För ett par år sedan genomförde jag en studie om äldre människors liv och leverne i min hembygd, Långaryd i Småland. Dessa personer skulle idag, om de ännu varit i livet, vara omkring hundra år. De var födda och hade levt största delen av sina liv i en helt annan tid och i en helt annan rytm än den vi lever i idag. Jordbruk var den huvudsakliga grunden för deras uppehälle och de var vuxna och arbetsföra långt innan den första lagen om semester fanns formulerad i ord. Dessutom var deras liv som sagt präglade av ett levnadssätt – jordbruket -, som svårligen gick att anpassa till semesterregler och lagar, såsom var möjligt inom industrin. Deras syn på ledighet, semester och semesterresor skilde sig fatalt från den syn jag själv förestod. Våra föreställningsvärldar om begreppet semester var knappast liktydiga på något sätt och mina frågor till dem om hur de semestrade förr i tiden fick snart en helt annan innebörd än den jag först hade tänkt mig. Semesterresor så som jag definierade dem existerade inte, utan bestod enbart av att åka och besöka släkt och vänner eller högst en kort utflykt med skolan eller kyrkan. I samtalen med dessa personer och i bearbetandet av det intervjumaterial som jag fick fram under detta arbete, väcktes så småningom intresset att dyka djupare ned i begreppet semester, hur den framkommit i det svenska samhället och alltigenom präglats av tidens vindar. När intresset för att studera semester som fenomen väl hade rotat sig fanns det ingen återvändo för mig i mitt uppsatsarbete. Jag ansåg det vara ett perfekt ämne för min D-uppsats. Semester berör en stor skara människor i Sverige, vilket innebär alla arbetande individer. Det är därmed något som alla har åsikter och tankar kring. Vad som förvånade mig var att det, trots att semester i någon form har funnits i snart ett helt sekel, inte finns mer forskning kring detta ämne. Sven-Erik Karlsson (1994) har dock genom sin avhandling *Natur och kultur som turistiska produkter. En början till en sociologisk analys* starkt bidragit till att placera sociologin på den svenska vetenskapliga turistkartan. Karlsson har skrivit sin avhandling utifrån ett konkret fall där han studerat den värmländska natur- och kulturturismen. Denna turism lockar främst medelklassturister eller som en av hans intervjupersoner uttryckte det; *typiska Svenska Dagbladsläsare* (Karlsson, s.190). Karlsson har dock breddat forskningen rejält genom att studera turismens unika drag, såväl som de generella dragen som turismen delar med andra nutida, sociala fenomen. Det som ger avhandlingen dess sociologiska karaktär är just att Karlsson vill förklara turismens fenomen utifrån ett bredare samhälleligt sammanhang. Han vill genom sin studie visa att turism är en samhällelig produkt, som tvinnats ihop med och är oskiljaktig från den övriga samhällsutvecklingen. Förändras samhället, så förändras även turismen. Det är främst dessa sociologiska drag, som jag är intresserad av att lyfta fram i min uppsats.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att genom intervjuer undersöka ett antal svenska arbetstagares (och därmed också semestrarens) uppfattningar och syn på semester i två olika generationer.

1.3 Frågeställningar

1. Vad finns det för mönster när det gäller synen på semester och skiljer sig dessa åt i de båda åldersgrupperna?
2. Vilka semesterideal förekommer och hur påverkar de semesterfiraren?
3. Dagens samhälle är starkt knutet till konsumtion. Påverkar detta ökade konsumtionsbegär semestrarens semestersyn?

1.4 Begreppsdefinition

Semester = arbetstagares årliga, av arbetsgivaren betalda ledighet för rekreation (www.ne.se).

Ursprunget till ordet semester kommer sannolikt från franskans *congre de semestre* = tjänstledighet för militär under sex månader (Svenska Akademiens ordlista, 2006).

1.5 Avgränsningar

Genom hela uppsatsen följer ett tydligt svenskt historiskt perspektiv och uppsatsen är därför helt avgränsad till att gälla enbart svenska individers semesterförhållanden. För att få den historiska kopplingen bakåt ställdes kravet på informanterna att de skulle vara födda i Sverige och av svenskfödda föräldrar. Informanterna skulle även ha arbetat i Sverige under minst tre år, så att de även var berättigade till de fem semesterveckor som varje svensk arbetare har rätt att ta ut varje år. Studien grundar sig på informanter ur två åldersgrupper. Den yngre gruppen informanter skulle vara mellan 25-30 år och den äldre gruppen mellan 50 och 60 år. Informanterna skulle ha en jämn fördelning mellan könen i båda grupperna och de skulle alla ha en tämligen genomsnittlig medelinkomst.

1.6 Uppsatsens disposition

För att ge läsaren en gedigen uppfattning om och en bred förståelse kring vad som ligger till grund för den svenska semesterlagstiftningen, de förhållanden som rådde i det svenska samhället under denna tid och de samhällsideal som präglade människorna som levde då, inleds uppsatsen med ett bakgrundskapitel (kapitel 2), som tämligen omfattande beskriver detta. Här beskrivs även semesterns historia fram till charterns intåg i den svenska semesterbilden. I kapitel 3 redogör jag för den tidigare forskning som bedrivits kring ämnet semester. Av två anledningar diskuterar jag även tidigare forskning kring begreppet fritid. Dels eftersom den forskning som bedrivits kring semester är relativt knapp. Dels eftersom semester är ett fenomen som innefattas i det vidare begreppet fritid. Kapitel fyra presenterar de teoretiska utgångspunkter jag haft för denna uppsats. Dessa grundar sig i Erik Cohens teorier och främst i hans turisttypologier och Zygmunt Baumans teorier om identitet och konsumtion. Eva Wolf har forskat kring charterturisten och utifrån Cohens teorier byggt vidare på hans turisttypologier. Även dessa har använts som teoretisk grund för mitt uppsatsarbete. Inledningsvis diskuteras Sven-Erik Karlssons teorier kring turism, då han framställer turisten på tre olika abstraktionsnivåer beroende på ur vems perspektiv turisten studeras. Mycket kort omnämns även Anders Steene. Kapitel fem presenterar uppsatsens metod. Intervjuer med tio personer ur två åldersgrupper har legat till grund för uppsatsens resultat och analys. Intervjuerna har analyserats kvalitativt. I kapitel sex framställs uppsatsens resultat. I mycket stora drag framkommer här att de viktigaste semesterfaktorerna för informanterna, ur båda åldersgrupperna, är att koppla av och att resa bort. Det avslutande kapitlet består av analys och resultatdiskussion. Här fastslås att varje turistindivid (informant) präglas av vissa utmärkande drag, som i större eller mindre omfattning återfinns i, och stämmer överrens med Cohens och Wolfs teorier om turisttypologier och/eller Baumans teorier om identitet och konsumtion, som ligger som teoretiska grundpelare för denna uppsats. Gemensamma mönster hos informanterna ur båda grupperna återfinns vad gäller synen på semester, såväl som även utmärkande skillnader mellan de två informantgrupperna. Uppsatsen avslutas med en förteckning av litteraturen som använts i uppsatsen och allra sist återfinns en bilaga med uppsatsens intervjuguide.

Kapitel 2 Bakgrund

2.1 Inledning

För att kunna ge en rättvis beskrivning av semester som fenomen måste jag först beskriva det samhälle, ur vilket semester är en produkt. Detta kapitel ger läsaren en historisk tillbakablick över de politiska, kulturella, ekonomiska och sociala förhållanden som präglade det svenska samhället före semesterns tillkomst, under tiden för semesterns tillkomst, under dess utveckling och fram till idag. Samhället står i ständig förändring. Samhälleliga förändringar bidrar till hur dess människor väljer att semestra och de uppfattningar de har om hur de på bästa sätt tillvaratar sin semester.

2.2 Historik kring ordet turist

Någon gång i början av 1800-talet förekommer ordet "turist" för första gången i det engelska språket. I svenskan har man funnit det äldsta belägget för ordet 1824 på en teckning av en man i hög hatt och långrock vid "Fahlu gruva". I ett par artiklar ur Aftonbladet från 1840 försöker författaren Carl Jonas Love Almqvist förklara turistens innebörd och menar då att det krävs en viss mängd av bildning för att få kalla sig turist. Almqvist var själv en turist, då han genomförde en bildningsresa till Paris. Almqvists definition av turisten syftade med högsta sannolikhet tillbaka på de "Le Grand Tour", som var de bildningsresor som unga, ogifta adelsmän företog under 1600- och 1700-talen och som var en avslutande del i deras uppfostran. (Karlsson, 1994)

2.3 Arbete - Fritid - Semester

Enligt taoismen är den största av konsterna den att vara överksam. Endast då kan universums krafter nå dig och endast då är allt möjligt (Wicklin, 1997). Vi kan snabbt fastställa att det taoistiska synsättet inte varit härskande i vår västerländska kultur, vare sig det gäller arbete eller fritid eller något annat för den delen. I stället har vi fostrats av ett annat synsätt, nämligen den lutherska protestantismens moral och världsåskådning. Därför har vi länge varit nödgade att arbeta i vårt anletes svett för att förtjäna ledighet. Att lata sig är förenat med synd och skam. Att göra rätt för sig är att arbeta och först efter arbetet är avkoppling befogad. Dock inte vilken avkoppling som helst, utan den stimulerande och uppbyggliga för både kropp och själ. Synen på semester är starkt förknippad med både arbete och arbetsmoral, men även med de värderingar som finns och funnits omkring oss i samhället (Wicklin, 1997).

För att ge en heltäckande och någorlunda rättvisande bild av människors relationer till sin egen semester är det omöjligt att koppla bort begrepp som *arbete* och *fritid* från semesterbegreppet. Semester förutsätter arbete i någon form (lönearbete) och uppkomsten av vardagens fria tid som var helt skild från arbetet i det industrialiserade samhället var grunden till att en sammanhängande fritid, dvs. semester, överhuvudtaget kom på tal (SOU 1996:3).

Människan har i alla tider växlat mellan arbete och mer friare sysslor eller helt enkelt att bara ta det lugnt och vila. Antropologer såväl som sociologer har visat att människans arbetstid i såväl jägar- och samlarsamhällen, som under antiken var relativt begränsad under dagens timmar. Därtill präglades många tidigare kulturer av en rad traditionella eller religiösa tillfällen under året, som tvingade människan att avstå från det dagliga arbetet. (SOU 1996:3) Dock är det en annan typ av fri tid som utmärker och urskiljer *fritiden* och särskilt *semestern* i det moderna samhället från tidigare epokers arbetsfria tid. Den främsta skillnaden utgörs av att det är en strängt reglerad tid, en tid som gör en definitiv åtskillnad mellan arbete och tid till eget förfogande. Därtill är både fritid och semester företeelser som rymmer en stor

mängd normer och värderingar som har och alltid haft en stark koppling till social tillhörighet, demokrati, aktivitet, konsumtion och genus. (SOU 1996:3)

2.4 Arbetstidsförkortning

Den lagstadgade semestern var ingalunda något som oförmedlat anlände till det svenska samhället. För att kunna förklara semesterns tillkomst måste jag därför först redogöra för de arbetsförhållanden som rådde i det svenska samhället under 1900-talets inledande decennier. Hellström (1994) menar att det ingalunda var den rådande ekonomiska expansionen som var grunden till att arbetarens arbetsdag kortades ned i slutet på 1800-talet i flertalet av de industrialiserade länderna. Arbetaren hade ingen talan under denna period och arbetsgivarna hade därmed ingen anledning att låta den ökade vinsten gå till arbetarna istället för att i än högre utsträckning själva profitera på den. I Sverige fanns det inte heller tillräckligt starka socialliberala krafter för att det skulle vara möjligt att på politisk väg föra igenom en sådan process. Stat och industri hade vid denna tid så gott som inga förbindelser med, eller förpliktelser till, varandra. Hellström (1994) menar dock att den troligaste och även simplaste anledningen till arbetstidsförkortningen i den svenska industrin torde vara att den helt enkelt ökade produktionen. Det rationella arbetet som industrin skapat var arbetsintensivt och tungt. Det krävde därför starka och utvilade arbetare. Den första formen av arbetstidsförkortning var således inte främst tänkt som en förmån för arbetaren, utan var ett sätt varpå industriägaren kunde öka vinsten. Det bör dock tilläggas att en vanlig arbetsdag vid 1800-talets slut varade i mellan 12-14 timmar. Under det sista årtiondet av 1800-talet ökade arbetarrörelsens makt i Sverige och rörelsen växte sig allt starkare under 1900-talets början. Därmed fick den ökat inflytande över arbetarnas möjligheter att ställa krav på sin arbetssituation. Hellström (1994) beskriver den allmänna och lika rösträtten, som kom 1920, som den avgörande faktorn för reformen för arbetstidsförkortning i Sverige. Politiker blev nu i stor utsträckning tvungna att ta till sig de stora massornas åsikter (Hellström, 1994.).

När frågan om arbetstidsförkortning debatteras en bit in på det nya seklet stod arbetaren i en betydligt mer central position. Utgångspunkten hade vänt. Nu var det arbetarens situation och främst dennes fysiska uttröttnings som diskuterades i samband med arbetstidsförkortning. Dessutom höjdes röster för att arbetaren skulle ges möjligheter att bilda sig och därmed bli mer förtrogen med den svenska demokratiska processen (Eskilsson, 2000:c). 1919 antog riksdagen den första svenska lagen som reglerade arbetarnas arbetstider. Åttatimmarsdag och en arbetsvecka på 48 timmar infördes. Fysisk uttröttnings och att arbetaren skulle ges större möjlighet till bildning och att därmed kunna delta i den demokratiska processen var de främsta argumenten som hördes i debatten (Eskilsson, 2000:a). Dock blev denna lag inte permanent förrän 1930. Under efterkrigstiden skulle lagen komma att ändras ytterligare och arbetsveckan sänks så småningom till 40 timmar i veckan (Hellström, 1994).

2.5 Semesterlagstiftning

Semester var fram till 1930-talet en klassfråga. Tidigare hade fokus riktats mot arbetstidsregleringar, men när sådana väl genomförts i slutet av 20-talet kom frågan om behovet av en längre och sammanhållen ledighet upp (Eskilsson, 2000:b). Inga semesterlagar fanns, men arbetarskyddslagen rekommenderade alla arbetsgivare att ge sina arbetare fyra dagars semester. Dessa förlades runt midsommarhelgen och därmed omfattade ledigheten en vecka. I mitten av 30-talet kunde vissa arbetare, som omfattades av kollektivavtal få ut minst sju dagars semester. Dock saknade fortfarande en fjärdedel av alla kollektivanställda semesterrätt genom avtal (Hellström, 1994). Annorlunda var det dock bland högre tjänstemän och bland yrken med högt anseende och hög inkomst. Där förekom vanligen mellan två och tre veckors semester, på sina håll även mer. Denna semester reglerades genom avtal. 1932

kom socialdemokraterna i regeringsställning. De var inte längre intresserade av att förkorta arbetsdagen ytterligare. I stället var det en annan fråga som kom upp på dagordningen, nämligen den om lagstadgad semester för alla (Hellström, 1994). De argument som fördes fram från socialdemokratiskt håll för ökad och lagstadgad semester var att semester var nödvändig för arbetaren ur ett skyddsperspektiv. Därtill ansågs semester vara ett verktyg för att utjämna levnads- och arbetsförhållanden i samhället. Socialdemokraterna menade att semester enligt avtal generellt inte skulle ge arbetarna tillräcklig semester för att återhämta sig från det håra arbetet. Hellström (1994) hävdar att semesterkraven genom avtal inte drevs särskilt hårt vid denna tidpunkt. Arbetslösheten var hög och reallönerna låga. Med dessa förhållanden för ögonen kan man förstå att det fanns andra högre skattade reformer för arbetaren än just en semesterreform. Därtill var arbetsgivarna ur ett ekonomiskt perspektiv troligen tämligen tillfreds med rådande arbetstider och ytterst begränsad semester för de anställda. Arbetstidsförkortning, inte semester, efterfrågades vid denna tidpunkt av arbetarna. Både LO och socialdemokraterna var emot ytterligare arbetstidsförkortningar. Det socialdemokratiska partiet var inte längre det utopiska samhällsförändringsparti som ursprungligen hade grundat dess ideologi. 30-talets socialdemokrater var realpolitiker, som ansåg att reformer bör genomföras först då det ekonomiska läget tillåter detta och så ansågs absolut inte vara fallet. Den långsiktiga ekonomiska utvecklingen och det materiella välståndet var det socialdemokratiska och därmed även den svenska statens mål, före alla andra mål. För att kompensera partiets strikta hållning gentemot arbetarnas önsningar om förkortad arbetstid lyfte socialdemokraterna fram förslaget om semester istället. De var ju trots allt arbetarnas parti. Eftersom socialdemokraterna hade majoritet i riksdagen kunde de, utan att ta hänsyn till andra partiers ställningstaganden, enväldigt genomföra beslutet om semester. Den 1 juli 1938 träder semesterlagen i kraft. Alla som arbetade hade nu rätt till tolv dagars semester per år om de enligt kvalifikationsbestämmelserna var berättigade till full semester (Hellström, 1994).

2.6 Semesterns vidare utveckling

Att utöka medborgarnas semester istället för att korta ned arbetsveckan har varit ett genomgående drag i svensk politik. I Sveriges riksdag har under lång tid funnits ett mycket brett stöd för att inte förkorta arbetstiden och den lagstadgade arbetstiden har sällan väckt debatt i riksdagen. Idag arbetas det i flera västerländska länder i genomsnitt färre antal timmar i veckan än vad den genomsnittlige svensken gör. Få länder kan dock konkurrera med Sverige då det gäller semesterns omfattning (Hellström, 1994).

Efter andra världskriget var bristen på arbetskraft stor. Välfärdssamhället växte och krävde mycket arbetskraft. Övergången till femdagars arbetsvecka tog sin början i dessa förhållanden. Det började som ett försök till att värva arbetskraft och det var företaget som stod utanför SAF som drev kampanjen. SAF var starkt emot lördagsledigheten. Men kampen om arbetarna var hård. Även företaget anslutna till SAF ville under slutet av 40-talet införa femdagars arbetsvecka (Hellström, 1994). Från arbetarhåll kom förslag om att jobba in sommarlördagarna genom att öka varje arbetsdag under resten av året med en kvart. Arbetsgivare argumenterade för detta förslag genom att påvisa att frånvaron ändå var stor under dessa sommarlördagar. Kravet på fria lördagar gick inte igenom, men möjligheten till dispens för vissa företagsbranscher skulle ges. Eftersom läget var spänt mellan arbetare och arbetsgivare valde regeringen att göra en kompromiss genom att föreslå att den lagstadgade semestern skulle utökas med ytterligare en vecka. Att öka semestern med en vecka var till skillnad från att minska arbetstiden en billig reform. 1951 trädde lagen om tre veckors semester i kraft (Hellström, 1994). År 1957 var arbetstidsförkortning åter på tapeten. Alla partier, utom Bondeförbundet, var eniga om att veckoarbetstiden skulle sänkas till 45 timmar,

vilket då också gick igenom som lag. Detta innebar i praktiken för många att den så efterlängtdade lediga lördagen äntligen blev verklighet. Men kraven på arbetstidsförkortning slutade inte för det och Sverige var på intet sätt ensamt som land i denna process. Internationellt sett arbetade faktiskt svensken fler timmar i veckan än många andra västeuropeiska länders arbetare. Detta berodde på den socialdemokratiska regeringens taktik att prioritera ökad materiell välfärd framför sänkt arbetstid och än en gång kom de med en ”kompensationssemestervecka”. Denna trädde i laga kraft i juli 1963. Nu hade alltså svensken en hel månads semester varje år att ta ut (Hellström, 1994). Men kampen om minskad arbetstid fortsatte och det typiska draget för den svenska socialdemokratiska regeringen fortsatte, nämligen att i alla lägen hellre utöka semestern än att minska arbetstiden. 1970 fick Sverige 40 timmars arbetsvecka och sju år senare fick vi den lag om fem veckors semester som fortfarande består (Hellström, 1994).

2.7 Modernitet, disciplin, hygien och kroppsdyrkan

Företeelser i samhället påverkas i mångt och mycket av de sociala och ekonomiska rörelser som råder för tiden. Semesterns tillkomst bör därför ses i sitt samhälleliga sammanhang och i ljuset av de faktorer som präglade samhällsstrukturen vid tidpunkten. Frykman (1985) beskriver i boken *Modärna tider* 1900-talets första decennier som en tid av framåtskridande och stor utvecklingstörst. Folkhemmet skapas. Det moderna samhället växer fram och därmed följer även utformningen av den ”moderna människan”. Denna är (bör vara) disciplinerad, rationell, praktisk och hygienisk (Frykman, 1985).

I detta nya framtidsland – Folkhemmet – är det statens uppgift att främja tillkomsten av det starka och friska människosläktet. ”Folkstammen” måste vårdas för att framtidslandet – det moderna och bättre samhället – ska kunna uppnås. En enorm kroppsdyrkan breder ut sig. Den arbetande, nyttiga kroppen förhärligas och Frykman (1985) talar i detta sammanhang om en *bondeförgyllning* (s.64). Den unge, atletiske bonden blir kroppslig förebild under mellankrigstiden. Detta öppnar till viss del upp relationerna mellan klassgränserna, eftersom identifikation i allt ökande utsträckning beskrivs genom kroppsliga karaktärsdrag istället för genom social bakgrund. Härmed är det möjligt (om än högst ovanligt) för individen att göra en klassresa uppåt. (Frykman, 1985)

Den allmänna uppmärksamheten kring disciplin och hygien gör att den avvikande människan blir alltmer synlig och utsatt för repressalier, då definieringen av det normala och därmed det eftersträvansvärda ges allt tydligare ramar. Samtidigt får även de avvikande en större roll än någonsin, då de behövs för att definiera och avskilja det normala från det onormala. ”Socialhygieniska insatser” sätts in av staten för att hindra den ”ohygieniske avvikaren” från att föra sina gener vidare. Utåt sett är det individuella särdrag som fungerar som sorteringsprincip, men indirekt är det nästintill uteslutande arbetare och de än fattigare grupperna i samhället som tillskrivs dessa oönskade karaktärsegenskaper (Frykman, 1985). I ljuset av dessa händelser är det ingen slump att denna syn på många sätt sammanfaller med den arvs- och rasbiologi, som präglade decennierna kring sekelskiftet både i Sverige och ute i Europa och fortfarande var rådande i många hänseenden under hela första hälften av 1900-talet och även om än i tysthet verkade ännu en bit in i den andra hälften av 1900-talet.

Med ovan beskrivna samhällsförhållanden är det inte svårt att förstå hur idén om semester tog inflytande från och påverkades av omgivningens spelregler och rådande samhällsideologi. I en tid präglad av idéer om normalitet, disciplin, hygien och kroppsdyrkan föds och utvecklas alltså den svenske semesterfiraren. Därtill ska läggas den allmänna synen ”ovanifrån” på arbetaren som en slö och allmänt löst hållen, okunnig varelse (Ambjörnsson, 1991).

2.8 "Nedbusningen av kulturen"

Under 30-talet talades det i intellektuella kretsar om en "allmän nedbusning", som den "undermåliga populärkulturen" fört med sig in i det svenska samhället. Det drogs en stark skiljelinje mellan finkultur och skräpkultur. Det populära kritiserades starkt och det som främst klandrades var nöjen, skapade i en "kommersiell masskultur" (Jonsson, 1991). Kritikerna menade att det rörde sig om en "nedbusning av folkets känsloliv". Det som det egentligen talades om i dessa ordalag var stora delar av det vi idag räknar till den svenska folkrörelsen, t.ex. byggandet av folkparker, grundandet av olika idrottsrörelser och uppkomsten av mer lättillgängliga och billiga nöjen som veckotidningar och film m.m. Det var en form av masskultur, som bl.a. möjliggjorts genom landvinningar på teknikens område (Johnsson, 1991). Det var således inte endast de biologiska defekterna som ifrågasattes i Folkhemmet, utan även de intellektuella, eller snarare bristen på intellekt. Folket skulle helt enkelt bildas, men det var inte vilken bildning som helst. Det var borgarens, inte arbetarens intellekt, som var måttstocken för god bildning. Kjell Johansson menar i sin artikel *Den allmänna nedbusningen* (1991) att rädslan för den s.k. skräpkulturen mer grundar sig i en oro för kulturella, psykiska, sociala och politiska omdaningar i det svenska samhället än en verklig oro inför det som den i sak innebar. När semester för alla arbetande medborgare i Sverige blev verklighet var det många som oroade sig över att detta skulle urarta och fördärva människan mer än vad det skulle vara till nytta. Fritid uppfattades av många i dåtidens Sverige som något högst omoraliskt och som (i arbetarklassen) borde undvikas så långt det var möjligt (Wicklin, 1997). Wicklin (1997) har funnit att även de som var positiva till semesterlagstiftning uttryckte oro över vad denna ledighet skulle komma att leda till. Dessa tankegångar kan med framgång appliceras på dåtidens syn på den perfekta semesterfiraren, som strävar efter intellektuella kulturupplevelser och "nyttiga" lärdomar. Samhällsstrukturen har alltså även i detta hänseende starkt präglats av svenska semesterideal.

2.9 Medelklassens ideal & svenskens demokratisering

Det typiskt svenska beskrivs av Ehn, Löfgren och Frykman (1993) i *Försvenskningen av Sverige* som något som mera har en idealiserande än en reell bakgrund. Även Sandell och Sörlin (1994) förstärker det felaktiga i förhållandet av svensken som en ursprungligt naturälskande och patriotisk medborgare av fosterlandet. Sandell och Sörlin menar istället att denna framtoning av svensken, med stark och utvecklad känsla för naturen och det vilda, var ett ideologiskt verktyg för den nationella mobiliseringen. Idén om "det naturälskande folket" var ett redskap för de styrande i samhället och hade ett fostrande syfte (Sandell, Sörlin, 1994). Icke desto mindre har denna bild påverkat hur vi svenskar sett och fortfarande ser på oss själva som ett folk med vissa specifika egenskaper. Några av dessa egenskaper beskrivs av de ovan nämnda författarna som rationella, moderna, konfliktundvikande, kompromissvilliga och naturälskande (Ehn, Löfgren, Frykman, 1993). Anledningen till att svensken fick just dessa karaktärsdrag härleds enligt Ehn, Löfgren och Frykman (1993) till stor del från 1800-talets händelselöshet vad gäller gemensamma politiska och historiska avgörelser. Den politiska stabiliteten skapade en medborgare som sällan behövde höja sin röst gentemot staten. Därmed skapades med tiden ett tämligen starkt förtroende för stat och myndigheter hos de svenska medborgarna. Den svenska demokratin har växt fram i ett långt tidsperspektiv och i stabila politiska och sociala förhållanden (Ehn, Löfgren, Frykman, 1993).

En rätt använd fritid skulle utveckla och stärka demokratin. En modern stat bygger på ett demokratiskt styre. En sådan stat grundar sig i sin tur på att dess medborgare besitter ett visst mått av kunskap och omdöme. Flertalet av industristatens arbetstillfällen erbjöd dock inte arbetaren den form av uppbygglig och bildande stimulering som den demokratiska, moderna människans livsstil kräver. I början av 1900-talet var flera intellektuella överens om att det var

fritiden och semestern som var räddningen på detta problem (Eskilsson, 2000:c). En rätt använd fritid var alltså redskapet som skulle utveckla den moderna människan, men även, i ett större perspektiv, det moderna och demokratiska landet Sverige (Eskilsson, 2000:b). Delisle Burns (1936), som var en engelsk sociolog och moralfilosof under denna tid uttrycker dessa tankegångar på följande sätt:

Civilisationens högsta blomstring beror på fritidens användning (s.175).

Denna avgörande och tillrättavisande betydelse för det demokratiska samhället ger Burns åt fritiden i boken med den talande titeln *Fritiden i det moderna samhället*. I denna bok framhäver Burns *trivseln* som det tillstånd som skulle ge den mänskliga ledigheten dess demokratiska prägel. Fritiden skulle, enligt Burns, inte endast ses som en vilopaus från arbetet, utan skulle användas på ett sådant sätt att den även fick ett eget värde (Burns, 1936).

Arbetarens demokratimedvetenhet ansågs i Sverige vara en avgörande faktor för grundandet av Folkhemmet. Folkhemstanken skulle stärkas i grunden om arbetaren fick möjlighet till en ”nyttig” semester, där arbetaren kunde trivas och känna sig hemma i de samhälleliga förhållanden som hon/han rörde sig (Wicklin, 1997). Under 30-och 40-talen var de överhängande anledningarna till att fritiden så starkt diskuterades och utreddes från statligt håll således dessa två: Att medborgarnas hälsa skulle främjas och att de skulle fostras till demokratiska människor. Medborgarna förväntades utnyttja sin fritid och semester till att bilda och utveckla sig själva till intellektuella, demokratiska medborgare. Staten ansåg helt enkelt att semestern inte skulle ”slarvas bort” (Eskilsson, 2000).

Neutralitetspolitiken under andra världskriget var ännu en faktor som bidrog till svenskens identitetsbestämning. Svensken beskrevs som balanserad och lagom. Just lagom har blivit ett svenskens epiteta, även när det gäller demokratiprocessen. Ehn, Frykman och Löfgren (1993) beskriver talande detta med citatet:

Den nya Medelsvensson blir själva inkarnationen av det unga demokratiska samhället (s.144).

Svensken ansågs ha ett ansvar gentemot krigsdrabbade länder när det gällde att sprida modernitetens, rationalitetens och demokratins välsignelse. Beskrivningar av svenskhet har allt som oftast varit uppfostrande (Ehn, Löfgren, Frykman, 1993). Även Åke Daun (1989) har i sin bok om svensk mentalitet sökt efter de egenskaper som tillskrivs svenskarna som folk och fått liknande resultat. Svensken har en förmåga att representera ”den gyllene medelvägen” (Daun, 1989). Med denna bakgrund är det inte underligt att de svenska semesterfirarna var snabba att anamma de semesterideal som myndigheter och organisationer uppmanade till.

2.10 Borgerliga ideal tar överhanden

I slutet av 1800-talet fanns det inom vänstern starka åsikter som framhöll arbetarens rätt att vara lat efter arbetets slut. Paul Lafargue, svärson till Marx, kom 1880 ut med *Rätten till lättja*, där han argumenterade emot den arbetsetik som präglade dåtidens samhälle. Lafargues skrift och föreställningen om att ökad produktivitet skulle innebära reducering av arbetstiden var de mest centrala tankarna hos sekelskiftets fackföreningsrörelser runt om i världen. Dock var detta inget vänsterideal som höll i sig. Snart blev borgarnas och protestantismens lutherska skötsamhetsideal dominerande även i arbetarnas politiska sfärer (Eskilsson, 2000:a). Den borgerliga kulturens kamp mot det osunda och det oorganiserade livet blev ett led i disciplineringen av den moderna människan (Frykman, Löfgren, 1979). Detta sätt att uppfatta

verkligheten återkommer i samband med semesterfirande. Semestern ska vara planerad, strukturerad och hälsofrämjande (Eskilsson,2000:c).

Som jag nämnt ovan ledde det industrialiserade samhället till en definitiv uppdelning mellan arbete och fritid, som inte varit påtaglig tidigare i arbetets historia. I stora drag kan utläsas hur människans liv och leverne genomgående fick en mer påtaglig struktur. (Eskilsson, 1996) Motsatspar blev därmed inte enbart arbete och fritid, utan även industri och natur, såsom produktion och reproduktion. En ideologi om den ”naturliga människan”, som endast kan leva ett fullvärdigt liv om hon blir delaktig i naturen, tog form. Endast i samspel med naturen gavs människan möjlighet att bli en äkta och hel människa. Därmed var vågen av naturupplevelser och sommarnöjen på landet igång. Dock var detta något som fortfarande under 30-talet i mycket liten utsträckning kom vanliga arbetare till del, utan var främst förankrat i borgerliga familjer. För arbetaren var sommarnöjet fortfarande endast en dröm. (Frykman, Löfgren, 1979)

2.11 Friluftsliv - ett folkhälsoprojekt

Idén bakom friluftslivet grundar sig i de romantiska uppfattningar som tog fart i Sverige under industrialismens början om naturen som kroppslig och själslig kraftkälla. Den svenske medborgaren skulle lära känna sitt lands natur och därmed skulle kärleken till hemlandet stärkas (Eskilsson, 2000:a). Sandell och Sörlin (1994) menar att det låg i tiden att använda naturen som energikälla och medborgerlig fostrare, då darwinismen och arvs- och rasbiologin var styrande vetenskaper. Med dessa tankegångar är det inte svårt att föreställa sig att naturen fick en viktig plats i samhället, då den på ett tydligt sätt demonstrerar vad kraft, kamp och konkurrens innebär. Friluftslivet hade stor betydelse för det svenska nationsbyggandet och den svenska samhörighetskänslan. Sandell och Sörlin (1994) menar att det fanns ett behov att stärka den nationella gemenskapen, eftersom industrialismen till stor del satt den gamla by- och bygdegemenskapen ur spel. Detta nationalistiska drag i friluftslivets mål och mening avtog dock under slutet av 30-talet och det fokuserades då istället på hälsa och rekreation (Eskilsson, 2000:a).

2.12 Semesterliv i välfärdssverige

Efter första världskriget skedde en förändring i myten om de naturälskande svenskarna. Naturen som landssjälssymbol fick konkurrens. Svenskarna sågs dock fortfarande som det naturälskande folket, men nu fick fredligheten och bilden om den välorganiserade svensken allt större plats i svenskens folksjäl. Uppfattningen om industrialismen som en destruktiv kraft avtog. Grunden för den moderna människan hade gjutets och den *svenska modellen* var nu på intåg (Sandell, Sörlin 1994). Karaktäristiskt för den svenska modellen var den kompromissvilja och samförståndsanda som rådde i politiken, men även att intresseorganisationer hade stor delaktighet i den politiska beslutsprocessen (Hellström, 1994).

Under 30-talet fick allt fler människor tillgång till semester och detta ökade efterfrågan på natur och friluftsliv i stor utsträckning. Industrialiseringen hade lett till en påtaglig urbanisering. Rationalisering inom industrin ledde till ökad materiell standard och det blev möjligt att förkorta den generella arbetstiden, utan att detta märktes ekonomiskt. Nu ökade människors fritid och detta var både en angelägenhet för den breda allmänheten, som för myndigheter (Sandell, Sörlin, 1994). 1936 krävde två socialdemokratiska riksdagsledamöter att icke-jordägande medborgares möjlighet till friluftsliv skulle undersökas. De menade att det mekaniserade arbete som industrin skapat fysiskt och psykiskt påfrestade arbetaren långt hårdare än tidigare arbetsformer gjort. Ett ökat behov av rekreation för den hårt arbetande

befolkningen var därför ett måste, menade de. 1937 tillsattes därför Sveriges första Fritidsutredning och genom den undersöktes folkets möjligheter att vistas i naturen. I denna utredning så gott som likställdes fritid med friluftsliv (Eskilsson, 2000:a, 2000:c). Nu var friluftsliv och semester inte endast förbehållen borgarklassen. Inte heller var friluftssestern endast knuten till vildmarken i norr, utan nu handlade det mer om att semestra i den omkringliggande naturen. Att gå, cykla och campa blev mycket populärt (Eskilsson, 2001). 1939 inrättade riksdagen en fond för främjande av friluftslivet (Eskilsson, 2001). De statliga utredningarna om svenskens fritid och semester fortlöpte under 40-talet och hade stor betydelse för det svenska folkhemsbyggandet och välfärdssverige. Staten arbetade således målmedvetet för att styra och tillrättalägga medborgarens arbetsfria tid (Eskilsson, 2000:a).

2.13 Den svenska modellen & rekordårens turism

Den svenska modellen syftat till tidsperioden mellan 1930-talets mitt och fram till åren runt 1980. Dess höjdpunkt var dock under 50- och 60-talen och denna period brukar talande kallas för rekordåren. Den materiella tillväxten var enorm och industrin skrek efter arbetskraft. Samtidigt ökade både fritiden och semestern under denna tid och människor hade nu även större ekonomiska möjligheter än någonsin. Antalet fritidshus och husvagnar ökade med väldig fart och bilen fick en central roll för semesterns utformning. Välfärdsamhällets semesterliv genomgick en omfattande materialisering. Fritid och semester blev i allt större utsträckning föremål för samhällsplanering. Semesterns tidigare likställande med friluftsliv i den svenska naturen luckrades upp (Sandell, Sörlin, 2000) och under 50-talet blev det allt mer vanligt att svensken reste utomlands på sin semester. 1993 var det totala antalet fritidsresor som gick till utlandet uppe i elva miljoner. Även om denna siffra inte säger särskilt mycket om vare sig resenären, resmålet eller motivet till resan så ger den en fingervisning om hur populärt det blivit för svensken att åka utomlands (Wolf, 2001).

2.14 Charterns intåg i, och fasta grepp om välfärdssverige

Att resa i grupp har i alla tider varit vanligt. Trygghet och säkerhet kan i större utsträckning erbjudas den som håller sig till gruppen och inte ger sig av på egen hand. Men det är först under 1950-talet som man börjar tala om massturism. Medelstens förutsättningar för att se sig om i Europa, gentemot andra nationers medborgare, var under denna tid mycket gynnsamma, då Sverige inte behövde ägna sig åt industriell återuppbyggnad och därmed hade ett materiellt försprång gentemot andra länders ekonomier. Det fanns en rad tillgängliga researrangörer för den semestersugne svensken (Wolf, 2001, Blom, Nilsson, 2005). I den direkta efterkrigstiden var det buss, tåg och båt som erbjöds semesterresenärerna, men i mitten på 1950-talet slog en ny resform igenom – charterturismen. 1954 flög det första svenska chartrade planet, med 26 personer ombord, mot destination Mallorca. Denna resa organiserades av en flygkapten vid namn Göte Rosén. Det första året gick trögt för charterturismen. Detta berodde främst på det ointresse som de svenska resebyråerna visade för denna reseform. Det ansågs orealistiskt att kunna fylla planen med så många resenärer att det skulle vara ekonomiskt lönsamt. Den första charterresan till Mallorca kostade 1 080 kronor. Redan ett år efter den första charterresan kom charterns genombrott och samma år, 1955 reste omkring 20 000 svenskar på charterresor. 1978 var siffran uppe i 1,2 miljoner. Chartermålen fanns i Sydeuropa och det var främst sol och bad som efterfrågades och erbjöds (Wolf, 2001). På 1970-talet breddades chartermarknaden och antog globala dimensioner. Nu anordnades resor till USA, olika länder i Afrika, Asien, Latinamerika och Australien. De dominerande resmålen var fortfarande länderna runt Medelhavet och på 1990-talet var det alltjämnt dessa destinationer som dominerade den svenska chartermarknaden (Wolf, 2001). Men charterturismen har alltjämnt växt och fått nya proportioner. På 1980-talet blev det möjligt att åka på chartrade weekendresor och detta är en vanlig företeelse idag, då du till och med kan

göra chartrade endagsturer. Städerna i Centraleuropa är idag de främsta resmålen på weekendresor. År 2000 gjorde de största svenska researrangörerna en gemensam sammanställning av svenskens populäraste chartermål. Sjutton länder var representerade i rese katalogerna. Åttio procent av resorna gick till länder runt Medelhavet. Övriga vanliga turistmål var Thailand och Dominikanska republiken. Till dessa två resmål semester svensken främst på vinterhalvåret. I och med denna långväga charterturism har svenskens semester fått ytterligare en dimension. Nu är semester inte knutet till tid, utan det är upp till semesterfiraren att avgöra när på året denne helst tar ut sin semester (Blom, Nilsson, 2005).

Kapitel 3 Tidigare forskning

3.1 Inledning

Semester och turism har aldrig varit något hett tema i forskarvärlden. Jag kommer i detta kapitel emellertid presentera den forskning som jag har funnit kring detta. Med anledning av att begreppet fritid även innesluter mitt valda undersökningsområde, kommer jag även att presentera viss forskning som bedrivits kring fritiden som fenomen. Svenskens lediga tid har varit ett hett politiskt tema sedan lång tid tillbaka och i detta kapitel framhålls även samhällets vilja och avsikter att påverka och styra arbetarens fritid och semester.

3.2 Fritid & semester

Jag har funnit att studier om semester och turism är ett relativt nytt forskningsområde vid såväl svenska som utländska lärosäten, men att det trots det finns ett antal studier som riktat in sig på dessa företeelser. Utpräglat sociologiska studier har jag dock endast funnit ett fåtal svenska – däribland *Natur och kultur som turistiska produkter. En början till en sociologisk analys* av Sven-Erik Karlsson (1994) - och jag kommer senare att återkomma till den. Övervägande delen av de studier jag tagit del av har kommit i tryck under de senaste femton till tjugo åren. Vägs det mer omfattande begreppet *fritid* in, som naturligtvis även kan innefatta begreppet semester, kan avsevärt fler studier, under en mer omfattande tidsperiod, räknas till skaran av studier kring semester. Studier om fritid handlar dock till största delen om den fritid som individen har i och omkring hemmet och inte om de specifika semesterveckor då många svenskar reser bort. I ett internationellt perspektiv finns idag omfattande studier som behandlar fritiden både på ett teoretiskt och ett empiriskt plan (Alex, 2000). Därtill finns en växande engelsk litteratur som specifikt behandlar arbetarens fritid (Eskilsson, 2000:a). Forskning och undersökningar om fritidens praktiska innehåll har bedrivits i Sverige, där det främst är folkrörelserna som stått i fokus för studierna (Eskilsson m.fl.). En grupp som utmärker sig, både internationellt och i svensk forskning är ungdomen och dess fritid. Denna har varit föremål för ett flertal studier och undersökningar, då den på många sätt har ansetts som kontroversiell. I *Staten och ungdomens fritid. Kontroll eller autonomi?* (1992) skildrar Hans- Erik Olson grunderna för den fritidspolitik som riktar sig till unga i dagens samhälle. Erling Bjurström (1980) gör i sin bok *Generationsupproret* en grundläggande genomgång för den svenska ungdomsrörelsen och hur den kommit till uttryck under decennierna mellan 1950 till 1980.

Ställs semesterns och fritidens begrepp emot dess motsatsbegrepp – lönearbete – framkommer tydligt hur forskning vinnlagt sig i helt olika utsträckning vad gäller dessa båda områden. Det finns en långt mer betydande forskning kring arbete och arbetsliv än om fritid och semester. Det finns nämligen åtskilliga studier både i Sverige och internationellt, som behandlar arbete som fenomen (Aléx, 2000). Förvånade är detta dock inte, då arbete – till skillnad från semester - utgjort och alltjämt utgör en viktig grund för makt och inflytande i samhället (Eskilsson, 2000:a). Jag kommer här nedan framställa och diskutera den forskning jag funnit

kring fritid och semester. Som jag redan nämnt utgör semester en del av begreppet fritid och jag anser det därför vara viktigt att i detta kapitel diskutera dem båda i en och samma kontext.

3.3 Kontroll & autonomi

Uppbyggnaden av Folkhemmet innebar att staten i allt ökande utsträckning tog sig an och reglerade det privata livet. Välfärdssamhälle betyder trygghet, men också ökad kontroll av individen. (se Frykman, 1985, Eskilsson 2000:a m.fl.) I semesterns vagga låg den styrande makten gällande normalitet och hur individen bäst tillbringar sin semester i borgarnas händer. Brittisk fritidsforskning visar att det fanns en kamp mellan borgare och arbetare om synen på fritid och semester och hur denna bäst togs tillvara. Borgarklassen kämpade för att kultivera arbetaren och "förfina" dennes vanor, medan arbetaren tog till starkt motvärn och kämpade för självständighet när det gällde att bestämma över sin egen fria tid. En arbetarkulturens fritid uppstod då i form av bl.a. dansbanor, krogar och eget organiserade söndagsutflykter, där arbetaren kunde känna sig fri gentemot överheten. (Eskilsson, 2000:a) Delisle Burns inleder sin bok *Fritiden i det moderna samhället*, som utkom i svensk översättning 1936, med orden:

"Fritiden är den värdefullaste produkten av industrialismen och den moderna samhällsorganisationen, men den betraktas vanligen som en ligkiltig biprodukt och slösas i allmänhet bort till ingen nytta. (s.1)

Flera studier har visat att detta var en allmän åsikt bland ledande politiker, folkbildare och andra intellektuella i början av 1900-talet och denna uppfattning levde kvar en bra bit in i århundradet och har i stor utsträckning även format dagens semesterideal. (Eskilsson, 1995, Wicklin, 1997) Det befarades från många håll i samhället att semesterfiraren, eller rättare sagt främst den semesterfirande arbetaren, inte skulle klara av att handskas med sin semester på ett, för varken samhället eller individen själv, hälsofrämjande eller utvecklande sätt. Oroade röster kom från myndigheter, politiker och samhällsdebattörer, ja till och med från dem som i grund och botten var positiva till både mer fritid och utökad semester. (Eskilsson 2000:b, Wicklin, 1997) Behovet av att kontrollera arbetarens fritid och semester var alltså påtagligt och riktades uppifrån och ned, mot arbetaren och de lägre klassernas befolkning. Problematiken som uppstod mellan kontroll och autonomi tydliggörs i Ronny Ambjörnssons (1988) *Den skötsamme arbetaren. Idéer och ideal i ett norrländskt sågverkssamhälle 1880-1930*, som beskriver arbetarnas skötsamhetsprojekt i början av 1900-talet. Skötsamhetsidealen grundar sig främst i arbetar- och nykterhetsrörelsen, som utövade stort inflytande på den politiska makten vid denna tidpunkt. Ambjörnsson skildrar hur arbetaren genom skötsamhet och självdisciplin tar kontrollen över sitt eget liv. Genom att göra ett moraliskt val - inte suppa, passa tider, vara eftertänksam osv. -, kan arbetaren i varje ögonblick ta chansen att göra något av sitt liv. Ambjörnsson har funnit att bildning var ett medel för arbetaren i denna process att ta sig framåt i livet. Han kan konstatera att den kontroll uppifrån, från stat, myndigheter, arbetsgivare, organisationer osv. övergick till att bli arbetarens egen självkontroll. Överhetens mål var att få medborgarna att känna att de stod självständiga gentemot sin omgivning, de var själva ansvariga för sina liv och de moraliska utsvävningar de företog sig eller avstod ifrån. Att vara skötsam var att stå autonom gentemot samhället, det lönade sig och kunde ta individen framåt i samhället. Dessa skötsamhets- och självdisciplinsideal kom att prägla arbetarens fritid och semester i mycket stor utsträckning och det är detta som Ambjörnsson tagit fasta på i sin forskning. (Ambjörnsson, 1988, 1991)

3.4 Semesterns disciplinerade nyttomål

Eskilsson (1981, 1995) och Wicklin (1997) åskådliggör *nyttan* som en av friluftslivets absolut viktigaste aspekter under 30-talet. Detta kan ses som en naturlig följd av den

självdisciplinering som härskade kring idealet om skötsamhet. Det skulle således vara nyttigt, både fysiskt och psykiskt, för människan att bedriva friluftsliv. Framförallt skulle både individ och samhällskropp dra nytta av människans ledighet. Eskilssons (1981, 1996) studier av STF:s tidskrifter har visat att friluftslivet i sig inte var det ursprungliga målet, utan det var ett medel att nå fram till de eftersträvaransvärda nyttoaspekterna, såsom hälsa, naturkänsla, självinsikt, disciplin, kunskap, patriotism osv. Friluftslivet skulle återge människan energin som hon förlorat genom arbete. Hon skulle därmed bli en bättre och starkare människa i förhållande till både arbete och familj och kunna upprätthålla sina rättigheter och plikter som medborgare (Eskilsson, 2000:a). Eskilsson (2000:a) har även gjort jämförelser mellan 30-talets och dagens ”må-bra-tidskrifter” och menar att likheter finns i att individen då som nu har ett stort individuellt ansvar för sin hälsa och sitt välbefinnande. Det som i dagens tidskrifter fått allt mer fokus är dock att det i allt högre omfattning handlar om att bejaka istället för att försaka. Nyttan i enkelheten och konsten att disciplinerat avstå för den goda sakens skull var mer utpräglad i 30-talets skrifter. (Eskilsson, 2000:a)

3.5 Semester ur ett könsperspektiv

Fritidens former och fördelning har i alla tider haft mycket med både klass och kön att göra. (Eskilsson, 2000:a) Klass har varit litet av en röd tråd genom stora delar av denna uppsats. Jag kommer därför inte ägna klassbegreppet ytterligare utrymme här. Forskning, vars huvudsyfte varit att behandla semester i relation till kön har dock lyst klarare med sin frånvaro. (se även Aléx, 2000) Den forskning om kön, som jag främst kommer att behandla i detta avsnitt har framkommit som ett bihang till den egentliga forskningen, som genomförts på semesterområdet. Fritidens relation till kön har inom forskning och utredningar fått större plats än semesterbegreppet och jag vill i detta sammanhang nämna slutbetänkandet från fritidsutredningen från Statens offentliga utredningar (SOU 1996:3) *Fritid i förändring. Om kön och fördelning av fritidsresurser*. Denna utredning beskriver genomgående kvinnors perspektiv på fritid och visar på förändringar i hur jämställdhetsfrågan behandlats i modern tid. I utredningen framträder en bild av fritidens framväxt, som ett fenomen som till stor del utformats utifrån ett manligt perspektiv och utifrån manliga livsomständigheter. En grundläggande fråga genom utredningen är därför hur en fritidspolitik som bygger på jämställdhet skapas och bibehålls i det svenska samhället. (SOU 1996:3)

Eskilssons forskning (1995 m.fl.) visar att den ökade uppdelningen i arbete och fritid som industrialismen förde med sig bidrog till att en större åtskillnad mellan mäns och kvinnors livsvärldar uppkommit. Det moderna samhället fick en tydlig struktur som gjorde en definitiv skillnad mellan arbete och fritid och mellan produktion och reproduktion. Denna uppdelning avgränsade även könets sfär, där mannen tillhörde produktionsdelen och kvinnan reproduktionsdelen. Fritiden och semestern kom därför pga. produktionsarbetets manliga karaktär att i stor utsträckning tillhöra mannen. Det reproduktiva arbetet, dvs. hushållsarbetet, som vid denna tidpunkt helt och hållet var knutet till kvinnans sfär var dock oföränderligt, trots lagar om arbetstidsförkortningar och semester. (Eskilsson, 2000:c)

1936 uppmärksammades husmödrarnas situation i samband med en utställning vid namnet *Fritiden i Ystad* som beskrev fritidens idé. Genom denna utställning skulle svenska folket lära sig att ta vara på sin nyvunna fritid, så att de inte missbrukade den och slarvade med den. Utställningen framhöll den moderna familjen med jämställda yrkesarbetande kvinnor med utbildning i bagaget och med välplanerade och välskötta hem. Det var den moderna kvinnan som utställningens arrangörer syftade på, men verkligheten såg i de flesta fall inte ut på detta sätt. Först i efterhand kom arrangörerna på att de missat att stora delar av befolkningen faktiskt varken hade fritid eller semester, nämligen de hemarbetande kvinnorna. Detta trots att

dessa för tiden kunde mätas till en miljon husmödrar och därmed utgjorde landets största yrkesgrupp. Kort innan utställningens öppnande lyckades arrangörerna dock få ihop en avdelning som mer verklighetstroget återgav den ”vanliga” kvinnans vardag. (Eskilsson, 1995) Eskilssons (2000:a) studier visar att en ganska livlig samhällsdebatt om hemmafruarnas semester kom igång under trettiotalet. Detta resulterade delvis i att staten startade en försöksverksamhet med husmoderssemester. Denna startades 1938 och mellan 1946 och 1979 fanns en organiserad, statligt subventionerad verksamhet, som anordnade semestrar på särskilda semesterhem där husmödrar skulle få avkoppling och tid för bildning, s.k. husmorssemester. (Eskilsson, 2000:a)

3.6 Konsumtion & identitet

Folkhemmet efterfrågade aktiva semesterfirare och därmed uppmanades medborgaren indirekt till konsumtion. De nyttiga och goda semesteraktiviteterna innebar att en rad prylar behövde införskaffas, t.ex. tält, cyklar, speciella fritidskläder, kameror och annan utrustning. Konsumtionsaspekten har under årens lopp fått en allt större betydelse för semestraren och en enorm turistindustri har byggts upp kring turism. (Eskilsson, 2000:a) Som jag tidigare redogjort för hade Folkhemssveriges politiska styre mycket stort inflytande på medborgarnas semesterfirande. Dagens statliga turismpolitik har dock minskat enormt i betydelse och i stor utsträckning har privata och kommersiella verksamheter tagit dess plats. Karlsson (1994) menar att det är viktigt att ha denna ”skrotning” av det politiska administrativa systemets inflytande på turismen i åtanke, då vi diskuterar dagens turistiska utveckling. Han menar att Sveriges ekonomiska system gått ifrån en *organiserad till en desorganiserad kapitalism* (Karlsson, 1994, s.176) och att det ur detta perspektiv är mer givande att utgå ifrån ett konsumentperspektiv än ett medborgarperspektiv när det gäller att förstå turismens nutida utveckling.

Semestern har alltså en mycket starkt kommersiell inverkan på marknaden idag, då den är en av de riktigt stora näringsverksamheterna i världen. Ekonomiska förutsättningar är en avgörande faktor för individens semesterkonsumtion och villkor. För dem som har råd är semester därmed inte längre knuten till några få sommarveckor och en viss geografisk plats, utan kan fördelas fritt i både tid och rum. För den som inte har råd ser det dock helt annorlunda ut. Semester och turism har kommit att bli en markering av livsstil, som hjälper till att upprätthålla en både social och åldersmässig differentiering. (Eskilsson, 2000) Olika sätt att turista på får olika stämplat på sig, som kan vara svåra att rubba. Dessa utgör verktyg i differentieringen när det gäller urskiljandet av turister som olikartade grupper av människor. Jag vill i detta sammanhang nämna ett intressant exempel ur Eskilssons (1996) forskning. Charterturismen, med tex. fokus riktat på kollektiv gemenskap, ses ofta som en företeelse som suger musten ur det genuina och därmed förstör den äkta upplevelsen för turisten. Detta är dock inget nytt fenomen eller något som endast varit knutet till charterns form av turistande. Eskilsson (1996) har i STF:s årsskrift från 1889 funnit att detta resonemang fanns redan vid sekelskiftet. Här beskrivs hur statusen i bergsbestigning minskade rejält då kvinnor och stora grupper av turister började genomföra dessa bestigningar. (Eskilsson 1996) Det är alltså det kollektiva och det faktum att allt fler människor (massturism), eller i vissa fall att en viss sorts människor, får tillgång till en viss turistattraktion eller ett visst turistfenomen, som ökar risken för att statusen ska minska hos en tidigare väl ansedd turismform. Detta skapar en problematik hos turismen som leder till att nya turistmarker (eller marknader) ständigt måste erövrats, exploateras och till slut därför kommer att överutnyttjas. Denna aspekt uppmärksammas i Karlssons (1994) avhandling. Även Wolf (2001) menar att det finns en problematik i begreppet massturism. Det syftar enligt hennes studier nämligen alltid bakåt i tiden. ”Nuets” turister identifierar sig mycket sällan som massturister, vare sig det är Kanarieöarna,

thailändska badstränder eller Borneos djupaste djungel som är målet för resan. (Wolf, 2001) Eskilssons (1996), Karlssons (1994) och Wolfs (2001) studier visar på att massturisten inte är en särskilt önskvärd turist, varken i modern eller senmodern tid. Dock verkar den i alla turistformer och under alla av turismens tidsepoker vara turismens ständiga och oönskade, men ändå ofrånkomliga skugga. Någon gång kommer den alltid ikapp den individualistiske upptäcksresaren som märker att hon/han trots allt bara är en simpel turist som alla andra!

Studier har åskådliggjort att det finns vissa mönster i turistande. Det har nämligen visat sig att kvinnor turistar mer än män, yngre turistar mer än äldre, högutbildade turistar mer de med lägre utbildning, hushåll utan barn och med äldre barn turistar mer än de som har småbarn, den urbana befolkningen turistar mer än de som bor på landet och de från högre sociala klasser turistar mer än människor från lägre sociala klasser. (Karlsson, 1994)

Karlsson (1994) hävdar att konsumtion alltid måste betraktas i det ständigt föränderliga sammanhang som det är en del av. Karlsson sluter sig till skaran som menar att de traditionella ekonomiska och psykologiska teorier som finns kring konsumtion inte är användbara då det gäller turism. Han menar att det inte främst är priser och inkomster eller individens motivation att turista på olika platser eller att överhuvudtaget turista, som är de avgörande faktorerna. Turistens handlingar måste i stället ses utifrån strukturell tillhörighet och kulturell identifikation och Karlsson menar att det i detta sammanhang är avgörande att betrakta de förändringar som äger rum inom turismen. Avgörande för turisterna är alltså den sociala tillhörigheten och då spelar begreppet klass en central roll. Även faktorer som generation, utbildning och kön kan vara viktiga att relatera till när det gäller turismkonsumtion. Den starka utgångspunkten i klass tar Karlsson med tanke på den avgörande betydelse klassperspektivet haft för den moderna turismen i ett historiskt perspektiv och som jag tidigare även diskuterat i kapitlet om fritidens och semesterns historia. Karlsson pekar på att turism fortfarande präglas av viss uppdelning mellan en borgarklassens och en arbetarklassens semester, där begreppet karneval (fest och nöjen) till stor del utgörs av arbetarens semester och bildning och självutveckling av borgarens. Men därtill finns idag ytterligare en grupp, som växt kraftigt i det moderna samhället, nämligen medelklassen. Medelklassens semester präglas, enligt Karlsson, av bägge dessa poler och de förenar dessa två i sin semester. Karlsson menar att den nutida konsumtionen av turistprodukter i högst utsträckning är beroende av medelklassen. Medelklassen har alltså blivit turismens målgrupp nummer ett och denna grupp är av avgörande betydelse för Karlssons analys av turism. Karlsson skriver att:

Det är den ledande medelklassen som i hög grad bestämmer vad som ska avses med god smak och vilket tecken som ska konsumeras för att man ska särskilja sig och placeras högt upp på den rangordning som finns för prestige. Konsumtionen som tillfredsställer behov av avkoppling från det gråa, trista i vardagen sker i speciella sociala rum som iordningställts för detta ändamål. (Karlsson, 1994, s.221)

Turism är alltså inte enbart en företeelse i sig, utan ett sätt på vilket människan framhåller sin personliga identitet. Karlsson menar att det är i det senmoderna samhället som vi finner legitimiteten i denna konsumtionskulturs utveckling. I detta samhälle har estetiken fått en allt större betydelse och skillnaden mellan "hög-" och "lågkultur" suddas alltmer ut. Tecken och kodsystém spelar en stor roll i det sociala livet och har kommit att utgöra en slags verklighet i sig.

3.7 Turismens konsekvenser

Att turismens följder är viktiga att ta upp i detta sammanhang beror på att de i stor utsträckning hänger samman med kommersialiseringen av turismen, dvs. den starkt konsumtionspräglade turismen. Karlsson (1994) menar att de kommersiella makterna idag är starkare än de politiska och detta sätter sin prägel på turismens utbyggnad och utveckling. Han påvisar även att det är den form av turism som han betecknar som karneval, som har ökat mest under den senaste tiden. Karnevalturismen är, enligt Karlsson, mer förknippad med massturism än med andra former av turism. Därtill har det skett en global homogenisering av omgivningarna i turistområden, särskilt i urbana turistområden. Karlsson hävdar att en dominerande kraft i det nutida samhället är att så gott som allt har blivit en vara, en produkt. Detta får betydelse för turismen, då natur och kultur i tilltagande utsträckning blivit turistprodukter, som vi i allt ökande takt konsumerar på ett eller annat sätt. Karlsson är alltså intresserad av de rumsliga konsekvenser som den utpräglade kommersiella turismen för med sig. En av de allvarligaste företeelserna, som Karlsson konstaterar vara en följd av turismens spår är miljöförstöring. En annan konsekvens av massturism är distanserade relationer mellan turisterna och de människor som är värdar på de ställen dit turisterna reser, där turisterna i många utpräglade turistregioner runt om i världen p.g.a. ekonomisk överlägsenhet därtill ofta har ett övertag gentemot den inhemska befolkningen. Ytterligare en följd av turismens kommersialism visar sig genom massproduktion av souvenirer och andra icke- autentiska föremål. Det är just detta; att allt inom turismnäringen har blivit till varor som kan säljas, köpas, förhandlas om och konsumeras, som utgör Karlssons främsta tes om orsaken till turismens negativa konsekvenser. (Karlsson, 1994) Han uttrycker denna problematik i följande citat:

Det är bara det som ger vinst som premieras, vilket exempelvis leder till en kortsiktighet i planeringen. Detta kan vara förödande för miljön. Det är de som har pengar som har makt, vilket leder till att "värdarna" känner sig underlägsna turisterna, eftersom det är de som har pengarna. Det är det som kan säljas som är värt att producera, oberoende om det stämmer överens med det genuina. (Karlsson, 1994 s.239)

Kapitel 4 Teori

4.1 Inledning

Jag kommer i detta teorikapitel dels att diskutera turism som fenomen, dels turisten som individ. Jag har valt att använda Erik Cohens och Zygmunt Baumanns teorier om turism som teoretiska utgångspunkter för denna uppsats. Utöver dessa kommer jag även att använda mig av Eva Wolfs (2001) turistteorier. Wolfs forskning har sin utgångspunkt i Cohens teorier, men har utvecklats till att endast och mycket omfattande beskriva och typologisera charterturisten. Inledningsvis använder jag Karlsson (1994) för att tydliggöra den komplexitet som gömmer sig bakom begreppet turist. Kapitlet avslutas med Baumanns teorier. Dessa skiljer sig till viss del från Cohens och Wolfs teorier på det sätt att de mer beskriver individens hela livsposition, än enbart individens position som turist. Baumanns typologier blir därför inte applicerbara i den modell som jag senare ska presentera i detta kapitel, där jag ställer upp Cohens och Wolfs teorier. I denna modell har jag även valt att placera in turistbegrepp från Steenes (1991) och Karlssons (1994) forskning. Baumanns teorier är dock av stor betydelse då det gäller att se hur turistens position och betydelse förändrats i det senmoderna samhället, särskilt i förhållande till begreppet konsumtion.

4.2 Turisten – en modern skapelse

Cohen diskuterar mycket specifikt turisten och turismen som fenomen och dess relationer till varandra, medan Bauman i större utsträckning knyter samman turisten med det senmoderna samhällets livsformer i övrigt. Både Cohen (1972) och Bauman (1994) beskriver turism som ett fenomen som uppkommit just på grund av moderniseringen och som ett attribut till den moderna människan. Bauman menar att fenomenet turist, såväl som begreppet identitet båda är resultat av modernismen och därför på många sätt hör samman med varandra. De får båda sin näring av, och kan inte existera utan, modernismen. Identitet är för Bauman utmärkande för det moderna, särskilt det senmoderna, samhället. Identiteten är något flytande och ytterst obeständigt. Så är även till stor del turisten (Bauman, 1994). Cohen (1972) beskriver den traditionella människan som en person med uppfattningen om omvärlden som något mystiskt och därmed farlig och hotande. Den moderna människan ser tvärtom omvärlden som lockande och intressant att upptäcka - åtminstone under en begränsad tidsperiod. Detta gör den moderna människan till en turist. (Cohen, 1972)

4.3 Turisten – ett komplext begrepp

Som vi sett är turism ett mångfacetterat begrepp. För att kunna förklara dess innebörd är det tvunget att först veta ur vems perspektiv eller på vilken abstraktionsnivå som turisten betraktas. Jag vill här använda mig av Karlsson (1994) som delar upp begreppet turist i tre uppfattningar, vilka befinner sig på tre olika plan. Den första står för det semiotiska, det vill säga det betydelsebärande. För att göra en avgränsning av turisten refererar Karlsson (1994) till Cohens turistbegrepp. Även Wolf (2001) använder sig av Cohens begrepp i sin forskning för att definiera turisten. Cohen (2004) menar att det särskiljande i turistens karaktär är att de resor denne företar sig har utgångspunkt i hemorten och tar sig till en annan ort och sedan hem igen. Turisten avskiljs således från nomaden, emigranten och flyktingen. Vidare kännetecknas turisten av att han/hon är hemifrån under en relativt kort tidsperiod och är frivilligt hemifrån. Turisten är därtill relativt långt bort från hemmet, vilket utesluter dagsutflykter och exkursioner från Cohens turistresebegrepp. Turisten återkommer inte heller särskilt ofta till samma plats att semestra på, vilket bland andra utesluter sommarstugeägare från Cohens turistbegrepp. Slutligen har turisten oftast ett icke-instrumentellt mål med sin resa, vilket innebär att turistens mål i sig är att resa. Därmed utesluter Cohen resenärer som reser i tjänsten, såsom bland många andra säljare, internationella representanter eller missionärer (Cohen, 2004). Cohen (1972) menar vidare, och som vi strax ska se närmare på, att turist är ett mycket heterogent begrepp och som därför kan delas in i underbegrepp som den konforme massturisten, den individuella massturisten, utforskaren och vagabonden. Cohen kritiserar starkt de forskare som enbart har en negativ och homogen syn på den moderna turisten och istället glorifierar den exklusive resenären i förmodern tid. (Karlsson, 1994)

Den andra turistdefinitionen, enligt Karlsson (1994), är ett samhällsvetenskapligt, teoretiskt begrepp, vilket i grunden innebär att turism är att komma bort från vardagen. Denna turismdefinition kallar Karlsson en anti-varldaglig-verksamhet. I detta sammanhang kan en jämförelse göras med Orvar Löfgrens (1990) *”Längtan till landet Annorlunda”* där han skildrar hur det anti-varldagliga perspektivet utgjordes av borgarens sommarnöje vid kusten. Karlsson beskriver hur denna s.k. anti-varldags-verksamhet kan delas in i ytterligare två sfärer. Antingen det han kallar karneval (nöje och fest) eller bildning och självutveckling. Dessa kan finnas i såväl samhällets centrum som i dess periferi, men alltid någon annanstans än hemma. Det viktiga i turistens värld är att det finns kontraster till vardagen och hemmet. En liknande uppdelning har tidigare gjorts av sociologen Anders Steene (1991) som i sin studie *”Homo Turisticus”* delade in turisten i en berikargrupp (ägnade semestern åt att berika sig på

olika sätt) och en flyktgrupp (flyr under semestern från vardagens stress och tristess). Den förstnämnda liknar på många sätt Karlssons bildnings- och självutvecklingsturist och den sistnämnda stämmer väl in på karnevalens turist. (Steene, 1991, Karlsson, 1994)

Det tredje turistperspektivet enligt Karlsson (1994) är det administrativa, det synsätt som myndigheter, organisationer och företag har på turism. Turism ses här som en näringsverksamhet, som vilken som helst i samhället. Detta är en verksamhet som växt kraftigt i det moderna samhället, särskilt under senare tid. Detta är ett perspektiv som för allt fler människor har fått allt större betydelse – både på produktionssidan och på konsumtionssidan -, särskilt i dagens globala värld. Denna tredje dimension av turism kommer av förklarliga skäl inte diskuteras i denna uppsats.

4.4 Cohens turistbubbla

Det som möjliggör turism som kulturellt fenomen är det generella intresset för det som ligger utanför det egna välkända vardagslivet, dvs. det okända och det annorlunda. (Cohen 1972). Samtidigt önskar turisten i det dramatiska och okända turistlivet ofta någon form av välkända element, antingen i form av tidningar, mat eller en annan person från hemlandet. Detta kan ofta erbjudas turisten genom välkända researrangörer och hotellkedjor. Turistandet kräver av de flesta människor, enligt Cohen, således någon form av välkänd "bas" för att semesterupplevelser ska kunna åtnjutas på ett tillfredställande sätt. (Cohen, 1972)

Cohen menar att den moderne turisten turistar genom en "*environmental bubble of his native culture*" (Cohen 1972,s.166). Denna "bubbla", som omsluter turisten gör att denne upplever platser, människor och kulturer genom en slags skyddsmur, som förutsätter att interaktion mellan turisten och dess omgivning sker på samma premisser som vore turisten fortfarande i sin tama och välkända hemmiljö. Turism är ur denna synvinkel ett fenomen som kombinerar säkerhet, genom det redan kända och gamla vanor, med upphetsningen över annorlunda och spännande upplevelser. Cohen menar dock att alla turister inte står lika inför sin egen "*environmental bubble*", utan att "bubblans" sammansättning består av mer eller mindre kända och okända komponenter och därtill är beroende av turistens egen smak och egna preferenser, såsom även de institutionella möjligheter som finns tillhands på plats och i turistens inhemska miljö. Turisten rör sig i olika utsträckning ut och in i denna "bubbla" (Cohen, 1972).

4.5 Turisten som individ

Att hävda att turisten endast reser för sitt eget höga nöjes skull vore en alltför ytlig beskrivning av turisten, även om nöjet naturligtvis har stor betydelse. Att därtill påstå att det existerar en enda turisttyp är verkligen att ta sig vatten överhuvudet, menar Cohen (1984). Turist är ett komplext begrepp, men för att skapa användbara verktyg för analys är det ändå, enligt Cohen, möjligt att dra vissa skiljelinjer och på så sätt avskilja turisten i olika kategoriindelningar. Jag kommer nedan att presentera två sätt som Cohen använder sig av för att skapa idealtyper av begreppet turist. De nedan beskrivna turisttyperna avskiljer, grovt sett, turisten i den institutionaliserade och den icke-institutionaliserade turisten. I slutet av presentationen av Cohens teori beskrivs en turistmodell som placerar turisterna i förhållande till varandra utifrån relationen turisterna har till det perifera och till centrum.

4.6 Cohens fyra turisttypologier (1972)

Den konforme (organiserade) massturisten definierar den minst äventyrlige turisten och stannar i störst utsträckning kvar i sin "bubbla" under hela semesterresan. Prototypen av den konforme massturisten köper paketresor, bokar guidade turer och är mycket beroende av

övriga resenärer i turistgruppen och framför allt researrangörerna. Det som inringar denna turistidealtyp är att allt som turisterna företar sig under semesterresan är bokad och fastlagt i förväg och att stora och välkända resebolag och hotellkedjor är inkopplade för att organisera hela semesterresan. Alla beslut som tas genomförs innan turisterna ger sig av från hemorten och under resans gång läggs övriga beslut i researrangörernas händer. Att semesterorten erbjuder trygghet och välkända rutiner är av stor vikt. (Cohen, 1972)

Den individuella massturisten liknar på många sätt ovan beskrivna turisttyp, men skiljer sig i det avseende att aktiviteterna som denne företar sig inte är helt och hållet bokade i förväg. Resenären har viss kontroll över sin tid på semesterresan och är inte knuten till en grupp på samma sätt som den konforme massturisten. Huvuddelen av de aktiviteter och utflykter han/hon företar sig under resan är dock knutna till en sedvanlig researrangör. Även den individuella massturisten håller sig till sin "bubbla" och lämnar endast undantagsvis denna och då endast på välkänd mark. Denna turistprototyp efterfrågar dock något större dos av okända och annorlunda semesterupplevelser. (Cohen, 1972)

Utforskarturisten arrangerar sin resa själv och försöker i möjligaste mån undvika de semestermål som både den konforme och den individuella massturisten reser till. När det gäller boende är denne typ av resenär dock relativt bekvämlig av sig och även i valet av transportmedel vill utforskaren vara säker på att han/hon gör ett tillförlitligt och komfortabelt val. Utforskaren kommunicerar gärna med den inhemska befolkningen och är angelägen om att försöka få en bild av deras livsförutsättningar och vardagsliv. Utforskaren lämnar i mycket större utsträckning sin "bubbla" än de ovan nämnda typologierna, men drar sig snabbt tillbaka, om denne stöter på oväntat motstånd eller inte känner sig komfortabel i sin situation. Utforskaren söker det okända, det annorlunda och det spännande, men kan inte helt lämna de vardagliga rutiner och bekvämligheter som han/hon vanligtvis grundar sin tillvaro på. (Cohen, 1972)

Vagabonden är den av turisttyperna som avviker mest ifrån den upptrampade turiststigen och vill inte ha någon som helts kontakt med det vedertagna turistetablissemanget. Vagabonden turistar helt på egen hand och lever i stor utsträckning med den inhemska befolkningen och upptar till stor del deras seder och vanor. Denne frångår således i mycket hög utsträckning de inrutade rutiner som vanligtvis inringar vardagslivet på hemmaplan. Endast de mest basala rutinerna behåller Vagabonden under sin resa. Vagabonden tjänar sitt uppehälle genom att ta olika jobb under resans gång. Han/hon har ingen i förväg satt tidtabell för sin resa och har inte heller några i förhand definierade resmål. (Cohen, 1972)

4.7 Cohens turisttypologier i förhållande till centrum & periferi (1984)

Som jag tidigare nämnt är turism knutet till den moderna människan. I tidigare traditionella samhällen framställdes yttervärlden till stor del som en värld av kaos och farligheter och ingen skulle utan tvång ge sig av ut i denna. Undantaget från regeln utgjordes av pilgrimen, som kan betraktas som en äldre tiders turist. Denne reste ifrån det perifera in till det centrala, antingen det religiösa, politiska eller vetenskapliga centrumet. Dagens turism, menar Cohen, handlar också i stor utsträckning om relationen turisterna har till det perifera och till centrumet, men på ett annorlunda och mer mångsidigt sätt än för dåtidens pilgrim. Cohens (1984) typologi bygger delvis på en analys om i vilken mån turistlandets kultur, sociala liv och naturliga miljö har betydelse för turisterna. Cohen presenterar turisterna i fem idealtypologier, som sträcker sig alltifrån turisterna som semesterar för nöjes skull till turisterna som Cohen kallar den moderna pilgrimen, som söker efter en egen mening i andra människors och kulturers existens och livsföring (Cohen, 1984). Cohen (1984) definierar de fem typerna av turister som

the recreational mode, the diversionary mode, the experiential mode, the experimental mode och *the existential mode* (s. 183). Cohen ställer dessa på en skala där den existentiella turisten (dagens pilgrim) är ivrigast i sökandet av det som Cohen definierar som centrum och rekreationsturisten håller sig längst ut i periferin. Till skillnad från den traditionelle pilgrimens centrum har Cohens centrum inte någon geografisk betydelse. Inte heller behöver den ursprungliga kulturella betydelsen finnas kvar. Den moderna pilgrimens centrum är ett "center out there" (Cohen, 1984 s.180) och kan i princip befinna sig var som helst och vara ett centrum för vad som helst, men i alla fulla fall på behörigt avstånd från den existentiella turistens egen hemort.

Rekreationsturistens semester går i det stora hela ut på just rekreation, både fysisk och psykisk. Semesterresan innehåller många inslag av underhållning, som, enligt Cohen, kan liknas vid nöjen såsom bio, tv eller teater. Målet med resan är att koppla av och må bra. Utflykter och andra aktiviteter på resan är uppskattade inslag, men inget i konceptet är av personlig betydelse för den enskilda turisten. Rekreationsturistens mål med resan är inte heller självförverkligande eller personlig utveckling (Cohen, 1984).

Cohen kritiserar tidigare forskare för den bild de förmedlar av rekreationsturisten som ytlig och lättlurad. Cohen menar i stället att eftersom rekreationsturisten är intresserad av just rekreation, är det inte heller konstigt att genuina och bildande upplevelser inte står särskilt högt upp på semesterönskelistan hos rekreationsturisten. Det handlar alltså inte om att vara ytlig eller lättlurad, utan om att ha andra mål med semestern än de som av någon anledning räknas som "fina" eller "kulturella". På samma sätt som den som ser en föreställning, ett program på TV eller den som deltar i en tävling inte ifrågasätter om det är "på riktigt", så ifrågasätter inte rekreationsturisten det typiska eller äktheten i kulturen, den inhemska befolkningen eller det landskap som omger turistorten. Faktum är att det i många sammanhang är upplevelsen av att det inte är "på riktigt" som gör semestern särskilt njutbar för rekreationsturisten. För rekreationsturisten är den inhemska befolkningen, turistpersonalen och det omgivande landskapet något som existerar separat från "verkligheten", dvs. den verklighet som finns hemma, i vardagen och som är den som rekreationsturisten velat komma bort från med hjälp av sin semesterresa. Rekreationsturistens centrum finns hemma, i det egna samhället och den egna kulturen. Rekreativsemesterresan är ett sätt att fylla på batterierna igen inför ännu en tid av hårt arbete och livets allvar. Det är inte semesterorten, kulturen eller det vackra landskapet i sig som är det lockande för rekreationsturisten. Lockelsen ligger i stället i att komma bort från vardagen, att få en paus och minska stressen och pressen i vardagsbestyren. Det är i samband med detta som begreppet *karneval* använts av många forskare, även Cohen, för att beskriva rekreationsturistens semestersituation. I kristna samhällen har karneval stått för den stora festen som bryter av vardagen. *Karneval* kan ses som det enda tillfälle på året då det är legitimt att bryta mot annars strikta normer och regler i samhället. Här återkommer Cohens tydliga ståndpunkt om att det är det moderna samhället, särskilt det urbana samhället, som genererar den press i vardagen som leder till att människor när de får chansen "flyr" ut på semesterresa (Cohen, 1984).

Förströelseturisten liknar på många sätt rekreationsturisten, men med det stora undantaget att rekreation inte finns med på dagordningen. Målet med semesterresan är således inte att vila upp sig, utan istället att för ett tag glömma bort vardagens allvarsamma bestyr och bördor. Någon djupare mening efterlyser förströelseturisten varken i vardagen eller under semesterresan. Därmed söker inte heller förströelseturisten efter ett alternativt center, varken i sitt eget samhälle eller under semesterresan. Förströelseturisten ligger således på behörigt avstånd från någon form av centra. Det utmärkande för förströelseturisten är att semesterresan

är en flykt bort från den meningslösa vardagens rutiner och tvång. Den alienation som den moderna människan ständigt lever med trängs undan eller blir i alla fall uthärdlig genom semesterresan. Precis som för rekreationsturisten spelar *karneval* stor roll för förströelseturisten (Cohen, 1984).

Upplevelseturisten representeras av individer som har förlorat sitt eget centrum och på intet sätt kan ta sig tillbaka till det. Semesterresan går därmed ut på att söka genuina platser och upplevelser, långt bortom turistens vana miljö, både geografiskt och kulturellt. Denna typ av turism absorberar vissa religiösa sociala funktioner. Semesterturisten upplever att det egna samhället har förlorat sin äkthet och han/hon känner sig alienerad från det. Upplevelseturisten söker mening och genuinitet sin egen tillvaro genom att upptäcka andra människors kulturer och levnadssätt. Ju mer den moderna upplevelseturisten blir varse den egna vardagen, desto mer längtar han/hon efter ”verkligheten” någon annanstans. Denna genuina, oförfalskade verklighet finns alltid någon annanstans än hemma, oändligt långt ifrån den egna vardagen. Upplevelseturisten tror därför att ”den autentiska upplevelsen” kommer att upplevas av den som bryter med den egna vardagen och börjar ”leva”. Problemet för upplevelseturisten blir att avgöra om turistupplevelsen verkligen är autentisk eller inte. Anses upplevelsen trots allt vara genuin kvarstår problemet att ta till sig upplevelsen och göra den till sin egen. Upplevelseturisten förblir nämligen en främling. Även om denne lär sig att uppskatta det genuina och annorlunda, så förblir upplevelsen enbart estetisk och övergår aldrig till att vara personlig (Cohen, 1984).

Den *experimentelle turisten* har lämnat det vedertagna spirituella centrat i den egna kulturen och söker istället efter alternativa möjligheter. Om upplevelseturisten kan betraktas som enbart observatör av de platser och kulturer som denne besöker, kan den experimentelle turisten ses som en individ som försöker ta del av det autentiska livet bland den inhemska befolkningen. Dock lyckas den experimentelle turisten inte till fullo med detta, eftersom denne ständigt är på jakt efter tänkbara alternativ, som möjligen skulle passa än bättre. Samtidigt är den experimentelle turisten sällan på det klara med vad han/hon egentligen söker och saknar i och med det ett tydligt mål i sitt sökande och därmed även i sitt turistande. I extremfallet blir sökandet självt målet för den experimentelle turisten och resenären själv förblir i alla sina resor på jakt efter nya platser, människor och kulturer (Cohen, 1984)

Den *existentielle turisten* har övergått från att vara en sökare till att ha funnit ett spirituellt centrum, som mentalt och ofta (men inte alltid) även fysiskt befinner sig långt bort ifrån turistens egen vardag. Den mest förekommande existentielle turisten finner sitt centrum i en kultur med levnadssätt och traditioner långt bortom den ursprungliga, medan andra finner sitt centrum i traditioner och levnadssätt som en gång i tiden var de härskande i den egna kulturen, men som av någon anledning (antagligen modernismens framfart) dött ut. Vad det än är för ett slags centrum är det detta som ger turisten ett meningsfullt liv och något som representerar det ”verkliga” livet. Den existentielle turisten är den som i störst utsträckning liknar den traditionella pilgrimen. En stor skillnad mellan den traditionella pilgrimen och den moderna pilgrimen är att den förstnämnda sökte sin egen kulturs nutida religion eller vetenskap, medan den moderna pilgrimen söker efter det, som ligger bortom det som vanligtvis räknas som det ”egna” för att sedan göra det till ”sitt”. Den mest extrema formen av den existentiella turisten blir så bunden till sitt spirituella centrum att denne flyttar dit och alltså helt och hållet lämnar sitt ursprungliga samhälle och dess kultur och blir en komplett del av den nyfunna enheten. Denne är dock inte att räkna som turist längre. Att den existentielle turisten fortfarande räknas som turist, beror på att det stora antalet av dem reser emellan sina ”två världar”. Vardagen går på som vanligt, där ingenting har någon djupare mening. Men så

kommer semestern, då de kan ge sig av till sitt centrum, där livet får djup och mening igen (Cohen, 1984).

4.8 Wolf och charterturisten

Turism som begrepp har genom åren utvecklats och förgrenat sig till att idag representera en rad företeelser som inte alltid har mycket mer gemensamt med varandra än att turisten i fråga befinner sig på resande fot, samtidigt som hon/han någonstans i världen har ett hem och ett medborgarskap i någon nation. Idag kan vi tala om turism i alla möjliga tänkbara situationer såsom t.ex. bilturism, charterturism, utlandsturism, sexturism, ryggsäcksturism, bildningsturism, fjällturism, storstadsturism, ekoturism, ja listan kan göras lång. Wolf (2001) har genomfört ett forskningsprojekt som syftat till att:

...förmedla kunskaper om varierande föreställningar om en lyckad semester på 1990-talet och hur människor utifrån dessa organiserar sin semestertillvaro utomlands.

(Wolf, 2001, s.16) Denna studie har pga. praktiska skäl begränsats till att enkom återge charterturistens semesterbild, vilket utesluter både de turister som reser i hemlandet, Sverige och de som reser på annat sätt än med chartrade flygplan. Jag vill ändå ganska utförligt presentera denna forskning, då chartersemester idag är ett väldigt utbrett fenomen och precis som Wolf beskriver, rymmer ett brett spektrum av resenärer. Även om många turiststilar utelämnats genom den avgränsning som Wolfs valt att göra för sin studie anser jag att charterturismen utgör en viktig aspekt av den svenska turistens semesterfirande. Många svenskar har någon gång i livet företagit sig att resa med charter och många har därför både erfarenhet och en hel del åsikter om detta fenomen. Wolf har i sin studie undersökt charterturisternas personliga resemotiv och på detta sätt upptäckt särskiljande, men även kollektiva turiststilar. Analysen har resulterat i ett spektrum av charterturisternas olika skepnader. Wolf menar att turism utgör ett så komplext begrepp att det är omöjligt att i ett och samma verk återge alla dess aspekter och det var därför en förutsättning för studien att sätta gränsen vid en viss typ av resform. Wolfs forskning leder henne till att kategorisera fem grupper av typiska av charterturister, vilka får de övergripande benämningarna *rekreationsturisterna, kulturturisterna, kompromissarna, actionturisterna och individualisterna*. Jag ska här ge en sammanfattande beskrivning av dessa fem, men förbehåller mig att de kan upplevas som alltför generella och stereotypa, då de beskrivs på ett så kortfattat sätt.

4.9 Wolfs fem typologier av charterturisten

Rekreationsturisten åker främst på semester för att få avkoppling från vardagens bestyr hemma. Uppdelningen mellan vardag och semester blir därför tydlig för rekreationsturisten. Den största delen av dessa är yrkesarbetande. Rekreationsturisten söker en behaglig tillvaro för semestern och undviker gärna både kroppsliga och mentala ansträngningar, men vill gärna sola och bada. Hon/han deltar gärna i underhållning och social samvaro, som anordnas av researrangörer och följer gärna med på någon utflykt, som även den organiseras av arrangören och går till något mål i närheten av semesterorten, gärna i den inhemska kulturens tecken. Rekreationsturisten använder gärna sin semester för att umgås med släkt och vänner. (Wolf, 2001)

Kulturturisten söker inte lugn och ro på samma sätt som rekreationsturisten och är därför inte i första hand ute efter att "ladda om batterierna" på semestern. I motsats till rekreationsturisten finns inte en lika klart definierad uppdelning mellan vardagsliv och semester. Kulturturisten vill se och utträta saker, få nya lärdomar och uppleva mycket kultur – alltifrån folklöre till

semesterlandets konstelit. Kunskaps- och bildningsbehovet är det främsta målet med resan. Att koppla av, sola och bada är också något de gärna företar sig under semestern, men detta får alltid en underordnad roll och ter sig mer som vilopausar mellan kulturutflykterna. Efter en hel dag med intensiv sightseeing unnar de sig gärna en dag på stranden, men redan dagen därpå är de igång med nya kulturella mål. En aspekt som skiljer kulturturisten från rekreationsturisten är att den förstnämnda studerar resmålet och dess kultur genom guideböcker och dylikt långt innan semesterresan, medan rekreationsturisten gärna tar del av information på plats i semesterorten. Kulturturisten lägger stor vikt vid individualitet och självständighet. Fast de reser med charter ser de inte sig själva som typiska charterturister, vilket yttrar sig ibland annat deras avståndstagande från researrangörernas organiserade verksamhet. De poängterar att charterresan endast utgör en transportsträcka för att ta sig till resmålet, sedan vill de stå självständiga i sitt turistande tills det är dags att återvända hem igen. (Wolf, 2001)

Kompromissarna utgjorde för Wolf en svårdefinierad grupp av turister, där drag av både rekreations- och kulturturisten återfinns. Kompromissarnas resemotiv utgörs av en blandning mellan bildning och avkoppling, utan att något av dessa två sätts i första rummet. Wolf beskriver dessa turister som innehavare av en "lagomattityd" till både bildning och avkoppling under semestern. De hade ett disciplinerat förhållningssätt och var måna om att utnyttja sin semester väl. Deras turistutflykter pendlade mellan organiserade av researrangörerna och egna utflykter och de egna strapatserna omringade då ett betydligt mindre område än det som kulturturisterna tog i besittning. Det mest karaktäristiska för dessa turister är deras måttfullhet. Denna turistgrupp visade sig även vara den äldsta av de fem och bestod till största delen av trettioåringar och i viss mån även fyrtioåringar. (Wolf, 2001)

Actionturisterna var sällan äldre än fyrtio år, ofta yngre och de flesta var yrkesarbetande. Miljöombyte och avkoppling är det avgörande för semesterresan, men som benämningen på denna grupp visar är actionturisterna ute efter nya intryck och spännande upplevelser. Denna grupp vill främst ha kul på sin semester och semesterresan ska skilja sig fatalt från vardagen där hemma. Ett viktigt inslag är att semestern ska ge utrymme till att tänja lite på de regler och normer som annars reglerar det vardagliga livet hemma. Semestern handlar mycket om att "släppa loss" och inte behöva drabbas av det dåliga samvetet i samma utsträckning som på hemmaplan om gränserna tänjts lite väl mycket. Actionturisterna ägnar sig på hemmaplan i stor utsträckning åt någon form av konditionsträning. Semesterresan innebär ett tillfälle att helt och hållet avstå från dessa aktiviteter och strunta i båda hälsa och kondition. Det väsentliga för actionturisten är således att semestern utgör en total motsats till vardagens annars strikta regler och rutiner. (Wolf, 2001)

Individualisterna utgörs av ungefär samma åldersgrupp som actionturisterna, dvs. i tjugotill-trettioårsåldern med endast ett fåtal över de fyrtio. I motsats till actionturisterna, som var yrkesarbetande, var flera i individualistgruppen studenter eller studerande som varvade yrkesarbete med studier. I likhet till actionturisterna spelar variation en avgörande roll och det är viktigt att få ut så mycket som möjligt under semestern. Individualisterna kan ses i skärningspunkten mellan actionturisterna och kulturturisterna, medan de tar starkt avstånd från rekreationsturisterna. De är de mest rörliga av de fem turisttyperna och sol och bad ses endast som pauser mellan olika utflykter. Sällan ses individualisten vid hotellpolen. I motsats till actionturisten finns i individualistens semesterbegrepp inte samma tydliga åtskillnad mellan vardag och semester. Därmed lägger individualisterna inte sina sportintressen på hyllan under semestern, såsom actionturisterna gör, utan utövar dem i en än mer intensiv form genom t.ex. dykning eller surfing (Wolf, 2001).

4.10 Modell för turisttypologier

Cohen (1972)	(Wolf 2001)	Steene (1991) Karlsson (1994)	Cohen (1984)
Konform massturist	Rekreationsturist	Flyktgrupp Karneval	Rekreationsturist
Individuell massturist	Actionturist		Förströelseturist
	Kompromissare		
	Individualist		
Utforskarturist	Kulturturist	Berikargrupp Bildnings/själv- utvecklings- turist	Upplivseturist
Vagabond			Experimentell turist
			Existentiell turist

4.11 Könsperspektiv i dagens charterturism

Wolf (2001) fann i sin studie om charterturisten att det inte fanns några väsentliga skillnader vad gäller kön och semester. Vissa små skillnader upptäcktes dock genom studien. De mest homogena grupperna i fråga om kön fanns bland rekreations- och actionturismen. Här fann Wolf inga skillnader alls mellan könen när det gällde semesterideal och semester mål. I de övriga tre grupperna dvs. kompromissarna, individualisterna och kulturturisterna dominerar dock kvinnorna. Bildnings- och kunskapsmotivet är alltså mer utpräglat hos den kvinnliga turisten än hos den manlige. Wolfs studie visar även att kvinnor i större utsträckning än män visade intresse för den inhemska befolkningens nutida kultur, vardagsliv och levnadssätt, medan män var mer intresserade av historia, såsom historiska monument eller andra kulturellt viktiga platser för landets historia. Wolf menar dock att situationen är mer komplex än att man helt enkelt kan härröra detta intresse för människor och sociala frågor till i grunden typiska kvinnointressen. I stället pekar hon på att sociala förhållanden är ett område som till vardags berör fler kvinnor än män genom t.ex. deras yrke eller utbildningsbakgrund. (Wolf, 2001)

4.12 Institutionaliserat och autentiskt – en turistisk paradox

Den konforme och den individuella massturisten, kallar Cohen för institutionaliserade massturister, eftersom dessa turistar genom ett rutinerat och standardiserat turistetablissemang. Cohen menar att populära turistmål skapar egna system och infrastrukturer, som i stort sett existerar helt separat från inhemska kultur och vardagsliv. Turistetablissemang och turisterna knyts samman av en mycket utvecklad turismindustri och turisten är starkt beroende av denna. Den institutionaliserade massturismen syftar till att erbjuda turisten sevärdheter och turistattraktioner och en och annan spännande och annorlunda upplevelse. Cohen menar emellertid att denna upplevelse ges turisten utan att denne behöver göra några egna uppoffringar, varken när det gäller komfort eller fysisk ansträngning. Detta utgör ett problem, eller snarare en paradox, för den s.k. turistupplevelsen.

Turistupplevelsen, menar Cohen, är endast en illusion av det som verkligen var tänkt att upplevas, eftersom ett äventyr inte är ett äventyr om all form av risktagande försvunnit från agendan och allt i stället är helt förutsägbart och kontrollerat. På liknande vis blir det svårt för den institutionaliserade turisterna att uppleva autenticitet i de resmål som presenteras för denne, eftersom sevärdheter och andra turistupplevelser transformeras och manipuleras för att tillfredsställa den turistiska masskonsumtionen som producerar både attraktioner och upplevelser. Det skapas en "turistvärld" mellan turisterna och den inhemska befolkningen, mellan det ursprungliga landskapet och dess kultur, som i form av sitt tillstånd av att just vara turistattraktion förlorar sin genuina och forna betydelse. Det genuina blir i stället standardiserat och i detta tillstånd uppstår begreppet institutionaliserad turism. (Cohen, 1972)

Vidare anledning till standardisering kan, enligt Cohen, uppkomma genom den inhemska befolkningens försvar av den egna integriteten, som kan hotas av den allt växande turismen, dvs. kampen emot att själva vara ett turistobjekt eller att leva i en turistvärld. Därtill finns det även starka kommersiella krafter, som på olika sätt profiterar på attraktioner och sevärdheter och även försöker göra dem mer åtkomliga för turisterna och mer konsumtionsinriktade. På detta sätt skapar massturism i sig självt en "tourist space" (Cohen, 1988), som presenterar turistattraktioner som vore de "verkligt genuina", fast de egentligen endast är "kopior av verkligheten" eller än värre, helt påhittade. Därmed går i stället den så eftertraktade genuiniteten förlorad.

4.13 Alienation och turistens flykt till "verkligheten"

Cohen hävdar, såsom flera andra moderna sociologer, att människan i det moderna samhället lever med en känsla av främlingskap inför sin egen vardag och närmaste omgivning. Den alienerade människan har givit upp att finna genuinitet i sin närmaste omgivning och söker därmed inte längre det äkta och beständiga där, utan i det som ligger mer fjärran från henne. Ju mer alienerad människan är, desto intensivare törstar hon inför det autentiska, som hon hoppas ska finnas där - någon annanstans - långt bort. I grund och botten är det således denna alienation, som det moderna samhället fört med sig, som skapat turistens väsen. (Cohen, 1988)

Trots att den ökande turismen, enligt Cohen (1988), leder till standardisering och likformighet är turistens stora mål således att uppleva det genuina. Denna längtan efter äkthet är, som jag tidigare berört, den fundamentala motivationen för det moderna samhällets turism. Grunden till detta härrör Cohen till den moderna människans ytlighet och brist på autentiska upplevelser i sitt eget liv och i vardagen. Sökandet efter genuinitet i det utanförliggande, i både tid och rum blir därmed följden. Det uppstår en fascination för "the real life of others" (Cohen, 1988, s.34) Den moderna människan är på så sätt djupt fascinerad av "verkligheten". (Jfr. Goffmans "front and back regions".)

4.14 Icke-institutionaliserad turist – vägvisare för massturism

Motsatsen till Cohens institutionaliserade turist utgörs av utforskarturisten och vagabonden. Dessa försöker i stället i görligaste mån att undvika massturism. Vagabonden är den som gör störst ansträngning att hålla sig längst därifrån. Det paradoxala i den icke-institutionaliserade turisterna är att denne i sitt ständiga sökande efter nya intressanta platser och utforskade fläckar på kartan bereder plats för och öppnar vägar för den kommersiella turismen, dvs. den institutionaliserade massturismen. (Cohen, 1972)

Turistbegreppet pendlar mellan turisterna som vill ha fullkomlig trygghet och turisterna som vill ha maximerad spänning. Det förenande för alla turisttyper är dock att de i alla sammanhang är

främlingar för den inhemska befolkningen och dess kultur. Emellertid är de i olika utsträckning intresserade av att tränga in djupare i dessa människor och dess kultur. Den institutionaliserade massturisten ses i detta sammanhang av Cohen som en observare, medan utforskaren och vagabonden i större utsträckning har för avsikt att bryta igenom observarens monologliknande hållning till att öppna upp och skapa dialog med både människor och kultur. (Cohen, 1972)

4.15 Bauman - identitet & konsumtion

I det traditionella samhället existerade inte begreppet identitet. Man föddes till det man var och förblev det livet ut. I det moderna samhället befästes identiteten genom ett yrke. Bauman menar att identiteten först blir ett relevant begrepp, då denna säkerhet rubbas, när vi inte längre är säkra på vart vi hör. Den blir först ett begrepp när det blir möjligt för oss att "välja" mellan olika beteendemönster och livsstilar. Men identitet är för Bauman ett "icke-begrepp". Bauman skriver:

"Att säga att någon gör anspråk på en viss identitet är att säga ett ord för mycket, ty identiteten varken finns eller kan finnas annat än som anspråk. Identiteten är en kritisk projektion av det man önskar bli på det man för tillfället är" (Bauman, 1994, s.20).

Det moderna samhällets fokus på individen gav människan en ny uppgift – nämligen att konstruera sig själv – att tillförskansa sig själv en egen identitet. (Bauman, 1994, 1998). Samhällets rop efter identitetsskapande individer blir allt mer påtagligt i det senmoderna samhället. Nu befästs en individs identitet inte längre genom ett beständigt arbete (delvis eftersom detta i de flesta fall inte är möjligt), utan dessa identifierar sig själva och varandra efter vad de konsumerar. Eftersom senmodernismens nyckelbegrepp är konsumtion, är det viktigaste för dem som producerar varor och tjänster att locka och förföra konsumenten i så stor utsträckning som möjligt. Attraktioner och frestelser har blivit en allt viktigare faktor för industrin och styr i allt större utsträckning individen som konsument (Bauman, 2000). Identitet är idag inte heller något permanent, utan istället ett ständigt pågående projekt. (Bauman, 1994) Man blir aldrig färdig och just detta stämmer fantastiskt bra överrens med konsumentens livsbetingelser. Konsumtion är inte bara normsättande för dagens senmoderna samhälle, utan även en plikt för varje individ. En människas tillhörighet definieras genom vad och i vilken utsträckning hon konsumerar (Bauman, 1998). Konsumtion skapar begär. Den optimale konsumenten vill bli förförd och efterfrågar allt – även det okända. En god konsument är en nöjesälskande äventyrare som längtar efter allt som ännu inte konsumerats. I allt detta begär efter nya produkter och nya upplevelser finns en aldrig sinande rastlöshet, en mani, ett behov av ständig förändring, ett löfte om att alltid uppleva något bättre i framtiden. (Bauman, 2000)

Konsumenten samlar först och främst på sensationer" (Bauman, 2000, s.79).

I begäret, i längtan efter nya erfarenheter och oförmåga att stanna upp och vila grundas ett tillstånd av konstant missnöje och misstänksamhet. Det finns alltid ett gap mellan den tillfredsställelse som begärs och den som uppnås, vilket gör att konsumenten aldrig nöjer sig, utan ständigt vill ha mer, vill vidare (Bauman, 1994). Konsumenten brottas med den obehagliga tanken att denne kanske missar något eller inte har möjlighet att se och uppleva allt (Bauman, 1998). Vad konsumenten än väljer finns alltid vetskapen att valet kanske inte är det optimala eller än värre, att konsumenten aldrig har möjligheten att välja allt, utan är nödgad att just välja. Bauman menar trots detta att konsumenten aldrig väljer själv, att denne ständigt är styrd och kontrollerad av marknadens krafter. Varje val är endast en förklädd

viljetrytning. Konsumentens valmöjligheter är således i grund och botten alltid ett tvång, aldrig en fri vilja. (Bauman, 2000) Bauman skriver:

”Marknaden må redan ha valt ut dem som konsumenter och därigenom avlägsnat deras frihet att ignorera dess lockelser; men vid varje upprepat besök på en marknad har konsumenterna all anledning att uppfatta det som att det är de – kanske rentav bara de – som har kontroll. Att det är de som dömer kritiserar och väljer” (Bauman, 2000, s.80).

Renlighet är ett av det moderna samhällets yttersta ideal. Bauman beskriver renlighetens ideal som en situation där varje ting befinner sig på sin rätta plats, dvs. där ordning råder. Ordning innebär en regelbunden och stabil miljö, där människor handlar efter i förväg lagda mallar och uppställda hierarkier. Det är med andra ord inte smutsen i sig, som gör någonting smutsigt, utan det som avgör ett tings renlighet är att det i sig befinner sig på rätt ställe vid rätt tillfälle (Bauman 1997).

4.16 Den senmoderna nomaden

Bauman menar att vi i det senmoderna samhället lever i en värld där avståndens betydelse i mångt och mycket har spelat ut sin roll. Det finns inte längre några naturliga gränser. Platser geografiska belägenhet har minskat betydligt i betydelse. Detta inverkar på våra liv och Bauman menar att:

”Oavsett var vi för tillfället råkar befinna oss, kan vi inte undgå att veta att vi kunde vara någon annanstans, så det finns allt mindre anledning att stanna någon särskild stans och således erfar vi ofta ett överväldigande behov av att finna – att skapa – en sådan anledning.”(Bauman, 2000, s.74)

Den senmoderna människan lever som en nomad, samtidigt är hon alltid nåbar. Ett tillstånd av vila eller orörlighet existerar inte, enligt Bauman, eftersom ett sådant tillstånd inte är meningsfullt i en värld som ständigt är i rörelse. I en värld som kretsar kring denna rörlighetens princip blir det verkliga problemet för människan inte att skapa sig en identitet, utan i stället att bevara den. Bauman beskriver den moderna människan som en individ som ständigt är på jakt efter sanningen, men som alltid upplever att ”sanningen” finns någon annanstans och aldrig där individen själv befinner sig. Detta ständiga ”på väg-varande” gör att nuet bagatelliserar och istället ges allt större plats och betydelse åt framtiden. (Bauman, 1994)

4.17 Turister & vagabonder

Problemet med konsumtionssamhället är att alla inte kan bli konsumenter. Att begära räcker inte, utan var och en som definierar sig som en konsument måste också ha en rimlig chans att stilla begäret genom konsumtion (Bauman, 2000). De som inte har möjlighet till detta hamnar snabbt på efterkälken i det senmoderna samhällets strukturer. Det senmoderna samhället utgör alltså inget undantag från andra kända samhällen i historien, utan även det är ett samhälle som stratifierar sina medborgare. Det som skiljer människorna i ett konsumtionssamhälle åt är i vilken utsträckning de har möjlighet att konsumera rörlighet, dvs. deras frihet att välja var de vill vara och vid vilken tidpunkt. Tillgången på global rörlighet har blivit en av nutidens starkaste stratifieringsfaktorer. (Bauman, 2000) Det som, enligt Bauman, utgör den definitiva stratifieringen är det som delar upp mänskligheten i de båda begreppen: turister och vagabonder (Bauman, 2000) Turisten lever i ”tiden”, medan vagabonden lever i ”rummet”. Den förstnämnda är inte beroende av det geografiska rummet, utan kan röra sig fritt mellan platser. Stora avstånd kan tillryggaläggas, utan att det orsakar särskilt mycket svårigheter för individen. Den sistnämnda är knuten till en viss geografisk plats och har mycket stora svårigheter att ta sig därifrån. Den främsta anledningen till att vagabonden förflyttar sig är

tvång utifrån, dvs. att denne ofrivilligt måste ge sig av. Turisten väljer själv var den vill befinna sig, vagabonden blir hänvisad eller i än värre fall bortvisad. (Bauman, 2000) Turisten rör på sig, eftersom den finner världen attraktiv, vill se och uppleva. Vagabonden rör på sig, eftersom den finner världen outhärdlig och ogästvänlig och nödgas att röra på sig. Bauman ser vagabonden som en resenär som förvägrats rätten att bli turist. Medan turisten reser för att den vill det, så gör vagabonden det, eftersom denne inte har något annat uthärdligt och möjligt val. Vagabonden har inget bestämt mål, han/hon är en främling och kan aldrig bli något annat på grund av sin bakgrund och ständiga kringflackande. (Bauman, 1994, 2000)

4.18 Från pilgrim till turist

Baumans (1994) centrala begrepp för sin teori utgörs av vagabonden och turisten. Som underbegrepp (eller förklaringsbegrepp) för att förklara den senmoderna människans komplexa sammansättning har han valt att använda begreppen pilgrim, flanör, vagabond, turist och spelare. Detta för att illustrera hur (sen)modernismen omformat människan och hennes förutsättningar i det moderna landskapet. (Bauman, 1994)

I det moderna samhället är *pilgrimen* och därmed även pilgrimsfärden inte längre ett val av levnadssätt, utan något varje modern individ utför av nödvändighet för att undvika att gå förlorad i den snabbt föränderliga världen. Likt pilgrimens liv blir den moderna människans liv ett ständigt sökande. Bauman liknar det senmoderna samhället vid en öken, lika anonym och föränderlig. Det är:

”den eviga begynnensens land; en plats som är en icke-plats och vars namn och identitet är icke-ännu” (Bauman, 1994, s.24)

Allt som det senmoderna människan företar sig består av olika projekt. Men inget projekt är beständigt, utan de är alltid omformbara, alltid på väg att bli till något annat. *Flanören* är resultatet av detta. När individens huvudsyfte ändrades från att vara producent till att vara konsument gjorde flanören entré. Flanören ser livet som ett strövtåg och har sin hemmabas i affärsgallerior och köpcentra. Där kan flanören se sig själv som en ledare, fastän denne egentligen själv är föremålet för styrning. Flanörens liv (eller livsprojekt) blir sönderdelat i olika episoder, som var och en varken hänger samman med det förflutna eller med framtiden, utan är ett ”nu” som enbart bildar en av många öar i havet av episoder. (Bauman, 1994) I det moderna samhället lämnades allt mindre plats åt oordnade individer och okontrollerat liv och leverne. Därmed erbjöds allt mindre plats åt luffaren, eller som Bauman kallar honom, *vagabonden*. Skillnaden mellan dåtidens luffare och senmodernismens vagabond består i att luffarens motvilja till att rota sig på en plats berodde på den egna längtan att ständigt bryta upp och vandra vidare, medan vagabondens svårigheter att rota sig ligger utanför denne själv och i stället i omgivningens brist på bestående platser. Senmodernismen vände upp och ned på föreställningen om luffaren och gjorde därmed vagabonden till en centralfigur, medan den bofaste blev en allt ovanligare företeelse. I likhet med vagabonden befann sig *turisten* en gång i tiden i det egentliga samhällets utkant. Om vagabonden var en marginell människa, var turisten i stället en marginell syssla. Båda har sedan dess ändrat position. Vagabonden och turisten befinner sig bägge i ständig rörelse. Vart de än kommer är de på en plats som de inte tillhör. Men där slutar också likheterna. Till skillnad från vagabonden störs inte turisten av vardagens realitet. Turistens värld är i stället helt och hållet formad av estetik och tryggad säkerhet. Bauman skriver:

”De mest populära turistmålen känns igen på sin uppseendeväckande, nogsamt framhävda märkvärdighet, men också på mängden av säkerhetskuddar och ordentligt markerade nödutgångar. I turistens värld är det främmande tamt, domesticerat, och skrämmer inte längre;

chockerna levereras i standardförpackning med säkerhetsgaranti. Det gör att världen verkar oändligt vänlig, lyhörd för minsta önskan och nyck från turistens sida, villig att stå till tjänst; men också som ett slags byggmodell, angenämt formbar, knådad av turistens begär, skapad och omskapad i ett enda syfte: att väcka intresse, behaga och roa.” (Bauman, 1994, s.29)

Man skulle kunna uttrycka det så att turisten köper vad han eller hon betalar för. Turisten betalar främst för frihet från alla andra hänsyn än just de estetiska. (Bauman, 1994) Till sist vill jag nämna Baumans *spelare*, som lever i en värld som, precis som det låter, karaktäriseras av spelets regler. Varje spelare måste således anpassa sig efter de regler som råder för just det spelet, som denne för tillfället deltar i. Den som inte instämmer med spelreglerna kan helt enkelt lämna spelet och ansluta sig till ett annat spel, med andra instruktioner och regler. I spelaren värld finns därmed varken lagar eller laglöshet, varken ordning eller kaos. Allt beror i stället på vilket spel man för tillfället ansluter sig till. Ingen spelare kommer till ett nytt spel, utan att starta på ruta ett (Bauman, 1994).

Kapitel 5 Metod

5.1 Inledning

Detta kapitel ger en beskrivning av uppsatsens empiriska tillvägagångssätt. Jag har använt en kvalitativ metod och det empiriska materialet har framkommit genom intervjuer med tio personer från två olika åldersgrupper. I detta kapitel tas även andra metodmässiga avväganden upp, såsom informanturval, det praktiska genomförandet av intervjuerna, verifiering av materialet, den etiska aspekten och begränsningar med metoden.

5.2 Val av metod

Kvale (1997) skriver att det är lämpligt att använda intervjuer när man vill studera hur människor uppfattar sin egen livsvärld, dvs. när man vill ha beskrivningar av upplevelser i intervjupersonernas egen vardag och av deras självuppfattning. Därför föll sig valet att arbeta med intervjuer tämligen självklart för min uppsats. Jag fann det därtill nödvändigt att presentera en gedigen historisk bakgrund till det studerade fenomenet, dvs. semester. Detta ansåg jag tvunget av två anledningar. Dels för att läsaren bättre ska kunna följa resonemanget genom uppsatsen och kunna följa med i mina eventuella kopplingar bakåt i semesterns historia. Dels eftersom jag på förhand antog att min studie skulle kunna ge ett tämligen spretigt resultat, eftersom turister i vår tid utgörs av en mycket heterogen grupp människor. I stort sett varenda människa i vårt avlånga land har någon gång varit en turist.

Intervjuerna har analyserats kvalitativt. Detta eftersom mitt mål var att försöka förstå semesterfirande ur de intervjuades synvinkel, inte att ge generella fakta. Jag måste därmed förhålla mig till ”udda” uttalanden hos de intervjuade med samma intensitet som till mer frekventa kommentarer. Den totala bild jag ger av fenomenet semester är dock inte representativ för någon enskild individ av de intervjuade, utan omfattar helhetsuppfattningen jag erhållit av undersökningen. Intervjuerna har följt en i förhand fastställd intervjuguide, men de har i vissa avseenden varit av semistrukturerad karaktär, vilket innebär att det funnits utrymme till fördjupade svar och viss frihet att ta avsteg ifrån intervjuguiden. (Kvale, 1997) Dessa avsteg har dock varit relativt små och mestadels kommit till uttryck genom följdfrågor från mig som intervjuare. Till skillnad från en helt strukturerad intervju tillåter denna form av intervju att intervjupersonen förtydligar, utvecklar och fördjupar de svar som ges. Det ges således möjlighet att driva fram intervjun som en dialog. En positiv aspekt med denna form är att de intervjuades svar blir mer ”egna” och personliga än i en fullkomligt strukturerad

intervju. En negativ aspekt skulle kunna va att alla informanterna inte får exakt samma frågor (May, 2001).

En mycket viktig utgångspunkt för intervjuerna var att få informanterna att fritt och reflekterande tala om synpunkter och erfarenheter kring ämnet (Kvale, 1997). Intervjuguiden prövades i förväg genom att jag intervjuade en person från varje urvalsgrupp (25-35 år och 50-60 år). Resultatet från dessa intervjuer var inte med i undersökningsmaterialet, utan fungerade endast som ett test av intervjufrågornas ändamålsenlighet. Intervjufrågorna ändrades om till viss del efter detta, eftersom en del nya frågor och perspektiv uppkom under de båda intervjusamtalen. Alla intervjuer spelades in och transkriberades i sin helhet i efterhand.

5.3 Urval

Jag har genomfört intervjuer i två urvalsgrupper, den första med intervjupersoner i åldrarna 25-35 år (födda mellan 1972 och 1982) och den andra i ålderskategorin 50-60 år (födda mellan 1947 och 1957). I varje urvalsgrupp deltog fem personer, vilket innebär att jag totalt intervjuade tio personer (exklusive de två tesdeltagare, en från varje åldersgrupp, som var inblandade i utprovnigen av intervjuguiden). Den yngre informantgruppen bestod av tre män och två kvinnor och den äldre informantgruppen bestod av tre kvinnor och två män. För att göra det lättare för läsaren valde jag att ge de äldre informanterna tidstypiska dubbelnamn, medan de yngre informanterna fick, även de tidstypiska, enkelnamn.

Informanterna i den äldre urvalsgruppen är födda och uppvuxna i ett Sverige där bilen just haft sitt genombrott i folklig mening. Charterns grepp om svenskens semestervanor har dock inte ännu fått fart under denna urvalsgrupps barndom, men är ändå på nära intåg i Folkhemssverige. Informanterna i den yngre urvalsgruppen är däremot födda i en tid då semestraren erbjöds ett betydligt större utbud i form av olika turistresor och andra arrangemang. Att ta flyget till semesterorten var, för att nämna en av många stora förändringar, nu en möjlighet som var genomförbar för en betydligt större andel svenskar än under tidigare decennier. Dessa faktorer var avgörande när beslutet togs om intervjupersonernas ålder.

Ytterligare kriterier för de intervjuade var att de skulle vara fast anställda och således vara berättigade till betald semester. Detta skulle de ha varit i minst tre år, vilket innebär att de därmed också haft tillgång till betald semester i minst tre år. Pensionärer, studenter, arbetslösa m.fl. uteslöts därför ur undersökningen.

Ett tredje krav för intervjupersonerna var att de skulle vara födda i Sverige och av föräldrar som även de var födda inom Sveriges gränser. Detta krav fastställdes eftersom det genom uppsatsen följer ett tydligt svenskt historiskt perspektiv på semestern och dess tillkomst.

Ett relativt stort och komplext antal människor passar dock in i urvalsgrupper med dessa kriterier. När många individer stämmer med urvalskategorierna, vilka ska man då välja ut som informanter för att få ett representativt underlag? Beslutet togs att det mest representativa vore att inte begränsa urvalet till någon viss kategori av människor i form av t.ex. yrkesgrupp, utbildningsnivå eller inkomstnivå, men att ingen av informanterna skulle vara ”alltför avvikande”, t.ex. ha en inkomst som låg oerhört mycket över genomsnittet eller på något liknande sätt skilja sig markant från övriga informanter. Urvalsprocessen gick helt enkelt till så att vänner och bekanta till mina egna vänner och bekanta (och som naturligtvis befann sig i någon av de utvalda åldersgrupperna) tillfrågades. Jag använde mig således av en process,

som brukar kallas snöbollseffekten och detta innebär att forskaren gör ett strategiskt bekvämlighetsurval (Repstad, 1999). Med detta tillvägagångssätt kan det dock finnas vissa risker, som exempelvis att forskaren enbart blir rekommenderad vissa kategorier av personer och detta måste alltid tas i beaktande i urvalsprocessen. I mitt fall, där urvalet ändå skulle innefatta en mycket bred kategori av människor ansåg jag dock att detta skulle ha ovidkommande betydelse för mitt arbete. Endast en av de tillfrågade personerna tackade nej med anledningen att det kändes lite underligt att bli intervjuad och särskilt av någon denne inte kände. Övriga informanter var alla positivt inställda till att delta, även om ett par tyckte det var ett underligt ämne att skriva en uppsats om.

Jag fann det av stor vikt att kunna ställa de intervjuades uppfattningar och erfarenheter emot varandra. Valet av fler än en urvalsgrupp var därför i ett mycket tidigt stadium av mitt uppsatsarbete en grundstomme i min undersökning. Berger och Luckmann (1979) beskriver verkligheten som en social konstruktion. Tolkningen av verkligheten är således beroende av och sammankopplad med den eller de som upplever. Verkligheten kan alltså ta olika skepnad beroende på "vems verklighet" som upplevs och verkligheten beskrivs därmed på skiftande vis av olika personer. Även semester är ett fenomen som, beroende på den sociala konstruktion som denna utgör, kan beskrivas på olika sätt av olika personer och i olika stadier av livet.

Jag har valt att inte göra någon individuell presentation av var och en av mina informanter, eftersom de egentligen inte representerar någon speciell grupp, utan i stort sett endast har det gemensamt att de är berättigade till minst fem veckors semester. Som jag nämnt ovan har de enda kriterierna för att kunna delta i denna intervju varit att de skulle ha "rätt" ålder, vara födda i Sverige av svenska föräldrar, ha haft betald semester minst tre år och ha en medelinkomst som inte skiljer sig nämnvärt från genomsnittet i Sverige. För att skapa någon form av struktur för läsaren har jag ändå valt att ge dem varsitt namn. Gruppen med informanter runt femtioårsåldern har jag valt att ge dubbelnamnen Ann-Sofie, Ing-Britt, Eva-Lisa, Per-Ove och Karl-Gustav, medan informanterna i trettioårsåldern har fått namnen Johanna, Sofia, Andreas, Johan och Patrik. Detta för att på ett enkelt sätt kunna avgöra ur vilken åldersgrupp informanterna kommer när de senare diskuteras i uppsatsen.

5.4 Författarens förhållningssätt

I denna uppsats arbetar jag utifrån en hermeneutisk tolkning, vilken innebär att jag försöker se en helhet i mitt material. Hermeneutiken innebär en slags cirkularitet, som medför att jag kan gå ut och in i mitt material under analysarbetets gång. (Kvale, 1997) Detta yttrar sig genom att jag, när jag analyserar materialet alltid måste ta hänsyn till både hela intervjumaterialet och enskilda delar. Jag måste pendla mellan helheten och delen. Det är viktigt för mig som uppsatsförfattare att ha kunskap om ämnet som ska studeras. Samtidigt är det avgörande att vara medveten om att den egna förförståelsen påverkar tolkningen av materialet (Kvale, 1997). Subjektiva uppfattningar kan inte tolkas objektivt och denna uppsats syfte är inte heller att leda fram till några absoluta sanningar om mitt studerade ämne. Ingen forskning är helt värderingsfri och detta är viktigt att framhäva om jag vill bevara läsarens förtroende för min studie (May 2002). Jag är medveten om att jag inte kan dra några generella slutsatser utifrån mitt material. Dock kan uppsatsen bidra till att belysa den situation som dagens semesterfirare befinner sig när den ställs i ljuset av den semesterhistoria som präglad och kanske fortfarande präglar det svenska samhället.

Direkt efter varje intervjutillfälle transkriberades intervjuerna i sin helhet, för att jag sedan skulle kunna bearbeta det sagda. Att jag ville få intervjuerna nedskrivna direkt efter varje

intervju berodde på att jag ville hålla intervjusituationen färsk i minnet och därmed bättre kunna tolka det sagda.

5.5 Genomförande

Intervjuerna genomfördes antingen i mitt eller i informanternas hem. Jag ville undvika caféer eller liknande miljöer, eftersom jag ville att informanterna skulle kunna tala fritt och ostört och inte påverkas av andra personer i närheten. För att skapa en avspänd och trevlig miljö bjöds informanterna på lunch eller fika i samband med intervjun. Alla informanter var i förväg underrättade om vad intervjun i stort skulle handla om och innan (och under) varje intervju gavs ytterligare möjlighet att ställa frågor om intervjun, uppsatsens syfte eller annat relevant i sammanhanget. Kvale (1997) framhäver vikten av att intervjupersonerna får bakgrund och information om vad intervjun innebär innan denna börjar. Detta medför bl.a. att det är viktigt att informera informanterna om hur deras uttalanden kommer att användas. (Kvale, 1997) Informanterna tillfrågades i förväg om det var acceptabelt att samtalet spelades in och om de tillät att direkta citat användes i uppsatsen. Alla informanter godkände detta och intervjuerna spelades därmed in. På grund av den tämligen omfattande intervjuguiden tog intervjuerna ganska lång tid att genomföra. Någonstans mellan en till två timmar tog var och en av intervjuerna, men även detta hade informanterna informerats om i förväg och var inget som bekymrade någon av dem. Att intervjuerna tog så olika lång tid, berodde främst på informanternas egen vilja att ge alltifrån väldigt korta svar på frågorna till att ge mycket omfattande svar. Alla informanterna verkade dock tycka att det var riktigt roligt att få berätta om sina semestrar och hur de såg på semester som fenomen. Redan efter ett par intervjuer började jag känna att informanterna i vissa drag påminde om varandra i sina svar, men samtidigt kunde de på sina ställen skilja sig enormt från varandra.

5.6 Verifiering

Begreppen validitet och reliabilitet används för att beskriva hur bra datainsamlingen inför en undersökning har fungerat. Validiteten mäter det som är relevant i sammanhanget och reliabiliteten svarar för att det som ska mätas också mäts på ett tillförlitligt sätt, vilket därmed avser pålitligheten i materialet. Det är i detta sammanhang av stor vikt för reliabiliteten att intervjuaren undviker att ställa ledande frågor till de intervjuade. (Kvale, 1997) För att ge läsaren inblick i hur mina frågor har varit formulerade finns intervjuguiden med som bilaga i slutet av uppsatsen. Vad som dock inte går att utläsa ur intervjuguiden är sådana effekter som exempelvis intervjuarens tonläge eller olika ansiktsuttryck. Dessa påverkar även reliabiliteten och det är av avgörande betydelse att intervjuaren tänker på att hålla en neutral ställning i dessa hänseenden. Jag gjorde därför mitt yttersta i detta hänseende för att tänka på hur jag själv uppförde mig under intervjutillfällena. Det kunde exempelvis gälla att inte nicka instämmande eller att visa förvåning, utan att enbart iaktta och lyssna till det som informanten hade att berätta för mig. God validitet och god reliabilitet är en förutsättning för att en undersöknings resultat ska kunna generaliseras till att gälla även andra än de som undersökts (Kvale, 1997). Det har dock aldrig varit min avsikt med denna uppsats att presentera generaliserbara fakta om en hel population i mitt ämne. Vad som ändå går att utläsa av mitt material är vissa återkommande mönster i de intervjuades semesterberättelser. I en kvalitativ studie, såsom denna, är det viktigt att under hela arbetets gång arbeta med validiteten och reliabiliteten i materialet, både under insamlingen av data och under själva analysarbetet. Det är därför viktigt att forskaren är väl påläst i det ämne som han/hon avser att göra sin undersökning (Kvale, 1997). God förståelse är således av stor betydelse för en undersökning, dess resultat och dess analys. Jag har därför avsatt mycket tid till att läsa in mig kring ämnet semester. Jag har även valt att göra en tämligen genomgående historisk återblick om ämnet semester i uppsatsens bakgrundskapitel.

5.7 Etiska ställningstaganden

Kvale (1997) skriver att etiska ställningstaganden måste vara levande genom hela forskningsprocessen. Det är av största vikt att skydda informanternas eget privatliv genom att anonymisera dem och exempelvis byta ut deras riktiga namn mot påhittade namn (Kvale, 1997). Det är mycket viktigt att informera informanterna om hur uppsatsen kommer att användas och vem eller vilka som kommer att få tillgång till både det råa intervjumaterialet (ljudupptagningar och renskrivet intervjumaterial) och till uppsatsen som slutversion (Kvale, 1997). Innan ljudupptagningen startade förklarade jag därför att ingen annan än jag kommer att ha tillgång till det råa intervjumaterialet, varken under arbetets gång eller efteråt. Jag gjorde även klart för dem att de genom hela arbetsprocessen kommer att vara totalt anonyma. Informanterna upplystes om att allt som sades, som direkt kunde kopplas till dem som person inte skulle komma att presenteras i uppsatsens slutversion. Alla informanter tillfrågades om de tillät att jag återgav direkta citat ur intervjumaterialet. De informerades även om att de när som helst kunde avbryta intervjun eller ”passa” i någon fråga om de inte hade lust att svara. Alla informanterna fick även i efterhand en kopia av den egna (transkriberade) intervjun och hade möjlighet att läsa igenom den och komma med åsikter och invändningar kring det som hade sagts i intervjun. De fick därmed möjlighet att begrunda det de hade sagt i intervjusamtalet och tillfrågades då ännu en gång om de accepterade att jag använde deras intervjutranskribering för min uppsats. Slutligen informerades alla informanter om att slutversionen av uppsatsen så småningom kommer att vara tillgänglig på högskolebiblioteket i Borås (eller eventuellt på Internet) för var och en som vill ta del av den. Därefter startades intervjuerna.

5.8 Begränsningar med metoden

Kvale (1997) konstaterar att alla intervjuuttalanden är beroende av kontext. Kvale (1997) skriver att vissa intervjusituationer kan framkalla försvarsreaktioner hos den intervjuade och att hänsyn därför måste tas till detta och medvetandegöras i analysen. Något som jag, som intervjuare, inte upplever som en känslig fråga kan väcka helt andra tankar eller inre upplevelser hos en informant. Att tala om ekonomiska frågor kring semester kan t.ex. vara känsligt för den som har dålig ekonomi, medan det kanske kan kännas kränkande att tala om ”singelsemester” för den som just blivit lämnad av sin partner. Allt beror på kontext och det är ytterst viktigt att vara observant på detta under intervjuerna. En annan aspekt på intervjusituationen skulle kunna vara att informanten vill framstå på ett visst sätt inför den som intervjuar och att svaren därför kan bli missvisande. Semester får dock anses som ett relativt harmlöst intervjuämne och de intervjuade visade inga tecken på att de kände sig obehagliga till mods inför mina frågor eller att de på något sätt hade något att dölja. Tvärtom var semester ett ämne som de obesvärat och gärna berättade om.

Kapitel 6 Resultat

6.1 Inledning

I detta kapitel presenteras det resultat som framkommit genom intervjuerna. Varje stycke inleds med en överskrift i form av ett citat från intervjumaterialet, som ska spegla avsnittets huvudinnehåll.

6.2 Koppla av och göra något annat

Det mest utmärkande gemensamma draget hos mina informanter är att semester innebär att koppla av och göra något som de inte vanligtvis gör i sin vardag. Att resa bort är ett mycket viktigt inslag, även om de äldre informanterna skiljer sig från de yngre genom att de anser att den största delen av sommarsemesteren bör tillbringas i hemmet eller med hemmet som bas för närliggande resmål. Alla informanterna betonar friheten i att rå om sin tid själv, till skillnad från den annars inrutade och mer styrda arbetstiden. Alla informanterna, ur båda åldersgrupperna, är dock noggranna med att poängtera att det är viktigt att ägna en del av semesteren åt familjen och de närmast sörjande.

Ett utmärkande drag hos den äldre gruppen informanter var att deras barndoms semestrar till stor del påminde om varandra, medan de i äldre åldrar utvecklade helt olika sätt att semestra på. Gemensamma drag hos dessa barndoms semestrar var att de ofta innehöll något eller några av komponenterna camping, bilresor, cykelfärder, besök hos släktingar och att utlandsbesök (i de fall det förekom) först fanns med i bilden under tonåren. Den yngre gruppen av informanter hade däremot redan från barnsben mycket mer olikartade semesterupplevelser.

Den mest utmärkande och påtagliga skillnaden mellan de båda grupperna var att de äldre informanterna i mycket hög utsträckning tog ut sin semester under en viss tid på året (sommaren) och anpassade sina semesterresor efter sin lediga tid, medan den yngre gruppen i stora drag anpassade semesterdagarna efter den eller de semesterresor de hade planerat att åka på. Lite tillspetsat skulle man kunna säga att de yngre semesterfirarna tog semester för att resa bort, medan de äldre reste bort eftersom de hade semester. Sofia förklarar det som flertalet av de yngre informanterna ger belägg för så här:

Alltså det är ju då man tar semester, när man ska någonstans. Jag tar i alla fall semester när jag ska någonstans. Jag kan ju välja min semester. Jag kan ju ta ut den när jag vill och då tar jag ju den när jag ska åka någonstans.

En utmärkande skillnad mellan gruppen av yngre och äldre informanter är att i gruppen med yngre informanter finns det två personer, Patrik och Johanna, som båda varit iväg på en eller flera långresor som omfattat uppemot ett halvårs tid. Eva-Lisa och Karl-Gustav har båda varit på eget organiserade resor, Eva-Lisa i Europa och Karl-Gustav i USA och Afrika. Dessa har alla omfattat ett par veckors tid, högst en månad. Återstående tre informanter i den äldre gruppen har varit utomlands, dels i Europa, men även på resor i andra delar av världen, men då på resor som varit planlagda och organiserade av någon annan än dem själva, dvs. en researrangör. Den avgörande skillnaden mellan de yngre och de äldre är således inte resmålet, utan tidslängden. Därtill utgörs en markant skillnad av att upplägget har sett annorlunda ut på de resor som de yngre informanterna företagit sig. Den äldre gruppen informanter beskriver sitt resmål som i huvudsak att uppleva andra och annorlunda platser än hemorten, medan den yngre gruppen informanter i större utsträckning tar fasta på ”den inre upplevelsen”, dvs. resan som en resa för att uppleva sig själv i ett annat sammanhang. I Patriks fall handlade det mest

om att göra något kul och annorlunda, inte så mycket om resmålet eller att besöka på förhand bestämda platser eller andra attraktioner. Patrik berättar så här:

Första gången var det jag och en kompis som åkte och det var mer för att det var kul att komma ut, åka runt jorden. Och vi hade väl vissa planer, vart vi skulle och vad vi skulle göra. Vi hade vissa som vi visste att vi kunde bo hos, men sen var väl inte det så himla avgörande. Men vi åkte väl först till Australien och där visste vi vart vi skulle ta vägen när vi kom, men sen åkte vi runt med buss och det var ju inte så himla viktigt var man hamnade. Å syftet var väl bara att åka runt och ha kul. Sen åkte vi till Fiji några veckor, där vi lyckades hitta något boende. Det var aldrig planerat vart vi skulle ta vägen, utan vi fick ta det vi kunde få tag i. Och sen till USA, Kalifornien och där bodde vi också hos några som vi visste att vi skulle till. Så det var inte så planerat. Sen åkte jag tillbaks till Australien själv, två år senare och hälsade på lite folk som jag hade lärt känna tidigare och då så hade jag ju mer ställen att bo på, då visste jag vart jag skulle ta vägen. Nej, man kan säga om de här resorna att det var mer äventyret och att se om man kunde klara sig själv.

Något som också skiljer sig markant från den äldre generationens reseberättelser är Johannas långresor, och särskilt den första då hon kombinerade resande med studier, något som ingen av de äldre ens varit i närheten av. Johanna berättar som följer:

Ja, första gången då studerade jag ju utomlands. Men sammanlagt var jag ledig från dom studierna ganska länge. Då var jag bara i Australien och reste runt ganska mycket i Australien och då var jag ju där nästan ett år. Och sen har jag rest i en fyra, fem månader i Asien och Australien och Nya Zeeland. Så jag har gjort många sådana resor och det tycker jag att alla bör göra nån gång i sitt liv och det är ju absolut inte åldern som avgör, men jag tror ju att man blir bekvämare av sig och när man var yngre så var det nog lättare. Men det är fantastiskt att möta mycket människor och, ja, egentligen enkelheten i det, det är enkelt resande, allt är enkelt, man har på sig enkla saker, man har med sig enkla saker, man bor enkelt, man reser enkelt och ja, det är fritt.

Alla av de yngre informanterna, vare sig de har varit iväg på en långresa, eller ej, talar i termer som att en sådan resa är något alla borde ha gjort. De betonar alla vikten av att resan i så fall ska vara oplanerad (förutom avresedatum och de flesta av de inkluderade länderna), att man under resans gång ständigt bestämmer hur morgondagen ska se ut. De yngre informanterna, som inte varit iväg, uppger att de alla har funderat på möjligheten att ge sig iväg, men att de av olika anledningar inte kommit iväg. Två av de tre yngre informanterna, som inte gjort någon långresa talar även om att det i nuläget skulle kunna vara för sent. Endast Sofia påpekar att det fortfarande, när man börjar närma sig trettio, är möjligt att genomföra en så kallad långresa.

Sofias resor i Sydeuropa påminner också om Johannas resor i Australien i den mån att de i flera fall varit kombinerade med studier eller kommit till genom kontakter som uppkommit genom universitetet eller olika studentföreningar. Dessa studentföreningar är Sofia fortfarande engagerad i, även om hon har arbetat i ett par år sedan hon tog examen. Sofias resor är ofta knutna till en plats, men inte på grund av platsen i sig, utan på grund av de människor som befinner sig där och som Sofia har knutit kontakter med. Just vikten av personliga kontakter i resandet är något som inte alls förekommer i den äldre gruppen av informanter. Sofia beskriver det så här:

Alltså, jag har nästan aldrig åkt på en sådan här vanlig semester, jag har nästan alltid åkt för att det är någon grej någonstans, för att man ska träffa några speciella människor på ett visst ställe eller nån grej med skolan. Jag har inte åkt så mycket så här "nu ska vi åka till Mallorca", det har jag aldrig gjort, så jag har aldrig åkt på en sån standardsemester. Jag har mer åkt – mest i Europa – med billighetsflygbolag och sovit hos folk jag känner, alltså hälsat på hos folk. Sen har jag

åkt mycket med en studentförening som jag är med i. Fast det kanske man inte ska kalla semesterresor, för då skulle man ju träffa invånare (skratt) och gå på fest med dom och se hur det är att leva där och då bodde man ju hemma hos folk.

Johan är den av de yngre informanterna som skulle kunna betecknas som den minst resvane om man ser på geografisk spridning av resmål. Men även i Johans fall kompletteras semesterresandet av ytterliga faktorer. Detta är något som enbart förekommer bland de yngre informanterna och inte alls hos de äldre, med undantag av släktbesök. Johan berättar så här om två av sina semestrar:

Jag har varit och jobbat två vintrar i Frankrike. Det är ju typ lite jobb slash semester. Och sen så har jag varit, eller jag har inte varit på så mycket chartersemestrar, jag har bara varit på en när jag var femton år, en skolresa. Mina semestrar brukar mest bli runt lite i Sverige och så om man har någon kompis utomlands, som man kan åka och hälsa på. Om någon av ens syskon eller kompisar kanske är i Tyskland eller i Frankrike och jobbar eller pluggar.

Här ser vi hur även Johan knyter sin semester snarare till kontakter än till geografisk plats eller annat specifikt resmål. Johan är även den enda som knyter an semestern till arbete. Det är egentligen bara Andreas, av de yngre informanterna, som inte har eller har haft denna koppling mellan semester och personliga kontakter. Det ska dock tilläggas att varken Johanna eller Patrik i dagsläget längre gör denna typ av ”personlig-kontakt-resor”, utan enbart beskriver dem som något de gjorde innan de hade fast arbete eller när de studerade.

För att sammanfatta det hela kan sägas att den stora skillnaden mellan de båda generationernas resor utgörs av att den yngre generationen inte endast ger (gett) sig av för att resa (för Patrik är platsen han åker till inte ens huvudsyftet), utan resorna sker vid återkommande tillfällen i kombination med att studera, knyta kontakter med inhemsk befolkning, att ”finna sig själv” (eller att finna äventyret i sig själv) och att bara ha kul. Dock har dessa kontaktskapande resor avtagit med åldern (och av nuvarande arbetsintensitet) hos de yngre informanterna.

6.3 Man vill hinna med så mycket som möjligt

En annan skillnad mellan de båda informantgrupperna var att det i den yngre gruppen fanns en tydlig tendens till stress inför semestern och vad som borde uträttas under denna tid, som inte fanns hos den äldre gruppen av informanter. Detta visade sig till exempel i fråga om synen på ett semester mål. Nedan följer två exempel som speglar denna situation. Först Ing-Britt ur den äldre informantgruppen som talar som följer kring semester mål, dess utbud och stressfaktorn kring just utbudet:

Nej, det känns inte stressande, det känns nästan berikande. Det är som nu när vi var på Gotland för andra året, och vi har jättemycket kvar, ja, som man kan säga att vi inte hann då. Men det känns inte som någon stress, utan det känns ju bara som att hit får vi åka nån mer gång och det tycker jag att det känns roligare än att man åker från Gotland och tänker att ”ja här finns inget mer att hämta”. Så känns det inte och det är nästan så att vi kan åka till någon jätte liten ort där man tror att vad finns det att se där, men vi blir ändå inte färdiga med det stället och det tycker jag känns skönt. Det finns alltid saker att upptäcka.

Sedan Andreas som tillhör de yngre informanterna och behandlar istället denna utbudsproblematik på ett helt annat sätt. Han beskriver situationen så här:

Alltså ibland så kan det vara så att man åker nånstans där man känner att det finns väldigt mycket som man vill se och göra och jag vill nästan undvika det ibland, för att det kan kännas

egentligen som en stress. Man vill beta av allting, se allting, göra allting på det stället. Och då kan det ibland vara bättre att åka någonstans där det finns mindre att göra och bara va.

En bidragande faktor till denna stress kan vara att de yngre i större utsträckning talar om resmål som geografiskt sett ligger längre bort och de förutsätter i flera fall att de inte ska komma tillbaka dit någon mer gång. Detta beror säkerligen dels på grund av avståndet, men även på att de upplever att det finns så otroligt många fler platser som de måste hinna se innan de kan åka tillbaka till en plats som de redan varit på förut. Andreas fortsätter att förklara detta så här:

Som sagt, hamnar man på den typen av ställe där det är väldigt mycket att hitta på att göra och man känner att man kanske inte kommer dit igen, eller att det kommer ta väldigt lång tid innan man kommer dit igen, då kan det bli viss stress om man känner liksom att "shit, gör det här, gör det där, jag måste se det här, jag måste se det där" och då kan jag känna att det blir någon form av stress.

Han försöker senare förklara varifrån stressen kommer och att han egentligen inte vill ha det på det sättet, men att det är svårt att komma ifrån den. Han säger så här:

Det är svårt att säga varifrån stressen kommer och varför man sätter sig i den situationen. Dels är det väl en vilja själv att man vill hinna med väldigt mycket. Man kanske får sänka ambitionen, så får man betydligt trevligare och inte försöka hinna med allting. Och jag tror egentligen att det beror på vilken situation man är i, men jag tror att oftast är det väl en själv som trissar upp det där, att man själv sätter sig i den situationen, den stressituationen att man ska hinna med så mycket. Jag har svårt att tänka mig att det är så mycket yttre faktorer egentligen som gör att man blir stressad, att man jämför sig med andra, men det kan kanske finnas dom som känner så också.

Friluftsidealet från de första semestrade svenskarna återspeglas till viss del i mina informanter, främst genom de äldre informanternas barndoms semestrar, även om charterturismens mer avslappnade inställning med sol, bad och slappa dagar vid polen till viss del har brutit sig igenom detta tidigare mer rörliga friluftsideal. Vad som dock i allra högsta grad stannat kvar hos semestraren och som i starkast utsträckning visar sig genom mina yngre informanter är vikten av att effektivisera sin semester och att "göra något av den". Andreas beskriver vikten av att ha en effektiv semester så här:

Det är i och för sig lite löjligt att det känns som om man ska hinna med så mycket som möjligt på semestern, att man ska utnyttja tiden, att nu har vi vår semester dom här veckorna och då ska man göra så mycket, men det är ju lite dumt tänkt egentligen. Det är på något sätt så att man ska maximera sin lediga tid. Man tänker att den inte är så lång och att, som sagt, att den är begränsad. Man vill hinna med mycket.

Sofia kommenterar detta med att effektivt utnyttja sin semester så här:

Om jag inte reser bort på semestern, då renoverar jag min lägenhet. Det är faktiskt mitt mål den sista semesterveckan, då ska jag måla mitt golv.

Sofia fortsätter senare med den enkla och typiska förklaringen för den yngre generationen till att hennes semestrar alltid är planlagda:

Jag tycker det är viktigt att planera, så att jag inte slösar bort min semester. Fast jag tar ju å andra sidan aldrig semester om jag inte planerat något, så då hade jag ju bara jobbat. Så egentligen är det inget problem, men jag planerar ju därför att annars tar jag ju inte semester.

6.4 Förr var det mycket partyresor

De äldre informanterna beskriver semesterresornas karaktär som något som förändras med åldern. De äldre prioriterar att stanna hemma en stor del av semestern. Framst de som är boende i eget hus poängterar vikten av att få vara hemma en stor del av semestern. Även de yngre ansluter sig till samma syn, då de tror att de kommer att semestra annorlunda när de blir äldre, främst beroende på boendeformer och familj. Tre av de yngre informanterna kommenterar detta med tydlighet och Sofia uttrycker det så här:

Jag hade nog inte tyckt att det är så viktigt att resa bort på semestern om jag hade haft en sommarstuga eller ett hus och det kommer jag säkert att ha någon gång, men nu tycker jag att det är tråkigt om man bara säger "jag har varit hemma i två veckor". Man ska ju göra något som man inte kan göra på en helg, eller att resa hem (till föräldrahemmet), men det är ju som att resa bort.

Vissa av de yngre medger att de redan nu, i trettioårsåldern, semestrar mycket annorlunda från vad de gjorde för fem till tio år sedan. I både den äldre gruppen och den yngre gruppen fanns det två informanter i vardera grupp som berättade att de i tjugo-, tjugofemårsåldern åkte på så kallade partyresor, vilket de endast gjorde under en kort och intensiv period av livet. Per-Ove ur den äldre informantgruppen beskriver partyresorna från sin ungdom så här:

Det var "Klubb trettiofire". Ingen äldre än trettiofire fick åka med där, så det var bara ungdomar. Hela hotellet var bara Klubb trettiofire. Det som sägs idag om dom här resorna, att det sups och allting. Det var precis likadant förr. Det var väldigt populärt och väldigt billigt också. Alla åkte alltså. Jag sålde min bil, för jag var tvungen att åka igen. Det var sånt hålligång alltså. Jag var där fem gånger på samma hotell.

Motsvarande företeelse beskrivs på följande sätt av Andreas:

Tidigare när jag var singel, då var det ju med mina kompisar, man åkte nånstans. Det blir ju en lite annan typ av semester. Det var väl oftast att man åkte ett helt gäng till nåt partyställe och partajade, som till exempel Visby och sådana där ställen, där fokuset på semestern är partaj snarare än att åka och titta på så väldigt mycket eller att se något historiskt. Nu är det viktigt att man får tid ihop (med den man är tillsammans med) och kan koppla av och man behöver egentligen inte göra så jättemycket, men det förändras väl efterhand som man blir äldre och mognare och också efter dom intressen man har.

Anne-Sofie berättar så här om hur sina semesterresor har förändrats med tiden:

Förr var det ju mycket party, men det beror på vilken tidsperiod du pratar om. Är det nu så är det mest att sola och bada och slappa.

Det finns en mycket stor inomvariation i de båda grupperna. Bland de äldre informanterna fanns det de som i yngre år reste väldigt mycket på charter. Eva-Lisa, Anne-Sofie och Per-Ove vad de i den äldre informantgruppen som både rest med charter i ungdomen och som senare även fortsatt, även om resorna förändrats en hel del under tiden som gått. I denna informantgrupp fanns även Karl-Gustav som först i femtioårsåldern reste på sin första charter, men där fanns även Ing-Britt som rest på charter ett par gånger i sitt vuxna liv, men som numera föredrar andra resor och främst föredrar att inte resa så långt iväg, helst i Sverige eller i övriga Norden. Karl-Gustav beskriver hur hans resande förändrats under åren på detta sätt:

Resandet har förändrats mycket under åren. Det gör det nog för alla. Från små enkla resor, till när man själv hade lite bättre ekonomi, till dess att man själv fick barn, då var det mycket få

resor, korta resor och sen resor med barnen, mycket på cykel genom Sverige och när de blev lite äldre med bil genom Europa och nu då, mer resor som är lite bekvämare. Man tältar inte så ofta, utan man ligger på vandrarhem och hotell. Mer charter, vi hade inga charterresor tidigare, mer är skidresan var ju charter, men för övrigt hade vi inga charterresor förrän vi var femtio år.

6.5 Ett par blommiga, fula shorts, ett litet linne och tubsockor

Informanternas villighet att identifiera sig själva som typiska turister skiljer sig anmärkningsvärt åt i de olika grupperna. Alla informanter i den yngre gruppen har en tämligen bred och öppen syn på den typiske turisten och placerar lätt in sin själva i denna skara. Patrik får representera den yngre generationen informanter och säger som följer:

Jag skulle beskriva en typisk turist som en som för det första är ledig från sitt ordinarie jobb, är på en annan ort än den man vanligtvis bor på och är där av en anledning som inte har med något jobb att göra. Men sen kan det ju vara så mycket olika. Man kanske åker till ett visst ställe för att det där vill man se eller bara just för att slappa och sola eller för att åka skidor eller klättra i bergen eller vad det nu kan vara. Men en typisk turist, det vet jag inte om det finns, annat än i väldigt generella ordalag.

Av de äldre informanterna är det endast Karl-Gustav och Eva-Lisa som har denna syn. Eva-Lisa säger så här:

Jag tror att en typisk turist kan se precis hur som helst ut och vara hur som helst, för att vara turist. Om man säger att man lämnar sitt hem och man åker iväg och gör något annat, det kan va en typisk turist.

Ann-Sofie och Per-Ove definierar den typiske turisten som den typiske charterturisten och i mycket negativa ordalag. De distanserar sig själva helt och hållet ifrån den typiska turisten. Ann-Sofie beskriver denne så här:

Ett par blommiga, fula shorts, ett litet linne och tubsockorna får vi inte glömma, och så lite småfull hela tiden och en käring som går och gnäller och ungar som skriker. Det är den typiska charterturisten. Du ser dom redan på planet. Dom utmärker sig redan från början. Och så finns det dom som är så gulliga. Dom åker ihop och sen när dom åker hem så skäller dom på varandra. Svartsjuka.

Per-Ove har en relativt liknande bild och säger så här om den typiske turisten:

Svarta träskor och tubsockor, den typiska charterturisten. Det finns alltid en två, tre kategorier på varje resa. Dom fulla som drar igång redan på Landvetter flygplats. Och så har du mesarna som åker på sin första resa. Det finns alltid original och man hittar dom på varje resa. Dom ska va med. Dom sitter ofta på samma plan, dom här, på samma resor.

Även Ing-Britt har en mycket kategoriserande bild av en typisk turist och beskriver begreppet så här:

Jag tänker på japanerna med alla sina kameror.

6.6 Man känner sig inte unik

När det kommer till att identifiera sig själv med massturisten uppstår dock vissa problem för flertalet av informanterna, även om alla någon gång (de flesta ett flertal gånger) uppger att de varit på ett utpräglat massturistställe, där den inhemska befolkningen till största delen lever av turismen. Åtta av tio av alla mina informanter ser massturisten (till skillnad från den typiska turisten) som ett begrepp långt bortom sin egen turistidentifikation och de lägger mycket negativa karaktärsdrag hos personer som de definierar som massturister. Patrik och Karl-Gustav, en från varje generationsgrupp, har dock inga problem med att se sig själva som massturister. Patrik beskriver den egna identifikationen med massturistkänslan så här:

Jo, tack, det känns bra (skratt). Ja, men det är klart att om jag åker på charter och det är fullt med andra svenskar och tyskar och vad det kan va, det är klart att man känner sig ju inte unik, men det är inget som jag lider av, så det känns väl bra. Det är ju liksom en del i själva konceptet. Det är ju ingen överraskning direkt att det är fler turister på samma ställe. Då får man ju välja en annan resform om man inte kan tänka sig det.

På samma sätt som Patrik beskriver Karl-Gustav en ganska oproblematiserad identifikation med massturistbegreppet. Därtill är Karl-Gustav den enda av informanterna som tar upp ett annat problem i detta sammanhang, nämligen massturismens negativa påverkan på miljön. Han ser inget problem i att definiera sig själv som en massturist, men ser istället problemen för miljön. Han beskriver situationen så här:

Ja, man är ju en massturist när man åker ner till Kanarieöarna, och det känns inte på något speciellt sätt. I och med att så många åker på det sättet, så är det ju mer ekonomiskt. Man kan ju åka förhållandevis billigt. Skulle man lägga upp resan själv så blir det enormt dyrt. Men när man är i den situationen att man känner sig som en massturist, så börjar man ju lite gran fundera på miljön och på hur miljön påverkas av massturismen. Det är ju inte bara luften, utan det är ju ett otroligt slitage och stor etablering av hotell och så vidare på känsliga områden.

Hälften av alla informanterna ur båda grupperna definierar massturisten som en fotograferande japan. Här framkommer således att Ing-Britts definition på den typiske turisten inte låg så långt bort från massturisten ändå.

Trots det starka avståndstagandet från massturism som begrepp har således alla informanter vid ett flertal tillfällen känt sig som en massturist. Fastän informanterna säger att de gör medvetna val för att undvika resor som de definierar som massturistresor, så åker flertalet, mer eller mindre och av olika anledningar, på dessa resor ändå. Eva-Lisa förklarar det så här:

Man har ju känt sig som en massturist när man har följt med på de här resorna, som jag försöker att undvika då, men det är klart att man har ju åkt på sådana resor också och om man betraktar saker och ting, visst känner man sig som turist och som en massturist, det gör man ju i sådana lägen. Man känner sig ju mer avfjärrad från det verkliga livet som pågår där man är. Man fållas i bussar, eller man åker på båtar eller vad det är man gör. Man kommer ännu längre ifrån verkligheten på något vis. Men man åker på dom, det gör man.

Alla informanterna utom en identifierar särskilda massturistiska resmål. Vanliga platser som förekommer i informanternas berättelser är exempelvis Kanarieöarna, Mallorca, Franska Rivieran, Thailand. Detta är orter som tar emot väldigt mycket turister och som i stort sett lever av turismen. Johanna påpekar dock att massturism finns överallt, där man reser på ett speciellt massturistiskt vis. Det är således strukturen på resandet som gör att hon definierar personerna som deltar, inklusive hon själv, som massturister. Johanna beskriver det så här:

Nej, men massturist, det tycker jag är de här som åker i bussresorna och de här uppstyrda resorna som bara handlar om att gå av, gå ur bussen, titta, fota, gå in igen och så åk till nästa ställe. Det är massturism och ja, det behöver inte bara vara att man åker på bussresor, det låter som om det bara är gamla människor, men massturism är ju också, det finns för ungdomar, som på Nya Zeeland, dom här bussarna, in i bussen, ut ur bussen, sup, hallabalou hela natten lång och sen uppstigning. Vilka har inte vaknat? Och dom som är så bakfulla att man får lyfta in dom liksom och så sitter dom där tills dom måste stanna och ja... Det är också massturism, så det finns både gamla och unga som sysslar med detta. Men då, på Nya Zeeland, då var man ju lite massturist, när man åkte med den bussen. Men man kände sig ju lite hänvisad, man kände sig ju tvungen att va på det sättet lite och man kände sig nästan lite stressad av det här. Ja, man får den här sällskapsresekänslan att man vet vad som kommer hända och nu måste vi göra så här och så, man kände sig lite låst.

Det är alltså inte resmålet, utan sättet att resa som gör en turist till en massturist enligt Johanna.

Mina intervjuer har sammantaget visat att de två mest avgörande faktorerna till att informanterna ur båda grupperna väljer att semestra på resmål, som är väldigt populära bland många turister utgörs av dels ekonomi och dels bekvämlighet.

6.7 Ordet charter är ju töntigt

Alla av informanterna, utom en i den yngre gruppen, Sofia, har någon gång rest på en charterresa. Inställningen till charter är mycket kluven. Det är en slags hatkärlek som framkommer i intervjuerna. Endast en informant, en man ur den yngre gruppen, nämligen Patrik, har en genomgående positiv syn på charter som semesterresform. Dock, som jag tidigare nämnt, har alla en ganska distinkt relation till charter. Det är inte svårt för informanterna, trots de negativa inställningar som finns till charter, att hitta ett sätt att rättfärdiga sitt eget charterresande på. De främsta argumenten är att det är billigt och att det är ett bra sätt att vila upp sig på och ladda batterierna inför kommande arbete. Alla av informanterna som har ett någorlunda regelbundet charterresande och som uttalar sig negativt om charter på något sätt har samtidigt utvecklat ett sätt att förklara sitt eget charterresande på ett något individualiserat sätt. Ann-Sofie fastslår töntigheten i att resa med charter samtidigt som hon säger så här om charter:

Ordet charter är ju töntigt. Det är så, du blir så omhändertagen hela tiden. Fast jag tror inte det är så väldigt många som åker med på alla dom här utflykterna. Du tar dig själv dit du vill. Folk blir mer och mer resvana. Dom som inte är vana åker med nån som är van. Och jag menar dom som verkligen bor på alla dom här ställena i både Spanien och Grekland, de pratar ju svenska idag. Nån har ju träffat nån svensk tjej ifrån Göteborg eller varit i Jönköping och jagat älg eller nånting. Det är också charter. Dom kan ju, dom har ju bott, dom har varit så nyfikna på vårt land så dom har ju varit här många, jag har träffat jätte många taxichaufförer och en han var ju inte ens ifrån Grekland, jag tror han var ifrån Brasilien, men han va i Grekland för att hans pappa hade träffat en svenska som bodde där nere och han pratade ju svenska. Han hade lärt sig. Han tyckte det var så intressant. Men charter det är väldigt så, det är lite töntigt, liksom, asch vi vill inte va med dom. Men det är ett bra och billigt sätt att resa.

6.8 Man vill gärna säga att man gjort något

I båda grupper definieras solbränna med en lyckad semester. Det kommenteras dock att så inte borde vara fallet, men att det ändå generellt sett är så det uppfattas i samhället. Flertalet av de äldre understryker att de, när de var yngre, lade stor vikt vid solbrännan, men att det idag har avtagit markant. Solbränna är trots allt en tydlig markör för att semesterfiraren har unnat sig lugn och ro i solen, möjligen en solresa söderut, och därmed också haft en skön

semester. En brunbränd kropp vintertid utgör därmed en extra ”stilmarkör”, eftersom de omöjliga varit möjligt att få denna bränna i Sverige. Patrik säger så här om detta:

Det är inte superviktigt, men det är klart att det är skönare att komma tillbaka till jobbet och vara lite brunbränd. Alltså det vore ju trist att komma tillbaka och vara helt kritvit och hållög efter semestern. Då har man nog inte haft det särskilt roligt. Det är väl lite det yttre tecknet på att man har haft en bra semester.

Eftersom de yngre informanterna inkluderar någon form av semesterresa under sin semestertid är det därför ett naturligt inslag i vardagssamtalen och något som tas för givet och diskuteras i den närmsta kretsen och på arbetet. Särskilt i den yngre generationen diskuteras semesterresor som varje individs konsumtionsberättigande och Andreas framhåller självklarheten i detta i citatet som följer:

Det är klart att när man kommer tillbaka till sitt jobb efter semestern, då folk frågar ”vad gjorde du på semestern” och då vill man ju gärna säga att man har gjort något och det är väl på nåt sätt förväntat att man har gjort något. Men det känns ju ganska naturligt. Det är inte på nåt sätt så att jag känner att jag måste leva upp till någon form av omgivningens krav på att göra nåt på semestern.

Sofia framhåller en ganska talande bild av de yngre informanternas komplexa förhållande till sina egna semestrar. Det är viktigt att göra det man själv vill under semestern, men man ska samtidigt vara medveten om att omvärlden till stor del definierar dig efter dina semesterresor och att olika resmål slår olika högt i kampen om den ultimata semestern. Sofia beskriver det så här:

Man ska väl göra det man själv tycker är roligt. Tycker man det är roligt att paddla kajak så ska man göra det. Tycker man det är roligt att sola, så ska man göra det. Men det är klart att det är häftigare om man säger att jag har varit i Mexico, så smäller det ju högre än om man berättar att man har varit i Kvidafors.

I detta sammanhang kommer Sofia även in på att det finns människor i Sverige som i stället för att uppleva semestern som något positivt såsom hon gör, upplever semesterns negativa och påfrestande sidor. Detta beskriver hon så här:

Jag kan tänka mig att dom som har det dåligt ställt känner det mer när det är semester. Att en del kanske inte tycker att dom har råd att ha semester. Typ sådana som har två jobb, som tar semester från det ena för att jobba på det andra.

Eftersom det i intervjuguiden inte finns någon fråga som är direkt knuten till fattigdom i samband med semester, så diskuteras detta inte nämnvärt av övriga informanter. Dock kommer Ann-Sofie in på detta, eftersom hon under ett par år när hennes dotter var liten levde som ensamstående mamma. Hon beskriver hur man som mamma vill ge sitt barn samma slags semestrar som jämnåriga barn har tillsammans med sina föräldrar, men hur detta ofta är en omöjlighet som ensamstående. Hon beskriver situationen som följer:

Jag hade aldrig råd att resa. När min dotter var riktigt liten och vi levde med hennes pappa, då var vi mycket i Smögen, men sen hade jag inte råd. Det är ekonomiska grejor då. Så att första gången som jag reste med min dotter var när hon var tio år. Det var när jag och min sambo träffats och det var en skön känsla att få åka utomlands med henne.

Det är endast Ann- Sofie som tar upp att hon i det vuxna livet varit helt förhindrad att resa på semester på grund av ekonomiska anledningar.

Även Johan diskuterar de negativa effekterna som han ser att semester kan dra med sig, då han kommer in på semesterkonsumtionen av alkohol. Han beskriver det så här:

Jag kan tänka mig i Sverige i stort att det liksom dricks mer sprit, att det är en hälsofarlig tid. Det tror jag att det är. Det är ganska många som dricker så här... sänker bag-in-boxar hela sommaren.

6.9 Jag tycker om friluftsliv, lite i alla fall...

En faktor som skiljde sig individuellt och därmed helt och hållet var oberoende av ålder, var inställningen till friluftsliv under semestern. De som uttalade sig mest negativt om charterresor (solresor) var även de som uttryckte sig mest positivt till friluftsliv. Chartrade skidresor utgjorde dock ett undantag, då de friluftsintrasserade var de som var mest intrasserade av dessa. Men att åka skidor, även om det var välorganiserade resor, väckte mycket positivare reaktioner hos de intervjuade än en charterresa till bad och sol. Sofia uttryckte sig på följande sätt om detta:

Alltså, jag har ju åkt skidor så (dvs. chartrat) och det var ju skitbra, men när man åker skidor har man ju ett annat mål än om man åker till solen. Målet är ju att man ska vara ute i backen hela tiden och då är det ju jätteskönt att slippa allt det där andra. Det är ju helt annorlunda än på en vanlig charterresa.

Det var inte heller någon som uttalade sig direkt negativt om friluftsliv. Det var bara det att man definierade friluftsliv på lite olika sätt. Friluftsliv definierades som aktiviteter som kunde sträcka sig alltifrån att gå en runda i skogen och sedan ta en kopp medhavd kaffe i solen eller på något kaffe i stan, till att endast innefatta fjällvandringar eller andra aktiviteter som kräver friluftsutrustning och som utförs i en annan miljö än den närmaste kring hemmet. Den som var mest främmande inför friluftsliv var Ann-Sofie och hon var även den som var mest positiv till charterresor till solen. Angående friluftsliv sa hon på detta vis:

Jag tycker nog om friluftsliv, lite i alla fall, men jag är ju så jävla lat. Jag är ju uppvuxen med kossor och allt detta, så jag har nog fått lite nog av det.

I sammanhanget bör tilläggas att detta var den enda av informanterna som levt hela sin barndom på en lantgård och på grund av detta aldrig upplevde några egentliga semesterresor under sina uppväxtår.

Kapitel 7 Analys & resultatdiskussion

7.1 Inledning

I detta kapitel analyseras mitt empiriska material med hjälp av mina teoretiska utgångspunkter. Intervjuresultatet visar på att det inte finns några generella, kraftigt utpräglade, semester typer ibland mina informanter. Det finns alltså inget utpräglat antingen eller. Däremot präglas varje turistindivid (informant) av vissa utmärkande drag, som i större eller mindre omfattning återfinns i, och stämmer överrens med Cohens och Wolfs teorier om turisttypologier och/eller Baumans teorier om identitet och konsumtion. Mer eller mindre av de teoretiska ansatserna återfinns således i mina informanternas beskrivningar av semesterfirande. Gemensamma mönster hos informanterna ur båda grupperna återfinns när det gäller semesterfirande och synen på semester, såväl som skillnader mellan de två informantgrupperna. Hur detta har gått att utläsa genom intervjumaterialet kommer jag att diskutera och analysera i detta kapitel.

7.2. Informanttypologiseringar

Först en presentation av hur jag i mycket stora drag valt att typologisera mina informanter utifrån intervjuresultatet och med utgångspunkt i de typologier som Cohen och Wolf fastställt och som jag har presenterat i teoriavsnittet. I den äldre informantgruppen möter vi Ing-Britt, som bäst beskrivs genom en blandning av Cohens utforskarturist (1972) och Wolfs (2001) kulturturist. Hon vill se och lära sig saker under semestern. Bildningsbehovet går långt före behovet av att resa långt bort, uppleva annorlunda kulturer eller att vila upp sig. Här finner vi även Karl-Gustav som till stor del kan typologiseras som Ing-Britt, men med undantaget att Karl-Gustav under senare delen av sitt liv alltmer kommit att uppskatta vissa drag hos rekreationsturistens (Cohen 1972, 1984) semesterresor genom exempelvis bad och slappa dagar på stranden. Ann-Sofie befinner sig någonstans mittemellan Ing-Britt och Karl-Gustav på den ena sidan och Ann-Sofie och Per-Ove på den andra. Hon kan både räknas till Cohens (1972) konforme massturist och Cohens (1984) och Wolfs (2001) rekreationsturist, såväl som till Cohens utforskar- (1972) och upplevelseturist (1984). På så sätt passar hon bäst in i det som Wolf (2001) valt att kalla kompromissarturisten, vilken utgör en blandning mellan bildning och avkoppling under semestern. Även Karl-Gustav skulle till viss del kunna återfinnas under denna typ av semestrare. Både Karl-Gustav och Eva-Lisa har något av en ”lagomattityd”, samtidigt som de är måna om att utnyttja sina semestrar väl. Ann-Sofies och Per-Oves semesterkaraktärer kan till största delen knytas till Cohens (1972) konforme massturist, såväl som till Cohens (1984) och Wolfs (2001) rekreationsturist. Ann-Sofie dock i högre grad än Per-Ove, som beskrev sina tidiga semesterresor som typiska för en actionturist. Ann-Sofie har å andra sidan flera typiska drag av Cohens (1984) förströelseturist, som gärna åker på semester för att komma bort från vardagens rutiner och tvång. Både Ann-Sofie och Per-Ove kan på så sätt i många hänseenden knytas till Cohens (1972) begrepp karneval (som även Karlsson (1994) och Steene (1991) har använt som begrepp för sin forskning), medan övriga av de äldre informanternas semestrar till övervägande del mer karaktäriseras av det Karlsson och Steene valt att kalla för bildnings- eller självutvecklingsturism.

Bland de yngre informanterna var det än svårare att fastställa typiska semesterkaraktärer hos de intervjuade än bland de äldre informanterna. Patrik vad den som rörde sig mest mellan de olika typologierna. Vid vissa semestertillfällen var han en klar konform massturist/rekreationsturist (Cohen 1972/ Cohen 1984, Wolf 2001), vid andra bar han drag av Wolfs (2001) actionturist. Vid ytterligare andra semesterresor var det helt andra drag som blev tydliga, exempelvis Cohens (1984) experimentelle turist och Wolfs (2001) individualist, som enligt Wolf själv står som total kontrast till rekreationsturisten. Även Cohens (1972)

upplevelseturist och samme mans utforskarturist (1984) finns att finna i Patriks beskrivningar av sig själv som turist. Som vi ser är således Patriks semesterkaraktär väldigt mångfacetterad. Patrik, Johanna och Sofia är de som i sina långresor mest närmar sig Cohens (1972) vagabond, men det är egentligen endast Sofia som verkligen lever upp till Cohens kriterier för semestervagabonden. Sofia är den av informanterna som håller störst avstånd till rekreationsturisten i de båda grupperna. Johanna sällar sig i flera avseenden till Wolfs (2001) individualist, men kan även beskrivas genom både Cohens (1972) utforskarturist såväl som hans upplevelseturist (1984). Andreas innehar, precis som Per-Ove i den äldre informantgruppen vissa drag av actionturist, men ger, även han, beskrivningar av att ha lämnat det sättet att turista till förmån för Cohens (1984) mer upplevelseturistiska semesterdrag. Det som mest utmärker Andreas som upplevelseturist är hans iver att komma i kontakt med det främmande, genuina och annorlunda, samtidigt som hans upplevelser aldrig riktigt blir intimt personliga, utan istället endast förblir av estetisk art. Han kan beskriva dem och tala om dem som fantastiska och exotiska, men han lyckas aldrig riktigt göra dem till sina egna. Detta är enligt Cohen (1984) typiskt för upplevelseturisten. Sist, men inte minst, har vi Johan som till viss del kan beskrivas med Wolfs (2002) individualist för ögonen, men även i flera hänseenden som Cohens (1972) utforskarturist, då han exempelvis på egen hand tagit sig till Frankrike för att arbeta och där kombinerat semester med arbete och även bekantat sig med den inhemska kulturen. Johan håller sig på behörigt avstånd från rekreationsturisterna. Ingen av informanterna, i någon av grupperna, har jag i något hänseende kunnat definiera som Cohens (1984) existentielle turist, eftersom ingen av informanterna haft något av dessa extrema karaktärsdrag i sina beskrivningar av sina semesterresor eller i synen på dessa.

7.3 Avkoppling, luftombyte och familjen

Den absolut viktigaste gemensamma faktorn för båda grupperna är vikten av att under semestern få avkoppling från vardagen på annan ort än i hemmet. Båda grupperna och alla informanterna definierar semester som att resa bort, vilket stämmer helt överrens med Cohens (1972, 1984) teorier. Dock definierar den äldre informantgruppen delvis semester med att vara ledig i hemmet och att befinna sig på hemmaplan. För de äldre informanterna är denna ”hemmasemester” genomgående ett avgörande inslag för en lyckad semester. Det bör dock påpekas att det här i vissa avseenden kan vara svårt att sätta de äldre och de yngre informanterna i relation till varandra när det gäller dessa ”hemmasemestrar”, då de yngre informanterna alla för närvarande är boende i lägenhet i motsats till de äldre. Av de äldre informanterna har mer än hälften ett hus med tillhörande trädgård att tillbringa tid i och sköta om. Att detta faktum skulle kunna ha betydelse för hur man väljer att tillbringa sin semester tydliggörs av Sofia, då hon belyser att hon säkert någon gång kommer att ha ett hus eller en sommarstuga och att detta säkerligen kommer att medföra att hon i större utsträckning ser möjligheten i att tillbringa delar av sin semester i sitt framtida hem eller i sin framtida sommarstuga. Detta faktum ger vid handen att det här skulle kunna handla om en åldersfråga, inte nödvändigtvis en generationsfråga. Med Cohens teorier för ögonen är de äldre informanterna i form av ”hemmasemestrare” inga turister, även om de gärna ger sig ut på dagsutflykter i närheten av hemmet. Cohens turist befinner sig alltid på behörigt avstånd från hemmet och dagsutflykter med hemmet som bas är därigenom uteslutet från turistdefinitionen.

Vad som återkommer inom båda grupperna och hos alla de intervjuade är vikten av att också avsätta tid under semester för familj och släkt som har sitt boende på annan ort än den egna hemorten. Denna typ av semester teoretiseras varken hos Cohen, Wolf eller Bauman, utan får istället betraktas som en bieffekt av det moderna samhället som både Cohen och Bauman

utforskar, där avstånd mellan människors vardagsliv har blivit ett fundamentalt inslag i levnadsstrukturen.

7.4 Turisttypologier– beständiga eller rörliga?

Vad som går att fastställa är att informanterna i den yngre informantgruppen i större utsträckning än de ur den äldre gruppen både individuellt och som grupp pendlar mellan Cohens och Wolfs olika turisttypologier. Detta kommer främst till uttryck genom att de med större tydlighet väljer ut och planlägger sina semestrar utifrån vad de för tillfället efterfrågar, både tidsmässigt och resmålmässigt. De yngre informanternas semestrar skiljer sig därmed betydligt mer åt från gång till gång än vad de äldre informanternas semestrar gör. Vid vissa semestertillfällen väljer de yngre informanterna att semestra på ett enligt Cohen (1972) institutionaliserat massturistiskt sätt, medan de vid andra tillfällen semestrar högst icke-institutionaliserat. Tydligast framkommer detta genom Patrik. Med ytterligare begrepp, hämtade från Cohen, kan fastställas att flertalet av de yngre informanterna till stor del utgörs av både rekreationsturister och upplevelseturister i en och samma turistindivid, men vid skilda tillfällen. Detta yppar sig dels genom att de yngre informanterna på ett annat sätt än de äldre ibland kombinerar semester med andra aktiviteter såsom exempelvis arbete, studier, kontaktknytande osv. och dels genom den yngre informantgenerationens sätt att planera sina semestrar till att bli vad de för tillfället efterfrågar, alltifrån enbart avfjärranden ifrån vardagen och avkoppling långt borta från den egna verkligheten till upplevelse- och äventyrssemestrar. Ett frekvent drag hos de yngre informanterna, som är mycket mera ovanligt hos de äldre informanterna, är förekomsten av upplevelseturistiska och till viss del även experimentella drag i semestern. De upplevelseturistiska dragen återfinns i tanken att det som ligger geografiskt och kulturellt långt borta från den egna vardagen är mer intressant och värdefullt att besöka än det lite närmre. Särskilt Andreas stressas över att han ska hinna med att se allt ”viktigt och sevärt”, då han är på en semesterort som han befärrar att han aldrig kommer att kunna återkomma till. Detta på grund av avståndet till semesterorten, men även utav anledningen att han under nästkommande semesterresa troligen väljer att åka till ett nytt, av honom, oupptäckt ställe för att därmed kunna lägga nya landområden och nya upplevelser bakom sig. Detta är enligt Cohen också typiskt för upplevelseturisten, vilket innebär att upplevelseturisten aldrig kan bygga upp en personlig relation mellan det han/hon upplever och sig själv. Han/hon hinner helt enkelt inte med detta. Upplevelseturistens relation med det besökta resmålet eller det upplevda är enbart av estetisk karaktär och utgår således enbart ifrån det som iakttagits av blotta ögat, men inte trängt särskilt djupare in i den personliga erfarenheten. Upplevelseturisten får således svårt att avgöra semestermålets eller semesteraktivitetens autentiskhet, men för upplevelseturisten spelar detta egentligen mycket lite roll, utan handlar egentligen enbart om ett eget beslut om vad autentiskhet innebär för honom/henne själv och hur själva semestermålet eller semesterupplevelsen rent estetiskt kan beskrivas vid hemkomsten. (Cohen, 1984)

De experimentella drag som framkommer hos de yngre informanterna påminner om de utmärkande dragen hos upplevelseturisten. Dessa utgörs främst av den experimentelle turistens jakt efter ständigt nya semester mål och ständigt nya semesterupplevelser som helst ska skifta från gång till annan (Cohen, 1984). I kontrast till de yngre informanternas semestersyn, som präglas av både upplevelseturisten och den experimentelle turistens syn, kan vi placera Ing-Britts citat om den berikande känslan som infinner sig hos henne, då hon kan turista på ett och samma ställe, helst i Sverige, och fortfarande njuta av att det alltid finns nya föremål och upplevelser att hämta med sig och göra till egna personliga semesterorter och semesterupplevelser. Ing-Britt får stå för den informant i den äldre gruppen som i detta

sammanhang utgör den största kontrasten till den yngre informantgruppen när den representeras i sin helhet.

De äldre informanterna är mer konstanta i sina turistpersonligheter, dvs, de förblir mer beständiga som turistindivider. I de fall som förändringar av de äldre informanternas turistindivider dock sker handlar det snarare om att det personliga turistandet har fått en ny innebörd eller en annan prägel i takt med att informanterna blivit äldre, inte så mycket genom att de pendlar mellan olika turisttyper inom samma tidsram. Så har till exempel Karl-Gustav med åren ändrat sin inställning till charterresor och kan nu i övre femtioårsåldern utan problem sälla sig till skaran av institutionaliserade massturister, även om han fortfarande i hög utsträckning försöker utforma sin semesterresa i stil med Cohens utforskarturist. Även Per-Ove har genomgått en förändring under årens lopp från att i tjugo till trettioårsåldern enbart utforma sin semester efter det som Cohen med fler skulle definiera som karneval till att även ta del av utforskarturistens turistdrag. En analys av detta förändringsfenomen i jämförelse med de yngre informanterna är dock här tämligen meningslöst, eftersom det ändå inte går att utvärdera likheter och skillnader grupperna emellan förrän de yngre informanterna gått igenom samma tidsspann som de äldre.

Det som kan upplevas motsägelsefullt emot Cohens (1972, 1984) teori om turisttypologier är att det är Patrik, som ju är den ende av de yngre informanterna, som verkligen tycker charterresor är något genomgående positivt, som också är den som varit ute på den mest oplanerade och längsta resan av alla informanterna i de båda informantgrupperna. Han täcker så gott som hela det turistiska spektret, då han med Cohens (1972) ord kunna kallas både för konform massturist och nästintill även turistande vagabond, beroende på vilken resa han varit ute på. Patrik diskuterar även detta och tycker inte alls att det är motsägelsefullt, eftersom det från hans sida är ett medvetet val som han gjort vid ett visst tillfälle och utifrån vissa specifika förutsättningar och mål. Han har vid en tidpunkt valt en viss reseform och vid en annan tidpunkt valt en annan. Dessa val av resmål och reseformer har alltid från hans sida varit mycket medvetna val. Patrik är även en av få som inte har några problem med att definiera sig som vare sig typisk turist eller som massturist. Han ser det som ett individuellt val, som varje turist måste ta in i beräkningarna och som kan få både positiva och negativa konsekvenser för semestern. Han menar kort och gott att du får vad du betalar för och du ska inte tro att du kan få en billig semesterresa till sol och värme, utan att ansluta dig till massturismen. Kontentan av Patriks förhållningssätt är att alla val får konsekvenser för resandet. Så länge Patrik själv har valt det, har han inte heller något problem med att trängas med andra semesterfirare på typiska semesterorter.

7.5 Barndomens semestrar

En intressant faktor är att de äldre informanterna beskriver barndomens semestrar på ett mycket mer likartat sätt än de yngre informanterna. Det är friluftslivet som hägrar barndomens semestrar och så gott som alla resor i barndomen skedde inom Sveriges gränser. Dessa semestrar liknar i stort sett de semestrar som svensken företagit sig alltsedan semesterns intåg i Sverige. Det är enkelheten och det naturnära livet som genomgående framkommer i de äldre informanternas beskrivningar av semestrar i barndomen. Semester är därmed knuten till den svenska sommaren och den svenska sommarnaturen. Detta är något som ständigt återkommer i intervjuerna bland de äldre informanterna. De äldre informanterna tar även ut så gott som hela sin semester på sommaren, medan de yngre är mycket mer flexibla när det gäller semestertider på årets alla tidpunkter. Kopplingen tillbaka till de första semestrande svenskarna när det gäller det svenska friluftslivet är således mycket mer tydlig vad gäller de äldre informanterna, medan denna koppling är mer otydlig bland de yngre

informerarna. Sedan charterens intåg och möjligheten att åka relativt billigt utomlands har semesterns utseende förändrats väsentligt, vare sig man åker på charter eller inte och detta återspeglas i de båda informantgruppernas beskrivningar av både barndomens och senare tiders semestrar.

7.6 Vagabonden – finns den egentligen bland mina informanter?

En påfallande skillnad mellan yngre och äldre informanter utgörs av den yngre generationens långresor och resor som är knutna till studier eller arbete utomlands. Dessa finns inte alls representerade hos den äldre generationen informanter. Med Cohens (1972, 1984) turisttypologier för handen vill jag påstå att endast den yngre gruppen informanter snuddar på Cohens vagabondbegrepp, vilken utgörs av en turist som under längre tid bebländar sig med den inhemska befolkningen under sina resor och lever mer i den främmande kulturen än som en betraktare utifrån. Dock tenderar denna ”kulturbeblandning” att avta med åldern hos den yngre gruppen informanter, då de uppger att bland annat fast arbete hindrar dem från att resa under längre tidsperioder. Med tidsbegränsningar menar ett par informanter att spontaniteten vad gäller resmål och vad man företar sig under semesterresan avtar.

Något motsägelsefullt, som framkommer genom mitt resultat, är att flera av de yngre informanterna uppger att det inte är resmålet som avgör resan, utan i stället faktorer såsom exempelvis personliga kontakter och själva upplevelsen i sig t.ex. äventyret i att vara på resande fot. Samtidigt är det den yngre generationen, främst genom Andreas, som upplever mest stress i samband med vad som ska hinna ses och upplevas under semesterresan. Just att se så mycket som möjligt borde inte vara målet om det i slutändan är äventyret och de inre upplevelserna som är det viktigaste. Egentligen är det endast Sofia som fortfarande i intervjuandets stund har inslag av Cohens vagabondbegrepp i sitt resande. Hon ser inte heller något problem med att mixa detta sätt att resa med sitt övriga vardagsliv och arbete. I Sofias fall var det inte resornas längd som gav dem dess prägel av Cohens turistvagabond, utan hennes deltagande i den inhemska kulturen och på det sätt som hon knöt kontakter med den inhemska befolkningen. Sofia turistar på platser där hon har bekanta att besöka och hon bor och umgås med dem under sina semestrar. Detta resesätt var något som ett par av de yngre informanterna delvis ägnat sig åt när de var yngre, men som de senare givit upp till förmån för valet av turistmål eller andra upplevelser.

7.7 Synen på charter

Anmärkningsvärt är att det är den yngre gruppen informanter som är mest negativ till charterresor som eget sätt att resa på, men att det är den äldre gruppen informanter som är mest negativa till charterresenärer som fenomen. Sofia har till exempel aldrig varit på en charterresa och Johan har bara varit på en charterresa en gång och då med skolan när han var femton år. Båda anser de att charter inte är något de precis längtar efter. Eftersom den äldre gruppen informanter i högre utsträckning åker på charter, så borde deras inställning vara mer positiv till charter och charterresenärer som fenomen. Annars tycker man inte att de borde åka. Det är dock genomgående informanter ur den äldre gruppen som definierar den typiske turisten, som den typiske charterturisten och i väldigt negativa ordalag. Av de äldre informanterna är det endast Karl-Gustav som ser charter som ett bra sätt för femtioplusresenärer att kunna åka bort och bo billigt och bekvämt ”på äldre dar”. Han är riktigt positiv till chartern som reseform, med undantag av dess negativa miljöpåverkan, som han tydligt framhåller.

Ett mönster som framträder hos både de äldre och de yngre informanterna är den egna distanseringen ifrån inhemska befolkning och kultur, som för turisten blir så tydlig, särskilt för

charterturisten. Detta framkommer tydligast genom informanternas (motvilliga) identifikation med sig själva och massan, dvs. massturisten. Alla, till och med Sofia, har någon gång känt sig som massturister. Cohens (1972) teori om den "turistbubbla" som omsluter turisten och som distanserar denne från det verkliga livet på den plats som turisten turistar på blir i detta sammanhang närmast samstämmig med det som mina informanter uppger att de upplever under sina resor i främmande länder och kulturer. Eva-Lisas citat om att hon känner sig avfjärrad från det verkliga livet som pågår på platsen för turistandet utgör det mest tydliga exemplet på denna Cohens turistbubblas existens i mina informanternas semesterresor. Sofia är den enda, som med Cohens ord, kan röra sig fritt in och ut ur denna "bubbla". Hon väljer inhemska befolkning och kultur framför själva turistorten. Eva-Lisas påstående om avfjärrandet ifrån turistortens verklighet stämmer även överrens med Cohens (1988) teori om hur massturismen i sig utvecklar olika "tourist spaces", som egentligen mer är skapad för och av turisten själv än av någon inhemska befolkning på plats.

7.8 Actionturisten – ett uppror mot det svenska skötsamhetsidealet?

En av Wolfs (2001) charterresenärer typologiseras genom den så kallade actionturisten. Denne personifieras i den äldre informantgruppen genom Per-Ove och i den yngre informantgruppen främst genom Andreas. De berättar båda om semesterresor, som enbart inriktade sig på fest och nöjen. Det är således det som Cohen med flera (Cohen 1972, Steene 1991, Karlsson 1994) valt att kalla *karneval* som ligger till grund för Wolfs (2001) actionturist. Utbudet och efterfrågan kring liknande resmål är idag relativt stort och Per-Ove intygar att det även var på det viset när han var yngre. Med den svenska semesterhistoriken i bagaget (se bakgrundskapitlet och tidigare forskning), med skötsamhetsideal, nyttofokusering och den borgerliga kontrollen över arbetaren är det inte svårt att tolka denna "semesterflykt" som en revolt emot överheten och de skötsamhetsideal som med tiden gnagt sig ända in i medelsvenssons eget medvetande och egna kontroll över sig själv. Att då få åka iväg, till en plats, långt borta för en eller två veckor, där ingen – inte ens individens eget "jag" – sätter sin övervakande prägel och uppmaning till individen om att vara skötsam och lydig, kan ses som en befrielse och tolkas som en revolt emot den annars hårt styrda vardagen, både när det gäller arbete och fritid. Det är troligen inte heller en slump att dessa actionturistresor ligger på sin topp i ungdomen för att senare avta, när individen "hittat sig själv" och revolterat mot samhällets och/eller sin egen kontroll över sig själv.

7.9 Långresenären – vagabond eller actionturist?

Alla de yngre informanterna tycker exempelvis att en långresa runt om i världen är något som varje person bör göra, eller främst, bör ha gjort i sin ungdom. Både de som har gjort en sådan resa och de som inte har gjort detta har samma ståndpunkt, att det är något viktigt som borde klaras av, ungefär som om det vore en viktig komponent i en personlig meritlista. Att det blir extra viktigt att ha gjort detta blir synligt, eftersom det inte är själva resmålen i sig som är viktiga. Vilka länder som besöks är ganska ovidkommande, så länge de spänner över stora avstånd ifrån hemmet. Istället är det själva företeelsen som ger själva resan sin dignitet, dvs. att man reser över en lång tidsperiod, inte planerar resan i detalj och reser i länder långt bort ifrån hemorten. Med Cohen (1972) för ögonen är det således de vagabondistiska dragen i semesterresan som är de viktiga, vilket innebär att hålla sig på behörigt avstånd från charterresenärernas rekreationsturister och dess resmål, samtidigt som man tar inhemska kultur i anspråk och försöker ta kontakt med den inhemska befolkningen eller med kontakter som man knutit tidigare i livet i olika sammanhang. Johanna framhåller därtill att det är särskilt viktigt för henne själv som person att lära sig att leva utan bekvämligheter under en längre tid. Det är enkelheten i resandet som är det viktiga, inte vart man reser. Dock kommer (kan hända något motsägelsefullt) karnevalistiska drag i intervjuerna med de yngre informanternas

långresenärer fram, då det exempelvis från Patriks håll framhålls att den främsta orsaken till att ge sig iväg på en långresa egentligen var att ha kul, komma bort från vardagen och göra något annorlunda. Med Wolfs (2001) teorier i blickfånget framkommer således tydliga drag av actionturisten, som efterfrågar spännande upplevelser och möjlighet att på behörigt avstånd från hemmet ”släppa loss”. I dessa uttalanden tydliggörs den yngre generationens otroliga spännvidd i semestersyftena och därmed framkommer den svårighet jag haft med att dela in dessa semesterresenärer i olika typologier. De spänner nämligen i stort sett (och i flera av fallen var och en av dem) över hela det turistiska spektrat på ett helt annat sätt än informanterna i den äldre informantgruppen.

7.10 Semesterkonsumtion

Att konsumera under semestern, vare sig det gäller resor eller att shoppa, är något som numera räknas till inneboende inslag i semestern. Det är ett bevis på att man har ett inkomstbringande jobb och därmed ett ”bra liv” och kan unna sig något extra under semestern. Även behovet av själva ”konsumtionen av semester” blir allt tydligare och framkommer som starkast bland informanterna i den yngre gruppen. I jämförelsen mellan de yngre och de äldre informanterna blir det genom intervjuresultatet, och trots att flera av de yngre framhåller vikten av det ”enkla” resandet, tydligt att semester i allt högre utsträckning, för den yngre generationen, blir liktydigt med konsumtion. Att ha semester är att göra något som man annars inte gör, i de flesta fall att konsumera en resa och/eller en upplevelse på annan ort. De yngre informanterna uppger även i högre utsträckning än de äldre att det i efterhand är viktigt att ha ”gjort något” under semestern. Genom Sofias jämförelse mellan att paddla kajak någonstans i Sverige och att resa till Mexico, framkommer även tydligt att det finns en viss gradering i vad som är värdefulla saker att företa sig under semestern och vad som anses som mindre ansevärt i fråga om semester mål eller aktiviteter. Ju större konsumtion som krävs, desto mer aktning värd anses semestern vara. Detta förstärker Baumans (2000) teorier om hur en människas tillhörighet definieras genom vad och i vilken utsträckning hon konsumerar. Bauman (2000) menar även att konsumtion i sig skapar ett begär. Det är då inte konstigt att den yngre informantgenerationen känner sig mer stressade inför allt vad de ska hinna se och uppleva på semestern, när de lever i en värld där de som individer definieras efter vad de konsumerar.

När Baumans teorier (1994-2001) om konsumtion appliceras på semester som en konsumtionsvara, så blir resultatet att konsumenten (semesteraren) måste brottas med den obehagliga tanken att hon eller han missar något som kanske hade gått att se eller uppleva, men som inte blev av. Den logiska utgången, om Baumans teorier tillämpas, blir som denna uppsats resultat har visat: ju mer man planlägger och vinnlägger sig om att hinna med under semestern, desto mer upplever man som semesterfirare att man har missat. Bauman menar att detta är ett ofrånkomligt fenomen, eftersom livet som konsument alltid går ut på att vilja ha mer eller att vilja ha något annat än det man för stunden har. Konsumenten lever i tron att framtiden alltid har något bättre att erbjuda den som väljer att konsumera det, dvs. det finns ett ständigt gap mellan den tillfredsställelse som begärs och den som uppnås och detta är semesterkonsumentens ständiga dilemma. Semesterkonsumenten kan aldrig bli nöjd och därför nöjer han/hon sig inte med att resa till ett och samma semesterställe ytterligare en gång, utan tror att allt annat i världen först måste upplevas och upptäckas innan denne kan återse ett tidigare semester mål.

De yngre informanterna är de som i störst utsträckning talar om att det är de som väljer och vrakar bland olika semesterformer. Vid ett tillfälle önskar de resa på ett visst sätt och vid ett annat tillfälle efterfrågar de en annan typ utav resa eller resmål. Men med Baumans teorier

för ögonen och med vad jag just konstaterat ovan kan detta även tolkas på motsatt sätt. Bauman menar istället att upplevelsen som konsumenten har; att det är hon och endast hon som väljer och vrakar, är en fatal villfarelse. Istället menar Bauman (2000) att konsumentens valmöjligheter i grund och botten alltid är ett tvång, aldrig en fri vilja. Markanden har redan valt ut dem som konsumenter och därigenom även valt ut vad de i slutändan konsumerar. Marknaden ger sken av att erbjuda hur mycket som helst. Konsumenten stressas av allt som ska hinnas med, eftersom marknaden är så oerhört stor och erbjuder så fantastiskt mycket. Semesterkonsumenten irrar runt efter allt som ska ses och allt som ska upplevas och spenderar all sin tid och alla sina resurser och till slut har marknaden också fått konsumenten dit den vill, dvs. till att konsumera så mycket som möjligt utifrån just den konsumentens möjligheter. Det som verkligen skiljer människorna åt i ett konsumtionssamhälle och helt och hållet sätter upp ramarna för vad de ska "kunna välja" fastställs i slutändan alltid av i vilken utsträckning de har möjlighet att konsumera rörlighet. Mer än så väjer inte den moderna konsumenten och mer än så väljer, enligt Bauman (2000), inte heller dagens semesterkonsumenter, när det handlar om resmål och semesterupplevelser.

7.11 Slutdiskussion

Som framkommit ovan är de äldre informanternas semesterberättelser i större utsträckning än de yngres kopplade till friluftsidealet, som rådde bland de första svenska semestrarna. Den viktigaste semesterfaktorn i båda informantgrupperna är avkoppling, att resa bort och att träffa familj och släkt. Charter har en ganska avgörande betydelse för de flesta av informanternas semestrar. De yngre informanterna är dock mest negativa till att resa med charter, medan de äldre är mest negativa till charterresenärer som fenomen. Det är en slags hatkärlek som tar form i förhållandet till både charter och massturism. Alla informanter har känt sig som en massturist, men flertalet av dem känner sig inte särskilt komfortabel med att definiera sig själv som typisk- eller massturist. Vad gäller nyttoaspekten får konstateras att den väger ganska jämnt mellan de båda grupperna och den är inte något som specifikt framhålls varken av de yngre eller de äldre informanterna när det gäller semester och semesteraktiviteter. Detta är inte något som är särskilt anmärkningsvärt i sammanhanget, eftersom vikten av att hålla sig i form numera är något som hör vardagen till och som ökat markant i det moderna samhället. Vi har så mycket fritid och därtill ekonomiska resurser att vi har tid och råd att vara nyttiga och hålla oss kroppsligt i form under hela året och fokus förflyttas då alltmer från semestern till att bli en vardagssyssla.

Medan Cohens teorier är ganska konstant applicerbara på bägge informantgrupperna, så förstärks Baumans teorier om konsumtion och identitet påtagligt i jämförelsen mellan de äldre och de yngre informanterna. De yngre informanterna pendlar dock, både var och en och som grupp, mellan ett tämligen stort antal skiftande turisttypologier, medan de äldre är med konstanta i sina turistiska karaktärer. Om än i förnyad och något omgestaltad form, så ökar kopplingen till de semesterideal som präglade tiden för de första svenska semesterfirarna när det kommer till de yngre informanternas syn på semester kopplad till disciplin och effektivitet. Det är ett mycket mer disciplinerat semestrande som framkommer i de yngre informanternas resonemang om semesterresor och vikten av resmål och aktiviteter än vad som framkommer bland de äldre informanterna. Vikten av att utnyttja sin semester optimalt är ett stående inslag bland de yngre informanterna. Detta tar oss i många avseenden tillbaka till semesterns vagga och tanken om att inte förspilla sin semestertid, inte slösa bort semestern, utan utnyttja den maximalt, för att få ut så mycket som möjligt av den (se uppsatsens bakgrundskapitel). I dagens senmoderna samhälle har detta verkligen satts på sin spets, då det i en helt annan utsträckning än tidigare verkligen är möjligt att effektivisera sitt resande och sina upplevelser. Detta framkommer påtagligt genom flera av de yngre informanterna, främst

Andreas, som i stället för att njuta helt och fullt ut av semestern, de resmål han besöker och de aktiviteter han företar sig blir stressad av allt som han i stället inte hinner med att se eller inte hinner med att uppleva. Om än i ett något förändrat hölje, kan jag i mina informanternas semesterberättelser finna en röd tråd som sträcker sig tillbaka till de semesterideal, som präglade de första svenska semesterfirarna när det gäller att konsumera och skapa sig en identitet. Det är konsumtionsdraget som i störst utsträckning satt sin prägel på dagens turister, särskilt den yngre generationen.

7.12 Metoddiskussion

Valet av metod, att använda intervjuer och att analysera materialet kvalitativt föll sig tämligen naturligt, då jag ville rikta uppmärksamheten på informanternas egna livsvärldar och deras syn på mitt studerade ämne. Vad som i efterhand kan upplevas som en begränsning är ämnets vidsträcktighet. Människor idag semestrar på så många olika sätt och med så omfattande innebörd att de tio informanter jag kom i kontakt med lämnar vissa "semestertyper" därhän. Dock kan syftet på ett material som mitt aldrig vara att generalisera och därmed påverkar det inte uppsatsens utfall i något avgörande hänseende, mer än att jag fick ett relativt omfattande och spretigt material att arbeta med. Vad jag dock kan konstatera är att skulle jag genomföra intervjuerna igen, så skulle jag korta ned intervjuguiden och fokusera mer på vissa enskilda frågor eller ämnesområden. Jag tycker fortfarande att det finns starka skäl att ha samma spridning på informanterna, dvs. att de endast behöver leva upp till kriterierna att ha minst fem veckors semester per år och ha haft det i minst tre år, vara födda i Sverige av svenskfödda föräldrar, ha "rätt" ålder och ha en ganska genomsnittlig medelinkomst. Att använda snöbollseffekten för att hitta informanter anser jag fortfarande vara en bra metod. Jag förstår dock i efterhand Wolf, som valt ut att enbart inrikta sig på charterresenären. Detta lämnar ett stort antal semesterresenärer därhän, men skapar i stället en än mer intressant och djupgående forskningsprocess, som jag därmed missar i mina ansträngningar att försöka täcka in ett kanske alltför stort område – synen på semester i sin helhet.

7.13 Fortsatt forskning

Min uppsats har enbart berört semester och synen på semester på ytan och det finns fortfarande många outforskade och intressanta områden kvar att studera kring detta ämne. Arbetslivets områden har under lång tid stått under forskarnas lupp, så även i vissa avseenden fritiden, men fenomenet semester har inte alls fått liknande uppmärksamhet. Dels är semester ett nyare fenomen. Den semesterforskning som bedrivits eller bedrivs idag har emellertid främst tillkommit under de senaste femton till tjugo åren. Dels har det inte funnits samma ekonomiska vinnig i att forska i detta ämne. Dock har semesterresor kommit att bli en alltmer växande industri och borde idag även vara intressant ur denna synvinkel. Ett annat och enligt mig viktigare perspektiv är den alltjämt ökande effekten vårt semestrande har på miljön. Ur ett rent miljömässigt perspektiv är det inte hållbart att semestra i den utsträckning och på det sätt som vi, i alla fall i västvärlden, idag kommit att vänja oss vid. Ett intressant forskningsområde för framtiden vore därmed att undersöka individens syn på den framtida semestern ur ett miljöperspektiv.

8. LITTERATURFÖRTECKNING

Aléx, Peder och Hjelm, Jonny (red.) (2000) *Efter arbetet. Studier av svensk fritid*. Studentlitteratur, Lund

Ambjörnsson, Ronny. (1988) *Den skötsamme arbetaren: Idéer och ideal i ett norrländskt sågverkssamhälle 1880-1930*

Ambjörnsson, Ronny. (1991) *De räta ryggarnas samhälle: Om den tidiga socialdemokratins kultursyn*. Ur: Lychnos: Årsbok för idéhistoria och vetenskapshistoria 1991

Bauman, Zygmunt (1994) *Från pilgrim till turist* Artikel ur: Moderna tider, nr 47 (s.20 -34) årgång 5, september 1994

Bauamn, Zygmunt (1997) *Vi vantrivs i det postmoderna*. Daidalos, Göteborg.

Bauman, Zygmunt (1998) *Arbete, konsumtion och den nya fattigdomen*. Daidalos, Göteborg.

Bauman, Zygmunt (2000) *Globalisering* Studentlitteratur, Lund.

Bauman, Zygmunt (2001) *Det individualiserade samhället*. Daidalos, Göteborg.

Berger, Peter och Luckmann, Thomas (1979) *Kunskapssociologi: Hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm, Wahlström & Widstrand.

Bjurström, Erling (1980) *Generationsupproret. Ungdomskulturer, ungdomsrörelser och tonårsmarknad från 50-tal till 80-tal*. Wahlström & Widstrand, Stockholm

Blom, Thomas och Nilsson, Mats (2005) *Turismens historia & utveckling*. Liber, Malmö.

Burns, Delise (1936) *Fritiden i det moderna samhället*

Cohen, Erik (2004) *Contemporary Tourism. Diversity and Change*. Elsevier, Oxford

Cohen, Erik (1988) *Traditions in the qualitative sociology of tourism* Artikel ur: *Anal of Tourism Research*, 15, s.29-46

Cohen, Erik (1984) *The sociology of Tourism: Approaches, issues, and findings* Artikel ur: *Annual Reviews*, 10, s.375-392

Cohen, Erik (1972) *Toward a sociology of international tourism* Artikel ur: *Social Research*, 39:1, s.164-182

Cohen, Erik (1984) *A phenomenology of tourist experiences Aix-en-Provence: Centre des hautes e´ etudes touristiques*

Daun, Åke. (1989) *Svensk mentalitet. Ett jämförande perspektiv*. Raben & Sjögren. Stockholm

- Ehn, Billy. Frykman, Jonas och Löfgren, Orvar (1993) *Försvenskningen av Sverige*, Natur och Kultur, Stockholm
- Eskilsson, Lena. (1981) *Från fjäll till hembygd: Några kommentarer kring det svenska turistlivets utveckling med utgångspunkt från STF:s årsskrifter*. Artikel ur: *Naturligtvis: Uppsatser om natur och samhälle tillägnade Gunnar Eriksson*. (s.136-151)
- Eskilsson, Lena (1995) *Fritiden: Om fritidens idé och en utställning i Ystad 1936*. Artikel ur: *Tvärsnitt 1995:4*.
- Eskilsson, Lena. (1996) *Svenska turistföreningen från fjäll till friluftsliv: Från den vetenskaplige vildmarksmanen till den cyklande husmodern*. Artikel ur: *Historisk tidskrift 1996:2*
- Eskilsson, Lena (2000:a) *Fritid som idé, struktur och praktik. Rätten till lättja eller friluftsliv i folkhemmet*. Artikel ur: *Historisk tidskrift 2000:1*
- Eskilsson, Lena (2000:b) *Sommarsemester – Idé, praktik och personliga perspektiv* Artikel ur: Aléx, Peder & Hjelm, Jonny (red.) (2000) *Efter arbetet. Studier av svensk fritid*. Studentlitteratur, Lund
- Eskilsson, Lena (2000:c) *Fritid och demokratisering* Artikel ur: Sandell, Klas & Sörlin, Sverker (red.) (2000) *Friluftshistoria. Från "härdande friluftslif" till ekoturism och miljöpedagogik*. Carlsson Bokförlag, Stockholm
- Eskilsson, Lena (2001) *Modärnt att gå*, Artikel ur: Eskilsson, Lena, Fazlhashemi, Mohammad (red.) (2001) *Reseberättelser. Idéhistoriska resor i sociala och geografiska rum*. Carlssons, Stockholm
- Frykman, Jonas och Löfgren, Orvar (1979) *Den kultiverade människan* Lund, Liber Läromedel
- Frykman, Jonas och Löfgren, Orvar (red.) (1985) *Modärna tider*. Liber, Malmö.
- Hellström, Hans. (1994) *Kultur, arbete, tid*. Carlsson, Stockholm.
- Jonsson, Kjell. *Den allmänna nedbusningen – mellankrigstidens folkbildare kritiserar det populära*. Ur: Lychnos: Årsbok för idéhistoria och vetenskapshistoria 1991
- Karlsson, Sven-Erik (1994) *Natur och kultur som turistiska produkter. En början till en sociologisk analys*. Avhandling nr: 52, Sociologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Löfgren, Orvar (1990) *Längtan till landet Annorlunda. Om turism i historia och nutid*. Sveriges Turistråd
- Olson, Hans- Erik (1992) *Staten och ungdomens fritid. Kontroll eller autonomi?* Lund, Studentlitteratur
- Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap* Lund, Studentlitteratur

Sandell, Klas och Sörlin, Sverker (red.) (2000) *Friluftshistoria. Från "hårdande friluftsliv" till ekoturism och miljöpedagogik*. Carlsson Bokförlag, Stockholm

SOU 1996:3 *Fritid i förändring. Om kön och fördelning av resurser*. Slutbetänkande från fritidsutredningen.

Steene, Anders (1991) *Homo turisticus*

Svenska akademiens ordlista över svenska språket (2006) Stockholm, Svenska akademien, Norstedts akademiska förlag

Sörlin, Sverker och Sandell, K. *Naturen som fostrare: Friluftsliv och ideologi i svenskt 1900-tal*. Artikel ur: Historisk tidskrift 1994: 1

Tolv dagars semester. Handbok för reselivet i Sverige sammanställd av svenska turistföreningen. (1939) KF:s bokförlag

Wicklin, Martin (1997) *Den svåra konsten att ha semester*. Artikel ur Tvärsnitt 1997:3.

Wolf, Eva (2001) *Med charter till Estoril* Etnologiska föreningen i Västsverige, Göteborg

Internetkällor:

www.ne.se

INTERVJUGUIDE

1. Allmänt om semester

Vad innebär *semester* för dig?

Vad är viktigast för dig på din semester? - Varför?

Hur skulle du beskriva en optimal semester?

Har du (haft) semester någon gång på andra tider på året än på sommaren?

I så fall: - När? - Hur ofta har du det?

- Vad gör du (har du gjort) på den/de semestern/rarna?

Har du varit på någon långresa (mer än en månad)?

Hur gammal var du när du för första gången hade betald semester? Hur många betalda semesterar har du haft?

- Minns du något särskilt från den "första" semestern?

Vem/Vilka åker du på semester med/tillbringar du semestern med?

Utövar du någon sport eller någon annan form av motion under semestern?

- Om du gör det: Gör du det även under resten av året?

Är det viktigt att vara solbränd efter semestern?

Symboliserar solbrännan något särskilt för dig? Hur tänker du?

2. "Vad har du gjort på semestern"?

Är det viktigt att man "gör något" (företar sig något) på semestern?

Är det viktigt för dig att resa bort på semestern? Varför/varför inte?

Kan du känna dig "lat" om du väljer att inte göra/hitta på något särskilt under semestern utan är hemma och tar det lugnt?

Känner du att omgivningen (arbetskompisar, släkt, vänner och bekanta) förväntar sig att du ska ha "gjort något" (rest någonstans) på semestern?

Är det viktigt vart man åker och vad man gör/inte gör?

Är det viktigt för dig att du lär dig saker och ting under semestern?

3. Semester mål

Om du reser du bort på din semester:

- Hur bestämmer du vart du ska åka på semester och hur du ska ta dig dit?

- Vad är avgörande för dig när du väljer semester mål? (t.ex. boende, mat, komfort, tillgänglighet, pris, specifika attraktioner på plats, familjens/vännernas önskemål etc.)

- Varifrån får du inspiration till att åka till ett visst stället på semestern? (vänner och bekanta/resebyråer/reseprogram på TV/semestertidningar m.m.)

Om du inte reser bort på semestern:

- Vad gör du?

Hur skulle du beskriva ett genuint resmål?

Är det viktigt för dig att ett turistmål känns genuint?

Har du rest i länder som har mycket annorlunda ekonomiska och sociala förhållanden (standard) än i Sverige?

I så fall:

Hur upplevde du detta?

Hur tror du att den inhemska befolkningen upplevde dig som turist (eller turister generellt)?

Finns det några fördelar/nackdelar med att turista i det/de landet/länderna?

Har ditt semestrande förändrats under årens lopp? Beskriv.

4. Språkkunskaper

Vad har du för språkkunskaper?

Åker du till turistmål där du kan tala/göra dig förstådd på det inhemska språket?

- Om du gör det: Är denna faktor viktigt för dig när du väljer resmål?

Sätter dina språkkunskaper någon gång gränser för ditt semestrande?

5. Brainstorming om semester

Vad innebär dessa ord (företeelser) för dig i samband med semester?

Charter

”Upplevelseturism”

Exotisk semester

KulturreSOR/”res och lär”

Luffaturism (backpacking, vagabond)

Pilgrims/ ”Hitta sig själv” -resor (religiösa, spirituella)

Vara hemma på semestern

Friluftsliv

Husvagnssemester

Husbilssemester

Bilsemester

Sol och bad

Rekreationsssemester

”Singelsemester”

Shopping

Skidsemester

Nöjesparker (tivol, äventyrsland osv.)

All inklusiv-resor

Souvenirer

6. Sommarstuga

Har du tillgång till någon sommarstuga (genom familj, släkt, vänner) som du brukar tillbringa semestern (delar av semestern) i?

I så fall:

- Hur ser semestern i stugan ut?
- Vad gör du?/Vad gör du inte?

Hur betydelsefull/viktig är denna möjlighet att få vara i sommarhuset?

Om du inte har (eller har tillgång till) sommarstuga:

Är detta något som du upplever att du saknar? Varför/varför inte?

7. Barndomens och föräldrarnas ”semestrar”

Hur minns du semestrarna (sommарlovеt och andra längre lov) från din barndom?

Hur skiljer de sig från de semestrar du har idag? (Kan du beskriva hur din barndoms ”semestrar” var?)

Hur minns du semestrarna från det att du var tonåring?

Upplevde du att du hade en relativt ”vanlig” semester som barn? Varför/varför inte?

Har du någon uppfattning om hur dina föräldrar firade semester när de var barn och innan de själva hade barn? Berätta!

Tror du att du har påverkats av dina föräldrars semestrande på något sätt? Beskriv.

8. Semester med barn

Om du har barn:

Hur semestrar/semestrade du när du har/hade små barn (0-10 år)

Hur semestrar/semestrade du med äldre barn (10år och uppåt)

9. Planerig och konsumtion

Planerar du inför din semester?

I så fall:

- Beskriv hur du går till väga när du planerar din semester?

Är det viktigt för dig med semesterplaner?

Hur långt i förväg planerar du din semester?

Sparar du pengar för att kunna åka på semester?

I så fall:

- När på året (hur långt innan) börjar du spara inför kommande semester?

Gör du (ekonomiskt) avkall på något i ditt vardagsliv för att senare kunna åka på semester?

Blir din semester oftast så som du planerar den?

- Varför/varför inte?

- Är detta positivt eller negativt?

Brukar du vanligtvis inhandla något särskilt inför din semester?

Har du ägodelar som du enbart använder då du har semester? Vilka?

Hur skulle du beskriva en typisk turist?

Hur skulle du beskriva en massturist?

- Har du någon gång känt dig som en massturist?

I så fall: Varför? Beskriv känslan?

Om du fick välja mellan en timmes kortare arbetsdag varje fredag eller en veckas (fem dagars) längre semester varje år, vad skulle du välja då? Varför?

10. Negativa aspekter på semester

Finns det några negativa aspekter med semester? Vilka?

Önskar du någon gång göra något annat än det du verkligen gör på din semester?

I så fall: Vad? Varför?

Upplever du någon gång stress eller tvång i samband med din semester?

Om du gör det:

- Varifrån kommer stressen/pressen?
- Finns det något som kan avhjälpa denna stress/press?

11. Intervjuavrundning

Vad är det under din semester som skiljer sig mest ifrån din vardag?

Kan du med tre ord sammanfatta det du tycker är utmärkande för "semester" (de tre viktigaste och mest beskrivande orden som beskriver det du anser vara semester)?

Är det något som jag inte tagit upp som är viktigt för din semester och som du vill berätta om?